

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**SURUÇLU VE KOBANİLİ KADINLARIN GÖÇ BAĞLAMINDAKİ
DAYANIŞMA VE ÇATIŞMA DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜJGAN GÜNEŞ

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**SURUÇLU VE KOBANİLİ KADINLARIN GÖÇ BAĞLAMINDAKİ
DAYANIŞMA VE ÇATIŞMA DENEYİMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜJGAN GÜNEŞ

Tez Danışmanı: Dr. MUHSİN SOYUDOĞAN

GAZİANTEP
HAZİRAN 2019

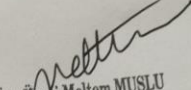
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

Suruçlu ve Kobanili Kadınların Göç Bağlamındaki Dayanışma ve Çatışma Deneyimleri

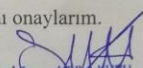
MÜJGAN GÜNEŞ

Tez Savunma Tarihi: 22.07.2019

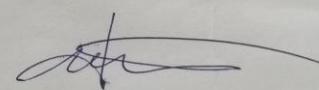
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Dr. Öğr. Üyesi Meltem MUŞLU
Enstitü Müdür Yardımcısı
(Unvanı, Adı ve SOYADI)
SBE Müdürü ✓

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Şenay KAYA KUZU
Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı
(Unvanı, Adı ve SOYADI)
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Muhsin SOYUDOĞAN
Tez Danışmanı

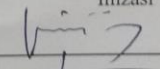
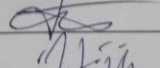
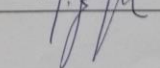
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof.Dr. Güzin YAMANER

Dr. Öğr. üyesi Muhsin SOYUDOĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DOĞANOĞLU

İmzası

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Müjgan GÜNEŞ

ÖZET

SURUÇLU VE KOBANİLİ KADINLARIN GÖÇ OLGUSU BAĞLAMINDAKİ DAYANIŞMA VE ÇATIŞMA DENEYİMLERİ

GÜNEŞ, Müjgan
Yüksek Lisans Tezi, Kadın Çalışmaları ABD
Tez Danışmanı: Muhsin SOYUDOĞAN
Haziran 2019, 88 sayfa

Bu araştırma Türkiye'nin Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesinde yerleşik olan Suruçlu ve Suriye'nin Kobani bölgesinden göçle gelen kadınların göç olgusu bağlamındaki gündelik deneyimlerini odağına alarak göç süreci ve sonrasında her iki grup kadın arasındaki dayanışmalı ve çatışmalı süreci kadınlık konumlanışları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma, Suruçlu ve Kobanili kadınların göç sürecindeki kadınlıklarını ortaya çıkarmada merkezi bir yere sahip olan kadınların gündelik deneyimleri ışığında yol almıştır. Çünkü –bu çalışma– gündelik yaşamın, bireyler veya kimlikler arasındaki farklılıkların veya benzerliklerin hem ortaya çıktığını hem de o meydana gelmenin zemini olduğunu varsaymaktadır.

Suriye'de artan iç çatışmalar sonucunda Suruç bölgesine göç eden kadınlar ile Suruçlu kadınlar arasında göçlerin yaşandığı ilk zamanlarda kadınlar arasında önemi yadsınamayacak derecede dayanışmalar görülmüştür. Fakat Kobanili kadınların Suruç'ta ikamet sürelerinin uzamasıyla söz konusu dayanışmalı süreç bir takım çatışmalara yerini bırakmıştır.

Bu araştırma her iki grup kadının dayanışma ve çatışma ikileminin kadınların kadınlık konumlanışını etkilendiği varsayımındadır. Dolayısıyla kadınlar arasında ortaya çıkan dayanışma ve dayanışma örüntüleri, dayanışmanın nedenleri, her iki grup arasındaki çatışmalar ve ilişkisel çatışmanın mikro belirleyicilerinin neler olduğu bu çalışmayı biçimlendiren önemli konulardır.

Anahtar Kelimeler: Dayanışma, Çatışma, Göç, Suruçlu Kadınlar, Kobanili Kadınlar

ABSTRACT

THE RE-POSITION OF FEMININITY WITH THE MUTUAL EXPERIENCES OF IMMIGRANT WOMEN AND THE WOMEN FROM SURUÇ

GÜNEŞ, Müjgan

Master Thesis, Department of Women's Studies

Thesis Advisor: Muhsin SOYUDOĞAN

June 2019, 88 pages

This research aims to examine the process with the solidarity and conflict between both groups of women after the process of immigration and by focusing their daily experiences at the context of phenomenon of immigration of the women immigrating from the region of Kobani of Syria and the women from Suruç who settled in Suruç which is the town Şanlıurfa in Turkey in the frame of their reposition of femininity. This research proceeds with the light of the daily experiences of the women who have got a central place for revealing the femininities of the women from Kobani and Suruç in the process of immigration. Because this study assumes both that the differences and similarities among daily life individuals or identities appear and that they are the basis of occurrence.

As a result of the increasing internal conflicts in Syria, the solidarity in a grade, whose importance wouldn't be able to be denied, was seen between women who migrated to Suruç region and women from Suruç in the early times of migration. But, with the prolongation of Kobanese women's residence in Suruç, this solidarity process was replaced by a number of conflicts.

This study assumes that the solidarity and conflict dilemma of both groups of women affects the feminine position of women. Therefore, the solidarity and the patterns of solidarity appearing among women, the reasons of solidarity, the conflicts between the two groups and the micro-determinants of the relational conflict are important issues shaping this study.

Keywords: Solidarity, Conflict, Migration, the women from Suruç, the women from Kobani.

ÖNSÖZ

Tarihten günümüze kadınların dayanışma edimleri görmezden gelinerek daha çok çatışmaları görünür kılındı. Kadınların çatışma edimleri belli cinsiyet rolleri (kaynana-gelin, fedakâr anne-acımasız anne vb.) çerçevesinde değerlendirildi. Oysaki kadınların çatışmaları da dayanışma edimleri gibi çok yönlüdür. Kadınların çatışmalarının cinsiyet rolleri çerçevesinde söylem-yazma yoluyla sürekli tekrar edilmesi bu çatışmaların kendilerini sürekli üretmesine de zemin hazırlamaktadır. Çatışmanın yıpratıcı, ayırıştırıcı ve kaybettirici sonuçları göz önüne alındığında kadınların gerçek bir kız kardeşlik dayanışması göstererek güçlenmeleri ve cinsiyetçi rollerden sıyrılmaları olanaksız olmaktadır. Bu nedenle akademik alanda kadınlar arası çatışmaları çok yönlü ele alan çalışmalar ve kadınların dayanışma edimlerini görünür kılan çalışmalar ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu tez yaklaşık üç yıllık bir gözlem ve araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Bu süreçte kadınlar arasındaki dayanışmaları ve çatışmaları çok yönlü anlamamı sağlamak için göç sürecindeki deneyimleriyle beraber yaşam öykülerini de anlatan örneklem grubundaki Suruçlu ve Kobanili kadınlara teşekkür ederim.

İnsan hayatı ve ya şeyler bazen bir cümlelerin sonunda akmaya başlar. İşte tek bir cümlesiyle bu araştırmayı en baştan akıtma ve yazma motivasyonu veren cümlelerin sahibi kıymetli Muhsin SOYUDOĞAN hocama da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

HAZİRAN 2019
Müjgan GÜNEŞ

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM KADIN DAYANIŞMASI	9
2.1. KADINLAR ARASINDAKİ DAYANIŞMA ÖRÜNTÜLERİ	9
2.1.1. Yardımlaşma.....	13
2.1.2. Ritüeller	15
2.2. KOBANİLİ VE SURUÇLU KADINLAR ARASINDAKİ DAYANIŞMA NEDENLERİ.....	18
2.2.1. Empati.....	19
2.2.2. Etnisite ve Kültür Birliği.....	22
2.2.3. Cinsiyet Birliği (aynı cinsiyetten olma).....	26
2.2.3.1. Annelik.....	28
2.2.3.2. Mahremiyet	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KADINLAR ARASI ÇATIŞMALAR.....	34
3.1. KADINLIĞIN MİKRO İLİŞKİSEL ÇATIŞMA ALANLARI.....	34
3.1.1. Bir Kadınlık İnşası Olarak Güzellik	37
3.1.2. Ev Emeği.....	41
3.1.3. Gruplar Arası Evlilikler	44
3.1.4. Görece Özgürlük.....	47
3.2. İLİŞKİSEL ÇATIŞMA ALANLARININ MAKRO BELİRLEYİCİLERİ	51
3.2.1. Kimlik ve Dışlanma	51
3.2.2. Medya Mitleri	55
3.2.3. Ekonomik Rekabet.....	58
3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Yapısı.....	60
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	63
KAYNAKLAR	69

EKLER..... 78

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kadınların başka kadınlarla etkileşimleri dayanışmalı ve çatışmalı olmak üzere karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı sadece kadınlar arasındaki sınıf ilişkisiyle değil aynı zamanda cinsiyet ilişkisiyle de ilgilidir. Dolayısıyla farklı kadınların dayanışma ve çatışma süreçlerinde nasıl konumlandıkları önemli bir sorudur. İnsanların konumlanışları da yaşam deneyimleriyle gerçekleşmektedir. Bu deneyimler yaşamın aynası rolünü taşırlar.

“Deneyim öyle bir kelimedir ki onsuz yapamayız; her ne kadar kimliği özelleştirmek, özneyi şekleştirmek amacıyla kullanılması ondan tamamen vazgeçmemizi çekici kılsa da. Ancak, deneyim gündelik dilin öyle bir parçası olmuş, anlatılarımızın o kadar içine işlemiş ki onu atmaya önermek beyhude görünüyor. Onlardan bahsetmenin farklılığı ve benzerliği kurmanın ‘çürütülemez’ bilgi iddia etmenin bir yolu olarak hizmet ediyor” (Scott, 2013;17-29).

Kadınların gündelik yaşam deneyimlerine ilişkin bu ön bilgi kadınların dayanışma ve çatışma süreçlerinin anlaşılmasında ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada iki mikro kadın grubu seçilmiştir. Bunlar Suriye’nin Kobani bölgesinden gelen Kobanili kadınlar ve Şanlıurfa’nın Suruç ilçesindeki yerleşik kadınlardan oluşmaktadır. Suriye iç çatışmaları sürerken 2014 yılı Eylül ve Ekim aylarında Suriye’nin Kobani’den Suruç ilçesine doğru büyük bir kitlesel göç yaşanmıştır. Bu araştırma göç esnasında ve sonrasında her iki kadın grubu arasında ortaya çıkmış dayanışma ve çatışmaların nedenini, nasıllığını incelemeyi amaçlamaktadır.

Suriye’den Şanlıurfa’nın Suruç ilçesine gerçekleşen göç esnasında ve göç sonrasında yerleşik Suruçlu ve Kobanili kadınların nasıl bir dayanışma eğilimi gösterdiği, bu dayanışmanın zaman içerisinde çatışmalara evrilmesinin nedenleri ve çatışma alanlarının neler olduğu bu araştırmanın önemli sorunsallarındandır. Diğer bir önemli sorunsal her iki grup kadının bu süreçteki kadınlık konumlanışında her hangi bir değişiklik oldu mu, eğer olduysa bu değişimin ne yönde gerçekleştiğidir. Tüm bu sorular odağında bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm tezin giriş kısmından oluşmaktadır. İkinci bölüm Suruçlu ve Kobanili kadınların dayanışma

örüntüleri ve dayanışma nedenlerinden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki çatışma alanları ve ilişkilerde ortaya çıkan çatışmaların mikro belirleyicilerinden oluşmaktadır. Son olarak sonuç bölümünde ise çalışmanın verilerinin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Yüzyılın önemli olgusu olarak göç, dünyanın neredeyse hemen her yerinde gerçekleşmektedir. Yakın tarihin en önemli deneyimlerinden olan göç olgusu özellikle kadınların ve çocukların çokça etkilendiği bir olgu özelliği taşımaktadır. Kavramsal olarak göç, mekan değişikliğine ve insan hareketliliğine işaret eder. Bu bağlamda insanların coğrafya üzerindeki mekan değiştirmeleri, bireylerin veya toplumsal grupların bir yerden bir yere gitmeleri olarak değerlendirilir (Çağlar, 2011). Suriye göçünü, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMYK) “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak nitelendirmektedir (Erdoğan, 2015:1). Bu göç dalgası Suriye’ye sınırı olan ülkeleri daha çok etkilemiştir. Türkiye’ye 1.953.126 erkek 1.653.611 kadın olmak üzere toplamda 3.606.737 kişi Suriye’den göç etmiştir. Türkiye’nin en fazla göç alan ikinci ili Şanlıurfa ilidir. Buraya 441.792 kişi göç etmiş ve bu sayının Şanlıurfa ilinin nüfusuna oranı % 21.7’dir.¹ 2014 yılı Eylül-Ekim ayları itibariyle Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesine 140-180 bin arasında Kobanili Suriye’nin Kobani ilçesinden göç etmiştir. Suriye’den gelenlerin %75’i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Suruç’a göç etmiş olan sayısı, yerleşik halkın nüfusundan fazladır (Erdoğan, 2018). Dolayısıyla yerleşik halk ve göç edenler arasında yüksek bir etkileşim ortaya çıkmıştır. Gelenlerin %75’inin kadın ve çocuklardan oluşması, çocukların kadınlara bağımlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadınların göçten etkilenmesi ve gelinen yerdeki etkileri yadsınamaz büyüklüktedir.

Ortadoğu gibi ataerkil yapının baskın olduğu toplumlarda cinsiyet rolleri keskin biçimde birbirinden ayrılmış olarak kadın aleyhinde düzenlenmiştir. Bu bölgelerde, kadınlar erkeklere bağımlı ve daha çok özel alandaki rolleriyle tanımlanırlar. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri, kimlik, algı, deneyimleri şekillendirdiği gibi göç sürecini, göçmen yaşamını da şekillendirmektedir (Parrado ve Flippen, 2005, akt. Şeker, Uçan, 2016:204).

Bu nedenle göçün kadınlar üzerindeki etkisi de bağlı oldukları toplumun ve göç ettikleri toplumun toplumsal cinsiyet yapısıyla da ilişkilidir “Göç süreci tüm bireyler için travmatik olsa da kadın üzerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sosyal ve psikolojik sorunların da eklendiği daha derin izler bırakır” (Berger, 2004, akt. Şeker, Uçan, 2016:200). Göç olgusu kadınlar için yakın tarihin en

¹ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

önemli deneyim alanlarından biridir. Bu nedenle kadınların dayanışma ve çatışma süreçlerindeki kadınlık konumlanışları göç olgusu ile araştırılmıştır.

Bu araştırmanın özgünlüğü, farklı kadınların (göç etmiş Kobanili kadınlar ve yerleşik Suruçlu kadınlar) göç deneyimleri bağlamında dayanışmalı ve çatışmalı süreçlerini ortaya çıkarmasıdır. Yapılan literatür araştırmasında göç bağlamında yerleşik ve göç etmiş kadınların dayanışmalarının ve çatışmalarının neler olduğu ve nasıllığını ortaya çıkaran çalışmalarla karşılaşılmamıştır. Suriye’den gelen kadınlar ve yerleşik kadınlarla ilgili yapılan araştırmalardan bir kaçını değerlendirmek bu çalışmanın özgünlüğünü ortaya çıkarmada faydalı olacaktır. Dolayısıyla Suriye göçünün sınır ve sınıra yakın illerinde (Adana, Kilis ve Şanlıurfa) yapılan çalışmalarından bir kaçına değinilecektir.

Büşra Özüdoğru’nun *Yalnız Yaşayan Suriyeli Kadınlar: Adana Örneği* çalışmasında, Adana’da yalnız yaşayan Suriyeli kadınlara yönelik Türk kadınlarının tutumları incelenmiştir. Bu çalışmada Türk kadınlarının Suriyeli kadınlara karşı dışlayıcı bir tutum sergiledikleri ve Türk kadınlarının, Suriyeli kadınları aile düzenini bozucu olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır (Özüdoğru, 2018). Fakat bu çalışmada bu dışlayıcı tutumun nasıl geliştiği, kadınların neden eşlerini kaybetme korkusu taşıdığının cevapları olmamakla beraber her iki grup kadının etkileşimlerine yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla yerleşik Türk kadınlarının bu dışlayıcı tutumunu sadece Suriyeli kadınların yerleşik erkeklerle evlenebilme ihtimaline bağlamak kadınları bir evlilik objesi haline getirmekle beraber kadınlar arasındaki çatışmanın bütün nedenlerini görmenin önünü kapatmaktadır.

Aslı Aktaş’ın *Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Mülteciler: Kilis Örneği*, çalışmasında da Suriyeli kadınların göç ve çatışmalardan kaynaklı yaşadıkları mağduriyetler esas alınmıştır. Bu mağduriyetler daha çok Suriyeli kadınların kadın olmaktan kaynaklı istismara açık, yerleşik halkın dışlayıcı tutumları ve medyadaki olumsuz temsilleri yönünde incelenmektedir (Aktaş: 2016). Bir diğer önemli çalışma Mahmut Kaya’nın *Türkiye’deki Suriyeliler: İç içe Geçişler ve Karşılaşmalar çalışmasını Şanlıurfa Örneği*’dir. Şanlıurfa’daki yerleşik kadınlar ve Suriyeli kadınlara çok eşli evliliklerin nasıl yansıdığını, yerleşik halk ile Suriyeli halk arasındaki aşiret bağları ve dayanışmaları esas almıştır. Bu çalışmada yerleşik halkın Suriye’den gelenlerle tarihsel, kültürel ve etnik bağlarının iki halk arasında dayanışma ağları oluşumuna katkı sağladığı öne sürülürken burada Suriye göçüne damgasını vurmuş Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki dayanışmalara

değiniilmemiştir. Kaya'ya göre gerek yerleşik kadınlar gerek Suriyeli kadınlar çeşitli mağduriyetler yaşamışlardır. Bu mağduriyetler yerleşik erkeklerin Suriyelilerle evlenmelerinin ya da olası evliliklerinin getirdiği sonuçlara yöneliktir. Kaya'nın çalışmasına göre yerleşik kadınlar Suriyeli kadınlara erkeklerini ellerinden alan rakipler olarak görmektedirler. Bu nedenle Kobanili kadınlar yerleşik kadınlar tarafından tehlikeli görülmektedir (Kaya, 2017). Söz konusu üç çalışma Suriyeli kadınlara yönelik yapılan önemli akademik çalışmalardır. Fakat bu çalışmalar ve bu konudaki daha birçok akademik çalışmada yerleşik ve Suriye'den gelen kadınların dayanışmalı ve çatışmalı etkileşimleri görünür kılacak gündelik deneyimlerini ortaya çıkarmaktan uzaktır. Yapılan çalışmalar daha çok göç eden merkezli ve Suriyeli kadınların istismar edilmesi, Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler, Suriyeli kadınların yaşadıkları diğer mağduriyetler ve yerleşik kadınların göç eden kadınlara yönelik rahatsızlıkları odaklıdır. Fakat burada özellikle sınır illerine yapılan göçler bağlamındaki kadınlara ilişkin yapılan araştırmaların yerleşik kadınların göç sürecindeki deneyimlerini yeterince görünür kılmamaktadırlar. Diğer yandan bu çalışmaların yerleşik kadınlarla ilişkileri çatışmalı sunması ve bu çatışmaların sebebini Suriyeli kadınlarla yapılan evlilikler kaynaklı rekabet ilişkilerine bağlaması ayrıca sorunlu bir durumdur. Bu çalışmalarda Suriyeli kadınlarla evlilikler neden yerleşik kadınları tehdit etmektedir ya da yerleşik kadınlar, yerleşik erkekleri Suriyeli kadınlardan neden bu kadar büyük bir koruma eğilimi göstermektedir? Aynı zamanda bu durum yerleşik erkekleri de birer evlilik nesnesine dönüştürmekte değildir, gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Suriyeli kadınlar ve yerleşik kadınlar arasındaki çatışmaları sadece Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklere yormak her iki grup arasındaki çatışmaların anlaşılmasında bir bariyer oluşturmaktadır. Çünkü her iki grup arasında ekonomik, sosyal, politik vb. pek çok nedenden ötürü de çatışmalar yaşanabilmektedir.

Yapılan literatür çalışmasında yerleşik ve Suriyeli kadınlar arasındaki dayanışma ağlarına ve bu ağların nasıllığına neredeyse hiç yer verilmediği görülmüştür. Oysaki Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesine yapılan kitlesel göçte yerleşik ve göçle gelen kadınlar arasında ilk günden itibaren büyük bir dayanışma süreci başlamıştır. Bu dayanışmalı süreç göç sürecinin olumsuz travmalarının ve göç edenlerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve uygun mekânlara yerleşilmesinde çok önemli sonuçlar yaratmıştır. Peki, bu dayanışmalı süreç nasıl başladı, kadınlar gündelik yaşamlarının hangi edimleriyle dayanışma gösterdi ve bu dayanışmalı süreç nasıl

oldu da çatışmalı bir sürece evrildi gibi sorular bu çalışmanın dayanışma kısmını özgün kılan merak konuları olmaktadır.

Tarihsel olarak kadınların gündelik deneyimleri görünmez kılınmıştır. Oysaki kadınların her deneyimi onların konumlanışında bir değere sahiptir. Yaşamın başladığı ve örüldüğü ev içi yaşam, özellikle Ortadoğu gibi ataerkil toplumlarda kadın yaşamının ev içi yaşam ile sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda daha da önem kazanmaktadır. Ev içi yaşantıların toplumsal olarak önemsiz görülmesine karşın Amerikalı kadın oyun yazarı Sussan Glaspell “Önemsiz Şeyler” (Trifles) adlı tiyatro oyununda önemsiz şeylerin önemini işler. Bu oyunda yaşamı ev içi alanla sınırlandırılmış olan Minnie Foster Wright’ın kocası John Wright’ ı boğarak öldürme olayına dayanır. Olay üzerine yörenin savcısı, şerif ve eşi, bir komşu ve eşi ile olay yerini incelemeye gelirler. Erkekler ve kadınlar eve girer girmez bir iş bölümüne girerler. Şerif ve savcı evi inceleyip erkek komşuyu dinlerken kadınlar mutfağa kadınların yaşamının daha çok burada örüldüğü alanı incelerler. Erkekler bu incelemede kadınların kendi aralarında bahsettikleri kirli havlular vb. konuşmalarını önemsemezler ve evden çıkarlar. Halbuki kadınlar mutfağın dağınıklığından, havluların kirli olmasından bir şeylerin yolunda gitmediğini anlarlar. Minnie’nin neden mutfağı bu şekilde bıraktığını düşünürler. Evden çıkarken kadınlar yanlarına en önemsiz şeyleri de alarak çıkar, fakat erkekler bunu fark etmemişlerdir. Bayan Minnie gençliğinde şarkı söyleyen ve dans eden bir kadındır fakat evlenince kocası bunları yasaklar ve onu ev içi alanla sınırlar. Çocukları da olmayan Bayan Minnie’nin tek sesi sahip olduğu kanaryanın sesidir. Fakat kocası bu kanaryanın boynunu burkarak öldürür. Burada öldürülen aynı zamanda Bayan Minnie’dir. Bunun üzerine Bayan Minnie de kocasını dikiş kutusundaki iple boğarak öldürür. Evi inceleyen ekip arasında birbirini hiç tanımayan bu kadınlar, bu cinayetin sırrını öğrenirler ve buldukları delili erkeklerden saklayarak, alıp evden çıkarlar. (Yamaner, 2005). Birbirini hiç tanımayan bu kadınların dayanışması “önemsiz şeylerin” kadınlar için ne kadar önemli olduğunu ve kadınlar arasında “görünmeyen” bu dayanışmanın nasıl ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla kadınların gündelik yaşamda yapıp ettikleri onların birbirleriyle olan dayanışmalarının ve çatışmalarının neden ve nasıllığını en açık gösteren göstergeler olmaktadır. Aynı zamanda toplumsal alanda önemsiz görülen ev içi yaşantılar aslında kadınların yaşam alanı olarak oldukça önemlidir. Bu yaşantıların görünür kılınması kadınların görünür kılınmasının önünü açmaktadır. Bu tezde Sulu ve Kobanlı kadınların ev

içi yaşantıları birbirleriyle yaptıkları sohbetler, bu sohbetlerin konusu, kadınların hangi yemekleri yaptıkları, birbirilerinden neler öğrendikleri, birbirilerinde hoşlanmadıkları yönler gibi daha birçok soru merak konusu edilerek çalışılmıştır. Böylece göç sürecinde ve sonrasında yerleşik ve göçle gelen kadınların görünür olmayan dayanışmalı ve çatışmalı sürecinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) Türkiye sınırı yakınlarındaki Telabyad ve Cerablus'u işgal ettikten sonra 19 Eylül 2014 tarihinde Kobani'ye doğru ilerlemiştir. Kobani'ye saldırılar sonucu Suruç yakınındaki sınır hattına yaklaşık 3.000 kişi gelmiştir. Suruç'ta Mürşitpınar sınır kapısının açılmasıyla birlikte 19 Eylül 2014 gecesi 72.000 kişi Türkiye'ye giriş yapmıştır.² Göçün yaşandığı ilk günlerde gelenlerin bir kısmı civar köylerdeki yakınlarına, akrabaların yanlarına yerleşmiştir. Diğerleri de camilerde, okul bahçelerinde, metruk binalarda, parklarda ve sokaklarda sabahlamak durumunda kalmıştır. Zaman içerisinde sokaklarda, parklarda vb. yerlerde kalanlar içinde yerleşik halk uygun mekanlar bulmaya çalışarak, onları yerleştirmiştir. Kendi nüfusundan çok fazlasıyla karşılaşan Suruç ilçesinde dayanışmayla beraber büyük ekonomik, sosyal sorunlar da yaşanmıştır. Genelde Türkiye'de ve özelde Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde büyük bir toplumsal kabulün yaşandığı görülmektedir.

Kobani ile Suruç arasındaki sınırın çizilmesinin öyküsü, Sinan Çetin'in 1999 yılında yazdığı ve yönettiği, Kemal Sunal'ın da başrolde oynadığı *Propaganda* filminde yaşananlar ile örtüşmektedir. Filmde 1948 yılında Hatay'da Suriye sınırının çizilmesi sonucu bir köyün ikiye bölünmesi sonrası bölünen bir toplumun trajedisi ironik bir şekilde verilmektedir. Film, Suriye sınırın çizilmesi ile bölünen dostlukları, aşkları yani, bir toplumun duygusal, manevi, sosyal ayrılmalarını ele almaktadır. Suruç ve Kobani bölgesi de Suriye sınırının çizilmesinden sonra benzer trajedilere tanıklık etmiştir. Suruç'ta Suriye sınır hattı çizilmeden önce sınırın her iki tarafındaki halk bir arada yaşamış ve yakın ilişkilere sahiptiler. Sınır hattının çekilmesinden sonrada bayram kutlamaları, her iki taraf arasındaki ticari ilişkiler ve evlilik ilişkileri her iki taraf arasındaki ilişkilerin sürdürülmesini sağlamıştır. Göç sonrasında sahip olunan bu yakın ilişkiler göç edenlerle yerleşik halk arasında olumlu bir süreç başlatmıştır. Her iki toplumun bu tarihsel arka planı, Suriye iç çatışmaları sonrasında

² Bkz. http://www.orsam.org.tr/tr/Uploads/Yazilar/Dosyalar/20141128_7sunagulfer.pdf

gerçekleşen Kobani göçünde hem yerleşik Suruçlu hem de Kobanili halkın özgün bir dayanışma yapılanması göstermelerini sağlamıştır.

Gerek sahip olunan tarihsel arka plan gerek kadınların göç sürecindeki empati kurma yeteneği, ortak etnik köken ve kültür birliği ve cinsiyet birliği gibi bazı nedenler kadınların dayanışma içerisine girmelerini sağlamıştır. Fakat zaman içerisinde kadınlar arasındaki dayanışmalı sürecin çatışmalı bir sürece dönüştüğü gözlemlenmiştir. Dolayısıyla göç edenler ve göç alanlar arasındaki etkileşim karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu yapı sosyal, kültürel, ekonomik bir hareketlilikle beraber karşılıklı bir örüntüye de sahiptir. Bu nedenle göç sürecini biçimlendirenler sadece göç edenler değil; aynı zamanda yerleşik olanlardır. Dolayısıyla bu çalışmaya hem yerleşik kadınlar hem göç etmiş kadınlar dâhil edilmiştir. Araştırmanın evrenini Kobani göçünü yaşayan ve Kobani göçünden etkilenen 18 yaş üstü Kobanili göç eden ve Suruç'ta görüşme gerçekleştirilen Suruçlu olmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise görüşme gerçekleştirilen Suruçlu kadınlar ve Suruç'a göç etmiş Kobanili kadınlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 43 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin 26'sı Kobanili kadınlardan 17'si Suruçlu kadınlardan olmaktadır. Görüşülen kadınların yaş aralığı 18-70'dir. Bu geniş yaş aralığıyla her iki toplumun toplumsal cinsiyet yapısının tarihselliği yakalanmak istenmiştir. Aynı zamanda bu geniş aralık ile her iki toplumun, kültürel ve tarihsel arka planının da görülmesi olanağının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Görüşme yapılan Kobanili kadınlar, kamp dışında yaşayan kadınlardır. Görüşmecilere kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. İlk olarak Suruç'taki kadın esnaflara ve lider kadınlara gidilmiş ve onların başkalarına yönlendirmeleri ile başka görüşmecilere ulaşılmıştır. Görüşmeler 30 dakika ile 90 dakika arasında gerçekleşmiştir. Görüşmelerin çoğu Kürtçe konuşularak yapılmış olup daha sonra Türkçe metinler haline getirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kadınlar ilk etapta ses kayıt cihazlarına sıcak bakmamıştır; detaylı açıklamalardan sonra kadınlar kayıt cihazına onay vermişler. Görüşmeler ses kayıt cihazına kayıt edildikten sonra bilgisayar ortamında Türkçe kaydedilmiştir. Araştırmanın literatür taramasında ilgili tüm kitap, dergi, makale, tez vb. kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma, alan araştırmasına dayalı, nitel araştırma yöntemiyle çalışılacak olup araştırmanın verileri Emile Durkheim'in dayanışma kuramı ve Muzaffer Şerif'in gerçekçi çatışma teorisi ile analiz edilmeye çalışılacaktır.

Araştırma, Kobanili göç eden kadınlar ile Suruçlu yerleşik kadınlarla yüz yüze, derinlemesine görüşmeler ile katılımcı bir gözlem çerçevesinde gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmelerde kadınların yaşam öyküsü de dinlenmiştir. Burada amaç, Suruç'ta ve Suriye'de kadınların tarihsel konumunu, göç sürecindeki deneyimleri ile açığa çıkarmaktır.

Kobanili kadınların özellikle de Suruçlu kadınlarla çatışmalı oldukları konularda biraz daha çekimser konuştukları gözlemlendi. Araştırmanın güçlülüğü Suruçlu kadınlara kuma olarak gelen Kobanili kadınlara ulaşmak olmuştur. Suruçlu aileler, ailelerindeki bu Kobanili kadınlarla görüşmelere izin vermemişlerdir. Yine de Suruç'ta ikinci eş olarak evlenen bazı Kobanili kadınlarla görüşme sağlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet perspektifine sahip bir bakış açısıyla kadınlar arasındaki dayanışmalı ve çatışmalı göç sürecinin “kadın deneyimleri” bağlamında değerlendirilmesi göç çalışmalarında bir ihtiyaçtır. Bu çalışmada göçe ilişkin büyük genellemelere varmak amacından ziyade farklı kimlikteki kadınların dayanışmalı ve çatışmalı süreçlerini, kadınların göç süreci deneyimleri çerçevesinde analiz edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN DAYANIŞMASI

2.1. KADINLAR ARASINDAKİ DAYANIŞMA ÖRÜNTÜLERİ

“Kız kardeşlik güçlüdür”

Bell hooks³

İnsanlar doğası gereği etkileşim halindedir. Belirli ihtiyaçlar temelinde birliktelikler kurarlar. Bu ihtiyaçlar temelinde ortaklaşır ve değerler yaratırlar. Bu ortaklaşma ilişkisi dayanışmanın temel yapıtaşı olma niteliğindedir. Fakat insanları bir araya getiren sadece beslenme, barınma, güvenlik vb. ihtiyaçlar değil; aynı zamanda, Aristoteles’in de belirttiği gibi, insan doğası gereği ortak yaşama ve sosyal düzene ihtiyaç duyan toplumsal bir varlıktır. Bu nedenle insanın toplum içinde yaşamak, etkileşmek gibi istekleri ve ihtiyaçları da bulunmaktadır. Bu bağlamda Aristoteles’e göre “insan siyasal bir hayvandır”(Aristoteles,1993: 9).

Neredeyse hayatın her alanında ortaya çıkabilen etkileşime bağlı dayanışma edimleri farklı motivasyonlarla ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla dayanışmayı farklı eksenlerde tartışmak olanaklıdır. Burada göç olgusunun kadınlar arasında dayanışma motivasyonu sağladığı gözleminden yola çıkılarak zorunlu göç süreci ve sonrası toplumsallaşmanın ve birlikte yaşamın elzem olduğu bu süreçte dayanışmanın, nasıl bir seyir aldığı önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın bu bölümünde Suriye iç çatışmalarının şiddetlendiği bir süreçte, Kobani bölgesinden Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesine göç etmiş Kobanili kadınlar ile Suruçlu kadınların

³ (Hooks,2012:26).

örüntüleri, dayanışmaların nedenleri ve kadınların kadınlık konumlanışındaki etkileri analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Dünya tarihinde kadınlar arasında gerçekleşmiş pek çok dayanışma örneğine rastlamak mümkündür. Örneğin Fransız devrimiyle beraber gelişen aydınlanma döneminde herkes için eşitlik ve özgürlük kavramları topluma yeni bir şekil verirken kamusal ve özel alan ayırımını derinleştirmiştir. Doğal haklar doktrinlerinde erkeklere tanınan haklardan kadınların yararlanamaması kadınları da başta özgürlük ve sonrasında emek alanında hak taleplerinde bulunma konusunda bir araya getirmiştir. 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında kadınlar daha ileri giderek seçme seçilme, eğitim, mülkiyet vb. haklar için bir araya geldi. Bu dönem feminizmin birinci dalgasıydı ve bu döneme kadınların eşitlik mücadelesi ve siyasi hak talepleri damga vurdu. Bu dönemdeki politik dayanışma kadınların oy hakkını elde etme gibi önemli bir kazanımla yerini ikinci dalga feminizme bıraktı. Kadınların bu süreçteki iş bölümleri, bir aradalıkları, ortak amaçları doğrultusunda politik örgütlenişleri her ne kadar literatürde kadın hareketi olarak yer alsa da bunun bir tür dayanışma edimi olduğunu söylemek de mümkündür.

İkinci dalga feminizminin yaygın evrensel görüşü olarak “kızkardeşlik” kadın tarihindeki en önemli kadınlar arası dayanışma süreçlerinden bir tanesidir. “Küresel kız kardeşlik, aynı çıkarlara, perspektiflere, hedeflere ve benzer deneyimlere sahip, kültürel açıdan tekil ve homojen bir grup olarak görülen kadınların diyalog ve dayanışma ile eril baskıyla mücadele fikridir.” (Siegel, 2007: 51, akt. Şerbetçi 2013: 69) Siegel’in öne sürdüğü küresel kız kardeşlik kavramının benzerlik ve aynılık değerleri yerine bu çalışmadaki örneklemede kadınlar arası dayanışma, benzerlikle beraber kadınların farklılıklarını da esas alan bir temelde gerçekleşmiştir. Çünkü her kadın göç olgusunu ve toplumsal cinsiyet kültürünü birbirinden farklı deneyimlerle yaşamaktadır ve verilerden elde edilen bulgulara göre kadınların birbirlerine hem farklılıkları hem de benzerlikleri temelinde yakınlaştıkları görülmektedir. Fatmagül Berktaş bu bağlamda, dayanışmanın farklılık ve aynılıklar üzerinden temellenmesinin bireylerin kimliklerinin benzersizliğini ortaya çıkarmada önemini vurgular (Berktaş, 2001). Dolayısıyla dayanışmanın farklılıklar üzerinden mi, aynılıklar üzerinden mi yoksa hem farklılıklar hem benzerlikler üzerinden mi geliştiği ayrıca önemli bir soru niteliğindedir.

Kadın tarihinin önemli diğer dayanışma örneklerinden bir kaçı olan Kuzey İrlanda’da, İsrail -Filistin ve Bosna’da yürütülen kadın projelerine Cynthia Cockburn

Mesafeyi Aşmak kitabında yer verir. Bu projeler savaş süreçlerinde ve sonrasında kadınların kadın olmaktan kaynaklı ayrıca etkilenmelerinden dolayı oluşturmuş oldukları dayanışma projeleridir. Bunlardan bir tanesi Bosna savaşı sonrasında oluşturulmuş Medica Kadın Merkezi'dir. Bosna Hersek savaşında Sırp askerler tarafından yaklaşık 25.000 kadına tecavüz edildiğinde Alman, kadın bir jinekolog olan Monika Houser ülkesinde yardım kampanyaları başlatır. Daha sonra buradaki kadınlarla beraber tecavüze uğramış kadınların ve bu durumdan çeşitli şekillerde etkilenmiş kadınlara yönelik, ücretsiz tıbbi tedavi, psikoterapi ve sosyal bakım hizmetleri verecek bir sağlık merkezi (medica) kurar. Burada çalışanlar kadındı çünkü "medica'yı kuran kadınlar erkeklerin kötü muamelesine maruz kalan kadınların sadece kadınların olduğu bir ortamda kadınlar tarafından bakılıp tedavi edilmeye gereksinim duyulduğuna inanıyordu" (Cockburn, 2004: 245-272). Benzer bir dayanışma sürecini Suruçlu kadınlarla buraya yerleşmek zorunda kalan Kobanili kadınlar arasında da görmek mümkündür. Türkiye-Suriye sınır hattı çizilmeden önce aynı kültürün parçaları olan Kobanili ve Suruçlu kadınlar birbirilerini ve bulundukları toplumların toplumsal cinsiyet yapısına yabancı değillerdi. Bu tanıma kadınların birbirilerine yakınlaşmalarında kolaylaştırıcı bir faktör olmaktadır. Diğer yandan çatışmalar esnasında Kobanili kadınların yaşadıkları trajedi Suruçlu kadınları etkilemiş ve kadınlar arası dayanışmaya bu trajediler ve çatışmalar öncesindeki akrabalık ve yakın ilişkilerin zemin hazırladığını söylemek olanaklıdır.

"Durkheim toplumsal yapıyı analiz ederken dayanışma kavramı için duygu, inanç, vicdan, değer gibi bireysel olgulardan yola çıkarak kolektif bilinç (collective conscience) kavramını kullanmakta ve bireyler arasında bu anlamda bir karşılıklılık ilişkisi olduğunu vurgulamaktadır" (Evans, A. 1977: 32, akt. Aksan, G. 2014: 14). Durkheim dayanışmaya makro düzeyde yaklaşarak toplumların ve kolektivitinin ekseninde açıklarken Max Weber daha mikro düzeyde bireyler arasındaki ilişkilere sosyal bağlara dayandırmaktadır.

"Dayanışma kavramı, sosyal bilimlerde ilk olarak ve en genel ifadeyle; bir grup içindeki bireylerin aralarında veya grupların birbirleriyle olan ilişkilerinde karşılıklı yardımlaşma, ortak tavır ve toplu eyleme bağlı olarak gelişen "bağlılık duygusu" nu anlatır" (Demir ve Acar, 2002: 91).

Bu bağlamda dayanışma olgusunun temel bileşenleri olarak birliktelik, karşılıklılık, yardım ve kolektif aidiyet duygusunun dayanışmayı oluşturan önemli faktörler olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırma bağlamında bakıldığında söz konusu yardım, karşılıklılık ve aidiyet duygularının Suriye iç çatışmaları başlamadan

önce de sınırın her iki tarafı arasında mevcut olduğu görülmektedir; çünkü bayramlaşma, taziye, düğün gibi kolektif faaliyetler üzerinden var edilen sağlam bir dayanışma ağı zaten mevcuttu.

Durkheim'e göre toplumsal dayanışma, *mekanik dayanışma* ve *organik dayanışma* olarak iki türdür. Mekanik dayanışma toplumların benzerlikleri üzerinden gerçekleşirken organik dayanışma farklılıklar temelinde uzmanlaşmış işbölümü ile ortaya çıkmaktadır. Mekanik dayanışmada ortak inanç, duygu, ahlaki değerler kolektif bilinci yaratarak mekanik dayanışmaya zemin hazırlar. Bu araştırmada her iki grup kadının kadınlık rollerinin benzerliği, ortak etnik köken, ortak duygudaşlıkları onların dayanışma türünün mekanik olması yönünde olduğunu gösterir niteliktedir(Durkheim, 2018).

Suriye'deki çatışmaların şiddetlenmesi ve ilçedeki halk sınıra akın etmiştir. Kobani'deki çatışmalara, Suruçlu halkın gözle görülebilir mesafede olması Suruçlu halkın yaşanan trajediden yakından etkilenmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine Suruçlu halk Mürşitpınar sınır kapısına ve sınır köylerine giderek günler hatta aylar süren “barış nöbetleri” başlatmışlardır. Zaman içerisinde Türkiye'nin her yerinden çeşitli sivil toplum kuruluşları da bu nöbetlere katılım göstermiştir.

“...göçten önce bombalar Kobani'ye düşmeye başlayınca Suruç'taki herkes sınıra akın etti. Gözümüzün önünde bombalar düşüyordu. Suruç halkı olarak çok etkilendik. Orada beklemeye başladık daha sonra bunu nöbet haline getirip nöbetleşe sınıra gidip beklemeye başladık. Suruçlu kadınlar Kobani sınırına gidip nöbet tutuyorlardı savaşın durması için. Yaklaşık dört ay nöbet tuttuk, bir süre sonra Türkiye'nin her yerinden insanlar geldi. Ben ve yakın arkadaşlarım Masere (Çaykara) köyünde nöbet tuttuk. Köyün camisinde büyük kazanlarda nöbet tutanlara ve sınırdan bir şekilde geçerek gelenler için yemekler yapıyorduk. Gençler çöpleri toplayıp çevreyi temizliyorlardı. Gece nöbetinde herkes toplaşıp şarkı söyleyip zılgıt çekiyorduk. Karşı taraftaki halk sesimizi duyup yanlarında olduğumuzu bilsin diye. Diğer yandan çok zor günlerdi gaz yedik, çatışmalar gördük, önümüze bombalar düştü ama biz nöbetten vazgeçmiyorduk. Tek isteğimiz savaş dursundu...”(S2,Suruç, (5. 12. 15)

Suruçlu kadınların bu barış nöbetlerindeki bir aradalıklarını, Kobani'den gelenler için yaptıkları yemekleri vb., onların ilk dayanışma edimleri olarak görmek mümkündür. Barış nöbetlerinin aynı zamanda kadınların çatışmalara karşı politik tutum geliştirmeleri söylenebilir. Suruçlu kadınların çatışmalı sürece yönelik tuttukları barış nöbetleri, göç sonrasında Kobanili kadınlarla da dayanışma sağlayan bir edim olarak düşünmek olanaklıdır. Kobanili ve Suruçlu kadınların göç süreci ve sonrasındaki dayanışma örüntülerini yardımlaşma ve ritüeller adlı iki başlıkta toplanabilir.

2.1.1. Yardımlaşma

Yardımlaşma ayakta kalmanın veya var oluş mücadelesinin önemli değerlerinden biri olarak düşünülebilir. Yardımlaşma konusunda önemli çalışmalar yapmış olan Pyotr Alekseyeviç Kropotkin yardımlaşmayı, bir dayanışma güdüsü olarak düşünür bununla beraber dayanışmanın toplumu ilerlettiğini ve bilinçsizce olsa bile insanları güçlendirdiğini öne sürer(Kropotkin, 2007). Fakat yardımlaşmanın toplumsal yaşamda en yaygın biçimi olarak, yaşamını sürdürmek için zorunlu şeylere sahip olmayan ve bunları karşılayacak güç veya imkândan yoksun olan kişilerin ihtiyacını karşılama biçiminde açığa çıktığını söylemek de mümkündür (Vatandaş, 2003: 150). İnsan yaşamında yardımlaşmaya duyulan ihtiyaç, kırılgan dönemlerde (doğal afetlerde, göç, savaş zamanlarında ve olağanüstü vb. durumlarda) daha fazla hissedilir.

Yardımlaşma arttıkça her birey topluma biraz daha yakınlaşmakta ve toplum olarak birlikte hareket etmenin olanakları oluşmaktadır. Tam da bu noktada göç eden ve yerleşik kadınlar arasındaki yardımlaşmanın ne türden bir yardımlaşma (maddi, manevi, mekân paylaşımı vb.) olduğu, yardımlaşma edimlerinin kadınları birbirine yakınlaştırıp yakınlaştırmadığı; yakınlaştırıyorsa bu yakınlaşmanın kadınların kadınlık konumlanışlarında nasıl bir etkiye sahip olduğu sorusu önem taşımaktadır.

Bu çalışmada yapılan görüşmelerden kadınların maddi, manevi ve mekan paylaşımı gibi yardımlaşmalara gittiği görülmektedir. Pek çok kadın, ya yaşadığı evi ya da köy evini Kobanili kadınlarla paylaşmıştır. Diğer yandan Kobanili kadınların Suruçlu kadınlarla çatışmalı süreci ve göç halindeki sorunları paylaşması ve Suruçlu kadınların onları dinlemesi ve bu yönde empati kurmaları manevi yardımı gösteren pratikler niteliğindedir.

“...köydeki çiftlik evimize yerleştirdik gelenleri hatta at çiftliğimizi de onlar için düzenledik. Bize gelenlerin çoğu kadındı, elimizden gelen her türlü yardımı yapmaya çalıştık, yatak, yorgan, doğum yapan kadınlar için bohça hazırlama, araç gereç, yiyecek, giyecek vs. Benim evim Suruç'ta; ama onlar yerleştikten sonra da gidip gelip hal hatırlarını sorar, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdım. Onlara Suruç 'ta yaptığımız sac ekmeğini öğretip, kendi ekmek yapım araç gereçlerimi de onlara verdim. Çünkü onlar geldikleri yerlerde tandır ekmeği yapıyorlarmış;ama Suruç'ta tandır yok...” (S6,Suruç,05. 12. 15)

S6'nın görüşme verisi kadınlar arasındaki yardımlaşmanın hangi alanlarda ve nasıl gerçekleştiğini gösterir niteliktedir. Yapılan gıda, ev araç gereçleri yardımlaşmanın maddi boyutunu gösterirken, Kobanili kadınların nasıl olduğunu herhangi bir ihtiyaçlarının olup olmadığını sormaları ve onlarla gündelik hayat pratikleri hakkında bilgi birikimlerini (sac ekmeği yapma gibi) paylaşımları manevi

anlamda yardımın yönünü göstermektedir. Diğer yandan kadınların evlerini ya da kalınabilecek yakınların evlerine yerleştirmeleri, yardımın mekân paylaşımını göstermektedir. Suriyeli ve Kobanili kadınlar arasındaki, dayanışma örüntülerine bakıldığında “biz”i tanımlayan ana faktörün “kadınlık” olduğu görülmektedir.

“... Kadınların IŞİD’den kaçmış olmalarını düşünüyordum, ha biz ha onlar fark etmezdi, kadındık. Sonra kadınları ve çocukları evlerimize ve başka yerlere yerleştirmek üzere Suruç merkeze taşındık. Sınırdaki gördüklerimiz tüm Suruçlu kadınlar arasında yayıldı ve kadınların seferberliği başladı. Herkes kendince bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Aslında daha önce hiç bu kadar Suruçlu kadın bir araya gelmemiştik. İlk günler gelenleri yerleştirmekle meşgul olduk daha sonra iş bölümü yaptık. Gelen yardımları depolara yerleştiriyor daha sonra ihtiyacı olanlara dağıtıyorduk. Her mahalleden veya çadırdan sorumlu kişiler seçildi. Bir erkek, bir kadın Suruçlu; bir erkek, bir kadın Kobanili olmak üzere. Kadın bulunmasına önem veriyorduk; çünkü kadın gidip de ihtiyacı erkekçe söylemez bence. Bazen de belediyenin organize ettiği yardım çalışmaları dışında birkaç Suruçlu kadın toplanıp yardım çalışması yapıyorduk. Ben evimi bıraktım. Zaten kızlarımı 14-15 yaşlarında kocamın zulmünden dolayı evlendirmiştim, erkek çocuklar da başının çaresine bakabilirlerdi...” (S2, Suruç, 12.12.2015).

Suruçlu S2’nin aynı cinsiyetten olma üzerinden (...ha biz ha onlar fark etmezdi, kadındık...) bir aitlik hissi geliştirdiği, bu anlamda “biz” duygusunun esas itibarıyla “kadınlık”ı tekabül ettiği görülmektedir. Bu duruma ilişkin olarak Weber’in dayanışma analizinde bireylerin “ortak his” duygusu temelinde birbirini düşündüğü ve gözettiği durumlarda öznel bir birlikteliğe aitlik hissi, topluluksal ilişkileri tanımlar. Bu ilişkilerin özünde, duygusal ve geleneksel eksenle aynı gruptaki her bir kişinin kabul ettiği, birlikte paylaşılan bir “biz olma” duygusu yatmaktadır (Aksan, 2014: 20).

Nasıl ki, biz duygusu kadınlık üzerinden şekillenmekteyse, bu ortak aidiyetin dışladığı “onlar” da belirginleşme niteliği gösterebilir.

“Her kimlik grubu, kendisini bir diğer grubun elinden çektikleri ile; yani “öteki”ne karşı oluşturulan konumu ile tanımlamaktadır. Farklılık temelinde yeniden inşa edilen dışlayıcı kimlikler, karşı olan “öteki”nin varlığı belirginleştiği oranda belirginleşmekte; “öteki”nin varlığı “biz”i var etmenin en temel yollarından biri haline gelmektedir” (Sönmez-Selçuk, 2012: 92).

S2’nin “Zaten kızlarımı 14-15 yaşlarında kocamın zulmünden dolayı evlendirmiştim, erkek çocuklar da başının çaresine bakabilirlerdi” söylemi, erkeği bu dayanışma gereksiniminde daha ikinci bir konuma indirgeyebilmektedir.

Diğer yandan Suruçlu S2 kızlarını eşinin baskısı nedeni ile küçük yaşta evlendirmiş olmanın sıkıntısını yaşasa da onların evlenmiş olmaları diğer yandan Suruçlu S2’nin dışarı çıkmasını kolaylaştırdığı görülmektedir. Buradan kadınların kız çocukları için görece daha eve bağımlı olmak durumunda kaldığı söylenebilir. Bu durum Suruç’taki toplumsal cinsiyet yapısını görünür kılmakla beraber kadınların

söz konusu toplumsal cinsiyet yapısından kaynaklı yardım çalışmalarına katılmakta güçlükler yaşama olasılığını da görünür kılmaktadır. Dolayısıyla Suruçlu bütün kadınların evin dışındaki yardım çalışmalarına katıldığını söylemek güçtür. Bu görüşme verisinin önemli sonuçlarından bir tanesi de Suruç'ta yardımlaşma çalışmalarının Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasında işbirliğinden kaynaklı bir yakınlaşma yaratmasıdır. Bu işbirliği ve işbölümü sayesinde kadınlar arasında kolektif bir hareket tarzı geliştirilmiştir. Ronni Michelle Greenwood'a göre, "Bir kadın diğer kadınlarla kolektif bir davranışta bulunduğu zaman onun referans çevresinde değişim de olur" (Greenwood, 2008: 36). Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki yardımlaşma pratiklerinin Türkiye'nin pek çok bölgesindeki kadınlar için referans olduğunu söylemek mümkündür.⁴

Kadınlar arasındaki yardımlaşma pratiklerinin kadınları bir araya getirmek, birlikte hareket etmek, ihtiyaçları gidermek, bulunulan ortamda erkeklerle bir arada çalışmak ve bulunulan toplumun toplumsal cinsiyet yapısı hakkında farkındalık oluşturmak gibi çok yönlü etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.2. Ritüeller

Toplumsal yaşamın önemli pratiklerinden biri olarak ritüeller, özellikle Ortadoğu gibi geleneksel toplumların sosyokültürel temel dayanaklarıdır. "Ortak özellik ve işlevlere göre ele alındığında ritüel, birey ya da gruplarla ilgili bazı değerlerin, uygun zamanlarda, sembolik ve aşağı-yukarı değişmeyen ardışık davranış biçimleri ile tekrarlanmasıdır"(Honko'dan aktaran, Karaman 2010: 229). Diğer bir tanıma göre de ritüel, "uygun zamanlarda yerine getirilen ve sembollerin de kullanılabildiği sık sık tekrarlanan bir davranış modeli. Ritüellerin etkili olduğu başlıca toplumsal alanlardan birisi dindir, ancak ritüelin etki alanı seküler ve gündelik yaşama kadar uzanır" (Gordon Marshall, 1999:623). Geniş bir literatüre sahip olan ritüel kavramı, kolektif paylaşım ve deneyimlerin tekrarı olarak toplumsal dayanışmayı da geliştirmektedir. Dolayısıyla "temel karakterleri itibariyle kolektif

⁴ - Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) saldırıları nedeniyle göç etmek zorunda kalan Kobanili ve Şengalli kadın ve çocuklar için başlatılan yardım kampanyasına, kadın yazarlardan destek geldi. **Ece Temelkuran**, Şebnem İşigüzel, **Seray Şahiner** ve **Vivet Kanetti**, İstanbul'da bir kitabevinde kampanya kapsamında hazırlanan "**Paylaşmaya Ben De Varım**" yazılı tişörtleri imzaladı. Kaynak:1. <https://www.demokrathaber.org/kadin/kadin-yazarlardan-paylasmaya-ben-de-varim-kampanyasina-destek-h43875.html> 2. <http://www.milliyet.com.tr/hulya-avsar-kobanili-kadinlarla-bulustu-sanliurfa-yerelhaber-486814/>

bir nitelik taşıyan ritüeller, grubu bir arada tutmakta, dayanışmayı artırmakta, topluluğun kolektif şuurunu güçlendirmektedir”. Bu bağlamda Gluckman’ın *toplumsal ilişkilerin ritüeli* olarak tanımladığı ritüeller, günlük yaşamda bireyleri birbirine bağlayan ve ilişkilerdeki sürekliliği sağlayan pratikler olmaktadır (James L. Peacock, akt. Karaman, 2010: 232). Bu pratikler yani ritüeller toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Murtezaoglu, 2012). Dolayısıyla toplumsal biraradalık ve toplumsallaşmayı sürdürme gibi işlevleri yerine getiren pratikler olarak ritüellerin, Kobanili ve Suruçlu kadınların arasında dayanışma örüntüsü olarak nasıl gerçekleştiği sorusu önem taşımaktadır.

“... Kobani’den gelen kadın cenazelerini Kobanili ve Suruçlu kadınlar birlikte defnediyoruz. Aslında son 10 yıldır Suruç’ta kadınlar, kadın cenazelerini omuzluyorlar. Eskiden ayıptı, kadınlar cenaze taşımazlardı. Mesela ben oğlumu kaybedinceye kadar hiç mezarlığa kadar cenazeye eşlik etmemiştim, hiç kadın cenazesi taşımamıştım. Ama artık kadınlar birbirinin cenazesini taşıyarak birbirilerine sahip çıkıyorlar. Sonra cenaze törenleri bizim bir araya gelmemizi sağlıyor. İster akraba olsun, olmasın nerede bir kadın ölmüşse oraya gidiyoruz. Taziye evlerinde buluşmamız daha kolay, kimse bize bir şey demiyor. Eşlerimiz bir şey diyecek olsa ‘öliye de mi gitmeyelim’ diyorum. Mesela çocuğunu Suriye savaşında kaybeden çok Suruçlu kadın var Suruç’ta, onlar Kobani’den gelen cenazelerin hepsine gidiyorlar. Hem cenaze sahibinin yanında durmak hem de acıyı paylaşmak istiyorlar. Ben de oğlumu Kobani’de kaybettim o süreçte çok kötüydüm. Ama taziyemizde oğlunu, kızını bu savaşta kaybeden birçok kadın beni yalnız bırakmadı. Zamanla ben de taziyelere cenaze törenlerine, savaşta çocuklarını kaybeden kadınlara güç vermek için gitmeye başladım...” (S17, Suruç, 06.02.2016)

Cenaze törenleri ve taziyelerin toplumların dinsel yapılarının yanı sıra sosyal kültürel biçimlemişleri de vardır. İnsanların yakınlarını kaybetmekten dolayı yaşadıkları acıyı sağaltmalarını ve bir aradalığını sağlayan ritüellerdir. Bu nedenle cenaze törenleri ve taziyeler aynı zamanda ölüm karşısında güçsüzlüğe karşı güçlenme stratejisi olarak görülebilir. Suruç’ta göç sonrası kadın cenazelerini kadınların omuzlaması ritüeli yoğunluklu olarak göç sürecinde gerçekleşmiştir. Fakat bu ritüel, Türkiye’de ilk olarak Mardin’de, 2002 yılında recmedilen ve komaya girdikten sonra ailesi tarafından sahiplenilmeyen Şemse Allak’ın, 2003 yılında hayatını kaybetmesi üzerine Alak’ın cenazesinin kadınlar tarafından kaldırılması ile başlamıştır. . Kadınların kadın cenazelerini taşıması bu olayla başlamış oldu. Daha sonra benzer şekilde kardeşi tarafından öldürülen Kadriye Demirel’in cenazesi de kadınlar tarafından defnedilmiştir (Çağlayan, 2006: 242-243). Yine taziyelerde bu bölgede (Kobani ve Suruç) kadınların söylediği kilamlar⁵ kadınlar arasındaki kültürel ve tarihsel ortaklığa işaret ederek bir tür dayanışma edimi olarak düşünülebilir. Ölen

⁵Kilam: Destan, hikâye gibi her türlü müzikli sözlü anlatılar (Öztürk, 2012: 9)

genç insanların cenazelerinde ve düğünlerde kadınların çektiği zılgıtlar⁶ kadınların mutluluk ve yas zamanlarında kullandıkları dişil bir çığlık olarak yer alır.

... Biz Suruçlular için zılgıt çok anlama gelir. Geçenlerde bir gazeteci gelmişti bizim kültürümüzü araştırıyorlarmış, bana da zılgıt sordular ben dedim ki, siz doğru kişiye geldiniz. Çünkü ben biliyorum ne anlama geldiğini; zılgıtı biz bazen hüzünden bazen mutluluktan bazen de heyecandan çekeriz. Erkekler de zılgıt çekebilir ama daha çok kadınlar çeker. Düğünlerde mutluluk, sevinç, taziyelerde de özellikle gençlerin cenazesinde ölenin ölmediğini haykırmak için, çekeriz ama Kobani savaşında bizler Suruç sınır köyleri nöbetlerinde Kobanili ve Suruçlu kadınlar olarak birlikte her kurşun sesine ya da bomba sesine de zılgıt çekiyorduk ... (S11,Suruç, 05. 12. 15)

Dolayısıyla zılgıtı, kadınların topluma duygularını ifade etme ve bu duygu çerçevesinde birbirleriyle bir güçlenme durumu yaşadıklarını söylemek mümkündür. Bir direniş mekanizması rolü olan zılgıtı, aynı zamanda kadınların dayanışma mekanizması olarak da rol alan önemli etnik dokulardan bir tanesi olarak görmek mümkündür.

Kobanili ve Suruçlu kadınların göç sürecindeki diğer ritüellerine bakıldığında, doğum olayı bağlamında bir araya gelme, doğum bohçaları hazırlama, yeni doğan bebeklerin kırkını çıkarma, doğum yapan kadınlara bulamaç götürme, Ramazan ayında iftar yemeği davetleri, dini bayram kutlamaları, Nevruz bayramı kutlaması, teravih namazı için camiye gitme, mevlitler, düğünler ve çeyiz hazırlamalar, kahve falı buluşmaları şeklinde görülmektedir.⁷ Bu ritüeller sayesinde Suruçlu ve Kobanili kadınlar birbirini tanıma, birbirine güç verme, birbirinin hikâyesini dinleme, acılara ve sevinçlere ortak olma olanaklarını mümkün kılmışlardır. Tüm bunların yanı sıra Kobanili kadınların görece Suruçlu kadınlardan daha bakımlı olmaya çalışmaları Suruçlu kadınların da kendine bakım konusunda Kobanili kadınların deneyimlerinden faydalanmaya çalıştıkları görülmektedir.⁸

⁶ Zılgıt sözcüğü Türk Dil Kurumu'na göre çeşitli anlamlara sahiptir. Coşturma, yüceltme, bir işe, bir şeye yöneltmek için bağırarak kışkırtma, paylama gibi anlamlara gelmektedir (www.tdk.gov.tr).

⁷ "... göçün yaşandığı ilk günlerde yeni doğum yapmış Kobanili kadınlara doğum bohçaları hazırlıyorduk ama daha sonra onlar buraya yerleşince birlikte hazırlamaya başladık. Biz onlara doğuya gidiyoruz onlarda bize geliyor. Benim Kobanili komşum doğum yaptı geçenlerde ben, ona bulamaç yapıp götürdüm. Bizim burada adettir yeni doğum yapana bol yağlı bulamaç götürülür..." (S6, Suruç, 05.12.2015)

"...aslında biz onlara gitmeye çekiniyoruz ama ramazan bayramı, kurban bayramı ve nevroz bayramlarında bayramlaşmaya gidip geliyoruz. Mesela nevroz bayramında da buluşuyoruz. Sonra kahvemiz çok güzeldir Suruçlular çok sever bir de Suruçlu kadınlar kahve falı baktırmayı seviyor, bana Suruçlu kadınlar bana fal baktırmaya geliyorlar. Güzel vakit geçiriyoruz, bana memleketimi daha önceki hayatımı soruyorlar ben de anlatıyorum onlar da kendilerini anlatıyor, iyi oluyor..." (K14, Suruç, 27.11.2015)

⁸ "... Altmış üç yaşında olduğum halde Kobanili kadınlar beni bakımsız buluyor. Geçen gün Kobanili bir kadın bana dedi ki: " Her sabah taze yoğurt ve bir adet yumurtayı karıştır ve güzelce yüzüne sür ve beklet, sonra gör bak ne güzel olacaksın. Bizler göçten önce her gün bu kürü yapardık bu nedenle

Yapılan görüşmelerden hareketle Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasındaki ritüellerin dayanışma işlevi gördüğünü ve bu dayanışma biçiminin kadınların sosyalleşmelerini de etkilediği söylenebilir.

2.2. KOBANİLİ VE SURUÇLU KADINLAR ARASINDAKİ DAYANIŞMA NEDENLERİ

Dayanışmayı bir nedensellik ilkesi çerçevesi içerisinde açıklamak gerekirse, pek çok unsurun dayanışmanın ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Dayanışma, toplumların veya kişilerin birbirlerine politik, ekonomik, kültürel, psikolojik, bireysel yakınlıkları, aynı etnik kökene sahip olma, cinsiyet birliği (aynı cinsiyetten olma) ya da kırılğan dönemlerde empati kurma gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkabilir. Bu bağlamda Karl Marx tarihsel süreç içerisinde gelişen toplumsal sınıfların, aynı zamanda birer toplumsal özne olduğunu, bu bakımdan işçi sınıfının toplumsal ve siyasal bir aktör haline gelmesini, örgütlü bir kimlik algısına bağlı olarak politik dayanışma ve bilincin oluşmasıyla mümkün görür. Marx böylece işçi sınıfının dayanışmasının politik gücü kazandırabileceğini öne sürerken dayanışmayı ekonomi-politik bir zemine dayandırır. Dayanışma kavramına geniş bir çerçeve sunan Durkheim da dayanışmayı, bir toplumun bütün üyelerinde bulunan ortak bilince dayandırır (Ekinci, 2018).

“Dayanışma geleneksel toplumlarda aynı kan bağı, dil, kültür ve coğrafya birliği bilinci nedeniyle mekanik olarak ortaya çıkmaktadır. Modern toplumlardaki dil, kültür, kan bağı vb. farklılıklara rağmen bu toplumlar, ortak çıkar ekseninde birbirlerine bağımlıdırlar ve bu durum dayanışmayı zorunlu kılmaktadır” (Ekinci, O. , 2018: 3).

Dolayısıyla dayanışmayı ortaya çıkaran nedenlerin ortaya çıkarılması ile göç süreci gibi kırılğan dönemlerde kadınların nasıl dayanışma içerisine girdiğini görmek mümkün olacaktır.

cildimiz kaymak gibi”. Ama ben yapamam ki, böyle alışmışız. Ellerimiz çalışmaktan kabuk kabuk ama onların elleri hatta ayak tabanları bile pürüzsüz ve yumuşak. Onlar aynalarını yanlarında taşıyor ama benim aklıma bile gelmiyor ayna. Geçen gün aklıma geldi, dedim kızına getir şu aynayı bakayım diye. Meğer ayna kırılmış haberim yok. Makyaja gelince, hayatımda bir kez sürme çektiler bana, gelin olacağım gündü. Dediler ki, senin gözlerin küçük sürme çekersek büyük görünür. Ee şimdi bunca bakımsızlıktan sonra bu yaşta yapsam herkes garipser. Sadece ben değil, Suruç'taki genel durum bu kadınlar için. Ancak iş güç...” (S1, 18.12.2015)

2.2.1. Empati

Kavramsal olarak, empati, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Ersoy E. G., Köşger F., 2016: 9). Böylece empati birbirini tanımanın, anlamamanın ve hissetmenin bir yolu olmaktadır. Böylece başkalarının sevinçlerini, acılarını ve korkularına dair duygularını anlamak mümkün hale gelmektedir. Bu anlama, hissetme ve tanıma yetisi, aynı zamanda kişide içsel bir motivasyon geliştirerek, kişilerde davranış değişikliğine neden olmaktadır.

Bazı araştırmalarda, kişilerin karşı cinsle kıyaslandığında hemcinslerine yönelik daha fazla empati geliştirdikleri ortaya çıkmıştır (Ersoy ve Köşger, 2016: 15). Diğer bir bulgu ise kadınların erkeklerden daha fazla empati kurma eğilimlerinin olduğunu, “acı çeken bireylere daha belirgin duygusal yanıt verdikleri” dir (Bora ve Baysan-Arabacı, 2009: 42). Demek oluyor ki, kadınların maruz kaldıkları olumsuzlukları kadınlar daha iyi anlamaktadır. Bu empatinin de savaş, göç, doğal felaketler gibi durumlarda daha da belirginleştiği söylenebilir. “Kadınlardaki bu temel eğilimin annelik davranışından kaynaklandığı tahmin edilmektedir” (Bora ve Baysan-Arabacı, 2009: 43). Nitekim bir görüşmeci hislerini “Anneliğimden ötürü annelik yüreğim çok acıdı.” şeklinde ifade etmişti (S4, Suruç, 13. 12. 2015). Diğer birisi de şöyle diyordu:

Göçün olduğu ilk gündü ağlayan bir kadınla karşılaştım aslında herkes ağlıyordu ama bu kadın bir başka kendini paralıyordu. Yanına gittim, sordum niçin ağlıyorsun diye, meğer kadının üç küçük çocuğu varmış o karmaşada üçünü de kaybetmiş bunu duyunca dünyam yıkıldı. Yardım etmek istedim ama boşunaydı hiçbir şey onu teselli etmiyordu. Bunu anlatırken bile hep o ana gidiyorum kadınlar için çok zor günlerdi. (S2, Suruç, 05. 12. 2015)

Beş çocuklu bir anne olan S2'nin göç trajedisi içinde annelere yakınlık duyması anneliğin, kadınların birbirini anlamalarında bir etken olduğu söylenebilir. Bu veriden iki çıkarımda bulunulabilir: Birincisi, hemcins olma; ikincisi, kadınların annelik rolünden dolayı daha fazla sorumlulukla beraber daha fazla acı çekme durumlarının empati kurma yetilerini daha fazla tetiklediği yönündedir . Göç olgusu bağlamında her iki grup kadının kadın olmalarından dolayı yaşadığı mağduriyetler vardır. Erken yaşta evlilikler, kumalık sorunu, psikolojik travmalar, istismar, terk edilme, aldatılma gibi pek çok mağduriyet söz konusudur. Bu hemcinsler bağlamındaki mağduriyetlerin, hem yapılan literatür araştırmasına hem de saha çalışmasına dayanarak hemcinslerde empati kurma yetisini geliştirmekte etkili

olduğunu söylemek olanaklıdır. yapılan bazı araştırmalara göre, bireylerin hemcinslerine yönelik geliştirdikleri empati, karşı cinse karşı geliştirilen empatiden daha yüksektir (Özbek, 2005: 573). Hemcinsler arasındaki empatinin karşı cinse oranla yüksek olması ve empatinin sıklıkla acı çekme durumlarına karşılık ortaya çıkması bu görüşü destekler niteliktedir.

“...Kadın olarak göçmenlere yardım etmemiz önemliydi çünkü kadınlar bizimle daha rahat geliyorlardı ama erkeklerden korkuyorlardı. Suriye’de kadınlar erkeksiz bir yere gidemez. Suruç’ta da böyle ben avukatlığımın ilk yıllarında bir organizasyona tek başıma gitmiştim. Eve geldiğimde kıyametler kopuyordu, kadın başıma nasıl erkeklerin olduğu ortamlara yalnız giderdim diye. Bunun üzerine evlenirsem bu baskı üzerimden kalkar diye evlendim. Evlilik çok zor kadınlar için, çocuk sorumluluğu da eklenince daha da hayat zorlaşıyor. Suruç’ta okumayan kız çocukları üzerinde daha çok baskı olduğunu düşünüyorum. Erken yaşta kapanmak zorunda kalıyorlar. Kobanili kadınlar da bizim gibi baskı altındalar, evden çıkmaları söz oluyor o nedenle okula gitmeleri de zorlaşıyor. Bir gün Kobanili hasta bir tanıdığa ilaç götürmeye evlerine gittiğimizde evde bir kadın gördük daha önce hiç görmemiştik. Dediler ki bu da evden ama laf olmasın diye evden hiç çıkmamış, geldiğinden beri. Sonra tanıştık arkadaş olduk ve öğrendim ki kadın öğretmen ve 4 dil biliyor. Bizim Kobanili kadınlara yardımcı olmamız çok önemli. Çünkü ancak kadınlar en iyi birbirini anlayabilir...” (S8, Suruç, 26.12:2015)

Her iki toplumun toplumsal cinsiyet yapısının birbirine yakın özellikler taşıması Suruçlu kadınların, Kobanili kadınların göç nedeniyle yaşayabilecekleri olası baskıları tahmin etme olanağı vermektedir. Dolayısıyla kadınların göç sürecinde kadın olmaktan kaynaklı yaşadıkları travmatik durumlar, kadınlar arasında dayanışma ilişkisine girilmesini sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılığın esasında yüklenilmiş rolleri ifade eder. Bu paralelde eşitsiz bölünmeyi de ifade etmektedir (Gürhan, 2010: 59). Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyet kategorileri arasındaki zamana ve mekâna göre değişiklikler gösteren iş bölümü ve toplumsal rollerin düzenlenişini gösterir. Kamla Bhasin’e göre de (2003: 1-2), toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyo-kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların kadın ve erkeği birbirinden ayırt etme biçimini ve onlara verdiği toplumsal rolleri ifade etmektedir. Kadınlar ve erkeklere ilişkin uygun rollerin tamamen toplumsal olarak üretildiğini ifade eden kültürel inşalara işaret etmenin bir yoludur. Burada kadınlar ve erkekler, aralarında özgül bir toplumsal ilişki/toplumsal cinsiyet ilişkileri olan iki toplumsal gruptur. Bütün toplumsal ilişkilerde olduğu gibi bu ilişkiler de emeğin oluşturduğu maddi bir temele sahiptirler ve kendilerini, toplumsal cinsiyet rolleri adıyla da kullanılan cinsiyete dayalı işbölümü aracılığıyla ortaya koymaktadır.

“Cinsiyete dayalı işbölümü, erkeklerin öncelikli olarak üretim alanına, kadınların da yeniden üretim alanı olan eve tahsis edilmesini ve aynı zamanda da erkeklerin, ilave bir toplumsal değeri olan işlevlere (siyasal, dinsel, askeri işlevler vb.) el koymaları olarak ifade edilebilir” (Hirata vd. 2009: 94-95, akt. Kurt Ayyıldız, 2015: 11).

Dolayısıyla burada bir kamusal-özel alan ayırımının da belirdiğini söylemek mümkündür.

“İlk kez İskandinav ülkeleri toplum bilimcileri tarafından kullanılan "toplumsal cinsiyet sistemi" terimi "ayrımcılık" ve "hiyerarşi" olarak nitelendirilen iki temel yasa ile toplumsal cinsiyet düzenini açıklamaktadır. Sistemin özelliği zaman ve mekâna göre değişmesi, toplumsal olarak yapılandırılmasıdır. Toplumsal cinsiyet düzeni, tüm toplumsal sistemlerde, örgütsel düzeyde, çalışma ilişkileri, iş ve meslek düzeyinde işler. Kadın ve erkekler arasındaki ilişkileri erkekler lehine ayrımcı zihniyetle, kadının erkeğe göre düşük statüsünü toplumsal yaşamın her alanında vurgulayarak örgütler” (Sundin, 1995: 341, akt. Savcı, 1999: 131).

Tüm bu literatür verileri göstermektedir ki, toplumsal cinsiyet kavramı toplumsal inşalarla kadınlar ve erkekler arasında eşitsiz bir iş bölümüne işaret etmektedir.

Bu çalışmada elde edilen veriler Suruç'ta ve Suriye'nin Kobani ilçesinde görece farklılıklar olsa da kadın ve erkeklerin cinsiyetçi bir iş bölümüne sahip olduğunu göstermektedir. Bu iş bölümü kadınların ev işleri merkezli, erkeklerin ev dışı işler merkezli olduğu yönündedir. Kobani'de kadınlar evde yemek yapma, çamaşır yıkamak, bulaşık yıkamak vb. yaşlı bakımı, çocuk bakımı gibi işlerden sorumlu tutulmaktadır. Kadınların buradaki sosyalleşme biçimleri daha çok kadınların birbirlerinin evlerine gitmeleri ve zaman zaman çarşıya gitmeleri biçimindedir. Kız çocuklarının okullaşmasının son yıllarda büyük bir artış gösterdiği yapılan görüşmelerden edinilmiştir. Evliliklerin küçük yaşlarda gerçekleşmesi cinsel istismara uğrama olasılığını da beraberinde getirmektedir. Kobani'de küçük yaşlardaki kızların evliliklerinin ailelerin rızasıyla gerçekleşmesi ve bu durumun olağan görülmesi göç sonrasında Kobanlı kadınların Suruç'ta da küçük yaşlarda evlendirilmelerini olağan kılmaktadır.

Suruç'ta da ataerkil yapısının belirgin bir şekilde kadınlar üzerinde etkisi bulunmaktadır. Gelin-kaynana ilişkisinin sorunlu olması, kadınların erken yaşta kapanmak zorunda olmaları, erken yaşlarda kadınların ev içi rollerle donatılması, kadınlara şiddetin uygulanması vs. bu etkiyi görünür kılan uygulamalardır. Başta köylerde olmak üzere, okullaşmanın hâlâ kız çocuklar için sorunlu olduğu görülmektedir. Suruç'ta kadınların üzerindeki toplumsal yaptırımlar kadınların eğitim, sosyalleşme, kamusal alana katılmalarını sorunlu kılmaktadır. Ekonomik alanda var olamayan kadınlar burada erkeklere bağımlıdır. Kadınlar tarım işlerine

katılmaktadır; fakat ekonomik güç, erkeklerin elinde olduğu için ekonomik anlamda ya babaya ya da eşe bağımlı olmaktadır.⁹

Toplumsal rol ve işbölümü, kadınlar ve erkekler için “kadınlık” ve “erkeklik” kimliklenmelerinin esasını oluşturmaktadır. Böylece toplumsal olarak belirlenen bu işbölümü ve kaynakların yönetilmesi anlamındaki görev paylaşımı kadınlar ve erkekler arasındaki ayrışmayı da derinleştirebilmektedir.

2.2.2. Etnisite ve Kültür Birliği

Etnisite, göç çalışmalarının önemli konularından bir tanesi olma özelliği taşımaktadır. Özellikle toplu göçlerin yaşandığı dış göçlerde, bu durum daha da önemli bir hal alabilmektedir. Etnisitenin temel öğelerinden olan soydaşlık ve kültür birliği göç edenler ve yerleşik olan halk arasında bir yakınlaşma etkisi yaratmaktadır. Bu bağlamda Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasında etnisite ve kültür birliğinin (ortak köken ve ortak kültürün) dayanışmaya neden olduğu ön görülerek etnisite ve kültür birliği, kadınlar arasındaki dayanışma bağlamında analiz edilecektir. Kobani ve Suruç halkı arasındaki etnisite ve kültür birliği analizine geçmeden önce her iki bölgenin tarihsel arka plan bilgisi bir ihtiyaç niteliğindedir.

1921 yılın sonunda Suriye’de Fransız manda yönetimi oluşturan Fransa ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara Antlaşması

⁹ “...Annem ikinci eş olarak 12 yaşında 51 yaşındaki babamla evlendirilmiş. Kumalık eskiden de Suruç’ta vardı. Annem anlatırdı ”evlilik nedir bilmezdim akşam olunca eşimin yerine gidip kumamın kucagında yatardım. Eşime hiç ısınmadım çok büyüktü alışamadım. Daha regl bile olmamıştım evlendikten sonra regl oldum”. Ben okula gitmedim sadece okuma yazma öğrenmek için gece okuluna gittim. Babam bırakmadı, okula gitmeme. Suruç’ta kız çocukları okutulmuyordu. Şimdilerde kızlar okula gidiyor. Ama okutulmayanlar da çok erken yaşta evlenme var. Ben de 14 yaşında evlendim. Daha yeni yeni başımı kapamıştım. Evlilik çok zordu hem kaynanam hem eşim çok çektirdi çünkü çocuktum ve evle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Yemek yapamıyordum, ekmek yapamıyordum. 15 yaşında anne oldum. Tarla kiralayıp o tarlalarda çalışırdık ne iş olsa yapıyorduk. Şimdi tarlaya gitmiyoruz durumumuz düzeldi. Para meselesi eşimde evin ihtiyaçlarını o gideriyor. Evliliğimin ilk yıllarıydı çarşıya çıkamıyorduk. Eşim bana bir ayakkabı almış getirmiş ama kayınvalidem görmemişti. Ayağımda gördüğünün akşamı eşime demiş ki, bana komşular dedi ki “erkekler senin karını çarşıda ayakkabıcıdaymış” neyse ki eşim kendi almıştı da bir şey çıkmadı. Öyle işte kendi ihtiyaçlarımızı bile karşılarken eşim kaynanam ne der diye hesap ederdik. Giyim alış verişleri genelde hasat sonralarında olurdu ancak o zaman para bulunurdu. Şimdi öyle değil ama yine eşlerimizin eline bakıyoruz. Onlar ne verirse o. Yüzde doksan bence kadınlar şiddet görüyor. Ben gördüm her şeyi, şiddetin her türlüünü mesela çocuk ağlıyor eşim beni dışarı çıkarıp çocuğu sustur derdi. Çok şeyler yaşadım sabır gösterdim. Saçım la başım la hiç uğraşmadım hiç fırsatım olmadı. Ben 9 çocuk doğurdum, ilk çocuğum erkekti ondan sonra 7 kız çocuğu doğurdum. Her kız doğuşum yeni bir gebelik mecburiyetinin başlangıcıydı. Çünkü doğan erkek olmalıydı ve olmuyordu. Kaynanam sancı çekişimden bile anlardı kız doğuracağımı. Yine de eşim insaflı çıktı da evlenmedi erkek çocukları olsun diye. Bu arada çocuk doğurmamıza karar verenler başkalarıydı toplumdu...” (S11, Suruç, 12.12.2015)

imzalanmıştır. Bu anlaşma her iki ülke arasındaki sınır Bağdat Demiryolu hattı esas alınarak belirlendi.¹⁰ Sınır hattının belirlenmesine rağmen her iki taraf arasındaki sosyal kültürel ilişkilerle beraber ticari ilişkiler de süreklilik gösterdi. “Türkiye’den Suriye’ye koyun, tütün gibi bazı mallar gitmekle beraber; sigara yaprağından çay, kahve, şeker hatta gaz yağı ve kumaşa kadar birçok ürün Suriye’den Türkiye’ye geliyordu. Suruç’tan kadınlar Suriye’ye gidip kumaş ve kozmetik malzeme vb. getirip satmaktaydı”.¹¹

“1960’lı yıllara kadar insanlar sınırı geçerek akrabalarını rahatlıkla ziyaret edebildikleri için sosyolojik bölünmüşlük sınırın çizildiği ilk dönemlerde ciddi bir toplumsal travma yaratmadı. Öyle ki, sınırın bir tarafındaki köylüler, sınırın diğer tarafındaki bir köyde toplanıp cuma namazını beraber kılma ve bayramlaşma gibi kolektif dini törenleri dahi birlikte yapabilmekteydiler. Örneğin, Suruç’ta sınıra sıfır kilometrede bulunan Elizer köyü böyle bir toplanma merkeziydi” (Uluç, 2016: 196-199).

Kültür birliği zamanla bulunulan ülkeden etkilenip farklılıklar gösterse de devamlılık göstermektedir.¹²

Etnisite kavramı akademik olarak çok geniş bir literatüre sahiptir. Etnisite, “ortak bir soy, paylaşılan anılar ve kültürel unsurlar, tarihi bir bölge veya vatan bağlantısı ve dayanışma ölçütü ile adlandırılmış bir insan nüfusedir” (Çağırkan, 2018: 388). Smith’e göre “etnisite olgusu, atalara ait ortak mirasla karakterize edilen bir topluluktan geldiğine inanılan kimseleri tanımlamaktadır. Bu şekliyle “ethos”, ortak kökenden, akrabalıktan kaynaklanan kültürel birlikteliğe denk düşmektedir” (Bölükbaşı, 2018: 107). Zamanla bu ortak tarihi miras sonucu tarihsel anılar oluşmaktadır. Bu anıları paylaşan grubun üyeleri birliktelik duygusuna sahiptirler.

“Ayrıca bu anılar özellikle göçmen gruplar arasında daha önce hiç yaşamamış olsalar bile bir “anavatan (heimat)” algısının devam etmesine de yardımcı olur. Ortak paylaşılan kültürün varlığı ayrıca etnisitenin devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Bu kültürel

¹⁰ Ankara Antlaşması’nın 3. Maddesine göre genel hatlarıyla bir hat çiziliyor ve antlaşma imzalandıktan sonra 2 ay içinde sözü geçen hattın güneyine Fransız kuvvetleri ve kuzeyine Türk kuvvetleri çekilecektir, denilmektedir. 3. maddede sözü geçen sınır hattı şöyle çözümlenmiştir: “Sınır, İskenderun Körfezi üzerinden Payas’ın güneyinden Meydan-ı Ekbez’e doğru gidecek. Oradan Karnaba Suriye’ye ve Kilis Türkiye’ye bırakılarak Çobanbey İstasyonu’nda demiryolunu izleyecek, demiryolu Nusaybin’e kadar Türk topraklarında kalacaktır. Nusaybin ile Cezine İbn Ömer arasındaki eski yol Türkiye’de kalarak Dicle’ye varacaktır. Demiryolunda her iki ülke de aynı hakka sahip olacaktır. Bu antlaşmanın imzalanmasını izleyen bir ay içinde her iki taraf temsilcilerinin oluşturduğu bir komisyon bu hattı saptayacaktır” (Aybar, 1986:291-293, akt. Benek, 2016: 181).

¹¹ “...dayım anneannemle birlikte Suriye’ye giderdi. Buradan dayım çay, hurma gibi şeyler getirirken anneannem, kumaş getirip satardı. En güzel kumaşlar hep onda bulunurdu. Kadınların isteklerine göre sürme ve beyazlatan krem de getiriyordu...” (S17, Suruç, 06. 02. 16)

¹² “Sınırın her iki tarafındaki aynı kültür, aynı gelenek ve görenek - bazı farklılıkları içerse de sınırın bir tarafından diğerine devamlılık arz eder. Konuşulan dil aynıdır, sınır boyunca Kürtçe’nin Kurmanci lehçesi konuşulmaktadır. Ancak, her iki ülkenin Kürt dili üzerindeki politikalarının bir sonucu olarak, Suriye Kürtleri’nin Kürtçesi’ne Arapça, Türkiye Kürtleri’nin Kürtçesi’ne de Türkçe karıştığı için konuşmada bazı zorluklar yaşanabilmektedir. Dinlenen müzik de aynıdır” (Uluç, 2016:201).

unsurlar arasında kıyafetler, yemekler, müzik, el sanatları ve mimarinin yanı sıra gelenekler ve kurumlar bulunur. Bugüne kadar paylaşılan en yaygın kültürel öğeler dil, milliyet ve dindir” (Delanty, 2001, akt. Çağırkan, 2018: 388).

Dolayısıyla söz konusu ortak köken ve kültürel öğeler temelinde gerçekleşmiş değerler, tecrübeler, anılar gibi önemli paylaşımlar topluluk içerisinde yakınlık oluşturmaktadır. Bu yakınlık eşliğinde oluşan “biz” olma durumunun da aidiyetlik duygusu geliştirdiğini söylemek olanaklıdır. Toplumsal aktörler sadece günümüzde değil; tarihsel olarak çoğu zaman çok kültürlü toplum yapıları içinde yaşamışlardır. Ancak bu dönemde bireyler kendilerini genel olarak aileleri, yaşadıkları yerler, bölgeler, yaş ve cinsiyet grupları, sınıf, din, etnik ve ulusal birliklerine göre bir bütün olarak tanımlamışlardır. (Çağırkan, 2018: 388).

“Kuramsal da olarak etnisiteye primordial ve araçsal olmak üzere iki farklı açıdan yaklaşılmaktadır. Primordial yaklaşım, etnisiteyi doğuştan edinilen, doğduğu yerden ve akrabalık ilişkileri, din, dil, gelenek gibi sosyal pratiklerden kaynaklanan, doğal ve değiştirilemez bir bağlılık duygusu ve bundan doğan sosyal dayanışma olarak görür. Araçsal yaklaşım etnisitenin, sosyopolitik koşulların inşa ettiği bir yapı olduğunu ve birtakım siyasal amaçlara ulaşmak isteyen siyasal elitlerin harekete geçirmede kullandıkları bir araç olduğunu iddia eder” (Kurubaş, 2008: 13).

Etnisitenin devamlılığını sağlayan kültürel ve sosyal pratikler ülkelerin dış politikalarında da etkili olmaktadır.

“ Örneğin Macarların Romanya ve Slovakya’da yaşayan soydaşlarına yaklaşımı, Sırpların Macaristan’daki akrabalarına ilgisi, Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkileri ve Rusya’nın Kazakistan ile ilişkilerinde temel belirleyici unsurun Kazakistan’daki Rus nüfusu olması bu minvalde dile getirilebilir” (Uzer, 2011: 30,).

Etnik yapılar da bir ulus devlete sahip olmasa bile göç, doğal felaketler gibi travmatik durumlarda ortak din, dil, kültür, geçmiş birliktelikler vb. paylaşımlar nedeniyle birbirleriyle dayanışma ilişkisinde bulunurlar.

“ ... Suruç’un Mürşitpınar bölgesinde doğdum, şimdi 51 yaşımdayım. Kobani’yle ailece çok bağımız vardı. Akrabalarımız geliş gidişlerimiz, ticaret yapmaya kadar çok içli dışlıydık. Mesela bizim tanıdıkların köy odası¹³ vardı, Baki Hıdo¹⁴ (Bağı Xido) gelirmiş ve çok güzel şarkı söylermiş. Hele bu sınır köylerinde bu geliş gelişler yüzünden birçok kişi mayınlardan zarar görmüştür. Bizim sınır köylerde herkesin bir sınır geçiş geçmiş anısı vardır. Onlar da biz de Kürdüz, dilimiz, gelenek, göreneklerimiz bir. Akrabalarımız var o tarafta onlar da bize güvenip sığınıyorlar. Göç olmadan hemen önce herkes sınıra gitti, akrabalarını merak ettikleri için. Hatta o çatışma ve göç sürecinde aylarca bütün Suruç’ta halk yas ilan etti, bizim insanların durumu böyleyken düşün yapamazdık, yastaydık. Suruç göçten çok etkilendi. Herkes kendi gücü ölçüsünde yardım ediyordu. İnsanlar dükkânlarını kapadı, işler durdu ekonomik durumlarımız kötüleşti. Buğday ambarları boşaltıp ailelere yer açılıyordu. Ben oğlumu Kobani’den gelen yaralılara ilaç götürürken yaptığı bir trafik kazasında kaybettim...” (S11, Suruç, 12. 12. 2015)

¹³ Köy Odası: Köylülerin çeşitli toplantılar yaptıkları veya konukların kalması için hazırladıkları yer (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, GüncelTürkçe Sözlük). <http://sozluk.gov.tr/>

¹⁴ Baki Hıdo (Bağı Xido): Bölgede ünlü bir dengbeç.

Suruçlu S11'in vurguladığı geçmiş ve mevcut kültürel ve etnik sosyal pratikler sınır hattı çizildikten sonra da devam etmiş ve göç sürecinde bu kültürel hafıza yeniden canlanmıştır. Söz konusu ortak paylaşımlara yönelik kültürel hafıza ve devam eden ilişkilerin Kobanili ve Suruçlu halk arasında dayanışma ortaya çıkardığı görülmektedir. Söz konusu etnisite ve kültür birliği eksenindeki dayanışma Türkiye basınında da oldukça yer almıştır.¹⁵

“Brunet-Jailly ve Dupeyron bu olguyu şöyle açıklar: ...kültür bir sınır bölgesini birbirine bağlıyorsa bir engel olarak işleyen sınıra meydan okur ve onun “sınır etkisi”ni zayıflatır. Dolayısıyla sınırın her iki tarafında aynı dil, din, etnisite ve sosyo-ekonomik durum söz konusu ise sınır bir sınır bir meydan okuma ile karşı karşıyadır” (Brunet-Jailly ve Dupeyron’tan akt. Uluç, 2016:199).

Göçün olduğu dönemde Suruçlularla Kobanililer arasında, Mürşitpınar sınır hattının çekildiği 1921 yılı öncesine kadar da giden, evlilikler ve/veya kan bağına dayanan akrabalıklar hali hazırda mevcuttu. Dolayısıyla bu kan bağı ve evlilikler yoluyla sahip olunan akrabalık ilişkisi göç sürecinde de varlığını sürdürmüştür.¹⁶ Marshall Sahlins’e göre akrabalık kavramı; "müşterek varoluş" tur: birbirlerinin varoluşuna içkin olan insanlardır - dolayısıyla akrabalar, "müşterek kişi(ler), "müşterek varoluş", bir kişinin yapıp ettiklerinin ya da katlandığı şeylerin diğerlerinin yaşantılarında da vuku bulması gibi, akrabalık bağlarının -bunlar çoğunlukla "mistik" türden bağlar olarak adlandırılır. (Sahlins, 2015:12-13).

Söz konusu “müşterek varoluş” insanlara kırılgan dönemlerde sorumluluk duygusu yüklemektedir. Kobanililerle Suruç’taki halkın akrabalıkları ve yakın ilişkileri nedeniyle sınırdaki beklemeleri göç edenlere yardım seferberliğinde bulunmuşlardır. Bu bağlamda Kobani olayları Türkiye için hem iç hem dış mesele olmaktadır.

“.... Kobani’de akrabalarımız vardı, arada bir gidip gelirdik. Aslında biz gençler değil de, büyüklerimiz daha çok gider gelirdi. Bizim gelinimiz Hanım mesela, Kobanili. 2000 yılında gelin getirdik. Babası babamın kuzeni, göç gerçekleştiğinde ilk onlar bize geldi. Bizim akrabalarımız da oradaki akrabalarını beraberlerinde getirmişlerdi. Göçün gerçekleştiği ilk

¹⁵ İşportacılık yapan Serdar Daha, Kobanîlilerin de buranın insanı olduğunu anlatarak gidişatın kötü olduğunu söyledi. Bu duruma da şöyle açıklık getirdi: “Aramızda sadece sınır var, orada kardeşlerimiz, akrabalarımız var. Eniştemiz, amca çocuklarımız var. Geçen kuzenim gidip 80 kişi getirdi oradan. Hepsi akrabalarımız.” <https://www.evrensel.net/haber/94183/suruclular-seferber-oldu> - 2014 yılı Eylül ayında kuşattığı Kobani’den kaçan akrabalarına, dostlarına kapılarını açtı, yardım etti. Sınır burada ayırmaz, birleştirdi. <https://cagilkasapoglu.wordpress.com/tag/kobani/>

¹⁶ “...Çok tanıdığımız vardı Kobani’de, eltimin ailesi Kobanili aslen ama onlar yıllar önce Suruç’a yerleşmiş. Fakat eltimin akrabaları göçten önce Kobani’deydi. Çatışmalar şiddetlenince biz de onları merak edip Mürşitpınar sınır kapısına gittik. Birkaç gün gidip geliyorduk ama henüz büyük göç olmamıştı. Daha sonra göç olduğunda hem oturduğum evi hem de köydeki çiftlik evimi onlara açtım. Eltimin akrabalarının akrabaları tanıdıkları da onlar gelmişti. Çünkü tanıdık olarak bizi biliyorlardı.” (S6, Suruç, 05.12.2015)

günlerdi, evim dolup taşıtı ben bile evimde uyuyacak yer bulamıyordum. Tanıdık olmaları, akraba olmaları benim onlara daha fazla yardımcı olmamı sağladı. Aksi durumda da yardım ederdim ama evime bu kadar kişiyi olmam ya da evimi onlara bırakmam daha güç olurdu. Evim Kobanili akrabalarla dolup taşmıştı. Ben kuaförlük yapıyorum evime gelen akrabaların iki kızını yanıma eleman olarak aldım... ” (S3, Suruç, 13.12.2015).

Göç öncesi akrabalık ilişkilerinin göç sürecinde sorumluluk alma haline dönüştüğünü Suruçlu S3’ün görüşme verilerinden çıkarmak mümkündür. Hatta bu akrabalık ilişkisinin Suruçlu kadınlar ve Kobanili kadınlar arasında dayanışmayı kolaylaştırdığını söylemek mümkündür. Kobani’den göç edenlerin Suruç’a göç etmelerinin en önemli etkeni Suruç’un Kobani’ye yakınlığı olsa da Kobani ve Suruç arasındaki akrabalık ilişkileri göz ardı edilemez bir unsurdur. Benzer bir durum Suat Kolukırık’ın Bulgaristan’dan göç eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneğinde de görülmektedir. Burada Bulgaristan’dan İzmir’e göç etmek durumunda kalan Türk göçmenlerin İzmir’e yerleşmeyi tercihlerinde daha önce İzmir’e göç etmiş akrabalarının burada bulunması etkili olmuştur.¹⁷ Sonuç olarak Kobanili ve Suruçlu kadınların, politik bilinç, ortak din, ortak dil, ekonomik hareketlilik, akrabalık, evlilik, geleneklerdeki bağlantılılıklar çerçevesindeki etnisite ve kültürel birlik, göç sürecinde ve sonrasındaki dayanışmayı sağlayan önemli bir neden olmaktadır.

2.2.3. Cinsiyet Birliği (aynı cinsiyetten olma)

“Kadınlar, savaşta yaşadıkları travmatik olayların yanı sıra göç sırasında ve sonrasında toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak şiddet, eğitimin aksaması, erken yaşta evlilik ve gebelik gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır”(Çelebi ve Polat, 2018: 81). Kobani’den Suruç’a yapılan göçte kadın olmaktan kaynaklı yaşanan kırılganlığın, aynı cinsiyetten olma durumu bağlamında bir dayanışma ilişkisi

¹⁷ Türk göçmenleri açısından aile, akrabalık ve göçmenlik gibi kavramları vazgeçilmez kılan zorunluluklar, kendisini yeni yerleşenlerin tutunum sağlamada bu kavramları bir araç olarak kullanmasında göstermektedir. Zira Bulgaristan’dan yapılmış daha önceki göçler ve göç edilen yerlerdeki aile ve akrabalık ilişkileri, Türk göçmenlerinin yeni yerleşim alanlarına uyum sağlamasında önemli rol üstlenmişlerdir. Ayrıca zorlamaya dayalı ve siyasal karakterli bir göç süreci yaşanmış olsa da yeni yerleşim yerleri hakkındaki sınırlı bilgileri, onların göç sürecini daha az sorunlu yaşamalarına yol açmıştır. Bu özelliklerin bir sonucu olarak, Türk göçmenlerin büyük çoğunluğunun yerleşmiş oldukları il veya semt seçiminde akrabalık ve hemşerilik ilişkilerini birinci sırada göstermiş olması kaçınılmaz bir durum olarak algılanabilir. Görüşülenlerin mülakatlarda vurguladığı gibi, “akrabalarımız buradaydı, herkes (muhacirler) buraya geliyordu, onun için buraya yerleşmeyi tercih ettik” söylemleri sıklıkla kullanılan ifadeler arasında yer almaktadır (Kolukırık, 2006: 1-13).

geliştirip geliştirmedeği, dayanışma olgusunun cinsiyet bağlamındaki görünürlüğünün anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

İnsanlar kendilerini ve başkalarını yaş, cinsiyet, din, dil ve ırk gibi farklı özellikler temelinde gruplandırmaya eğilim gösterirler. Bu gruplandırmada grup içindeki üyeler grup içi özdeşleşmeye ve bu grup kimliğinin olumluluğu için gayret gösterirler (Bal, 2018). Belli farklılıklar üzerinden oluşan sosyal gruplaşmalar kişilerin sosyal kimliğini oluşturmaktadır. Söz konusu gruplaşmalar, kendisi ile beraber önyargılar, gruplar arası anlaşmazlıklar da getirebilmektedir. Gruplar arası kategorileşmeye karşın grup içinde bir takım özdeşleşmeler, grup yanlılığı görülebilmektedir. Yapılan bazı araştırmalar, cinsiyet, yaş, din dil, ırk ve aynı meslek gibi sosyal kimlik bağlamında oluşan grupların, grup yanlılığının en çok cinsiyet temelli olduğunu göstermiştir.¹⁸ Fatih Bal'ın kadınların, hemcinslerine ve erkeklere yönelik algılarında cinsiyete bağlı yanlılığın olup olmadığını araştırdığı *Sosyal Grup Yanlılığının Cinsiyet Farklılığına Göre Belirlenmesi*, çalışmasında; kadınların cinsiyete yönelik algılarında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kadınlar erkeklere karşın hemcinslerini olumlu değerlendirmişlerdir. Bal, bu kadınlar arası grup yanlılığını kadınlar üzerindeki toplumsal baskıya, kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel alandaki eşitsizliklerine, kadınların üstlendikleri rollerin benzerliklerine dayandırır (Bal, 2018). Bu araştırmanın bu kısmında farklı sosyal kimliklere sahip olan iki kadın grubu arasındaki dayanışmanın aynı cinsiyetten olma ile ilişkisine odaklanılmaktadır.

Aynı cinsiyetten olma durumunun göç sürecinde ve sonrasında aynı cinsiyet¹⁹ içerisinde olmanın dayanışmaya neden olduğu, öngörüsünden hareketle Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasındaki cinsiyet birliği (aynı cinsiyetten olma) durumu ve bu bağlamda etkili unsurlar olduğu düşünülen, her iki grup kadının toplumlarının, toplumsal cinsiyet yapısı, annelik, mahremiyet olguları tartışmaya açılacaktır.

¹⁸ Detaylı bilgi için bakınız, (Bal, 2018).

¹⁹ Kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılığa işaret eder (Gürhan, 2010: 59).

2.2.3.1. Annelik

Annelik, biyolojik olarak bir çocuğa hamile kalmakla başlayıp kültürel olarak farklı şekillerde yapılandırılan ve doğumun ardından bebeğin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamakla karşılık bulan bir roldür. (Miller, 2010: 33).

Biyolojik olarak hamile kalmakla başlayan annelik sosyal ve kültürel olarak yapılandırılarak neredeyse hayat boyu devam eder. Anneler hem kendi kişisel fikirleriyle anneliği deneyimlemekte hem de toplumsal belirlenimlerle anneliği deneyimlemektedir. Dolayısıyla annelik, hem sosyal hem de kişisel olarak inşa edilen bir kimlik olmaktadır. Bu bağlamda Tina Miller'e göre anneliği anlamlandırmak karmaşıktır, farklı kadınlar farklı koşul ve farklı toplumsal yapılarda imlenir (Miller,2010:269).

Toplumsal olarak söz konusu çocuğun fiziksel, psikolojik ve kültürel ihtiyaçlarından anne sorumlu tutulur. Diğer yandan gebe kalındığı andan itibaren başlayan annelikte, bu andan itibaren annenin tek bir sigara veya içki içmesi bile uygun görülmez (Badinter, 2011). Dolayısıyla annelik sürecinde kadınlar yaşamlarının neredeyse her alanını çocuğa göre düzenlemek durumunda kalabilmektedir. Asıl olarak annelik evde yani özel alanda yaşanmaktadır ve bu durum kadınların özel alanda geçirdiği zamanın süresini arttırabilmektedir. Bu bağlamda annelik rolü kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren iş bölümünün önemli üreticilerinden bir tanesi olarak kabul edilebilir.

Kadınların annelik gibi kırılğan kadınlık rolleri; göç, çatışmalı süreçler vb. durumlardaki sorumluluklarını arttırarak onların kırılğanlıklarını ve bu süreçleri daha ağır geçirmelerine neden olmaktadır.

"...Bir odada kalıyoruz, oda dediğim evimiz yağmur yağdığında damlıyor. Gece çocuklarımızı uzatıp uyuyamıyoruz, odanın neresi damlamıyorsa bebeğimi oraya koyuyorum. Sabaha kadar sular altında kalıyoruz, elektriğimizi kullanamıyoruz. Çünkü ödeyemiyoruz. Çocuklar hastalanıyor, bir şey yapamıyorum. Bütün gün onlarla uğraşıyorum ama elde avuçta bir şey yok. Eşim iş bulmaya gidiyor sabahtan akşama, ama evde durumlar başka. Hastaların, çocukların bakımı var, temizlik, yemek yapmak için gerekli malzemenin yokluğunun sıkıntısı, çocuğum günlerdir hasta ilaç alamıyoruz, alsak da ilaçla olmuyor, yakacağımız yok bu soğuk günlerde, sobasız oturuyoruz. Erkekler bu halimizi görmüyorlar oysaki dünya evde başka türlü dönüyor..." (K19, Suruç, 27. 12. 2015)

K19'un ifadesinden göçten kaynaklı yaşanan tüm yoksunlukların annelik durumunda daha derin etkiler bıraktığı yönündedir.²⁰ Çocuklarının soğuktan

²⁰“ ...Bir daha bir araya gelmeleri mümkün görünmeyen ayrılıklar en çok anneleri acıttı. Çocukları yaşıyor olsa bile belki bir daha göremeyecekler, göremeden ölecekler...” (K17, Suruç, 27. 12. 15)

hastalanmaları, onlar için yiyecek giyecek ihtiyaçlarının karşılanamaması ayrıca bir travma yaratmaktadır.²¹ Bu kırılğanlıkların kadınlar arasında daha fazla dayanışma ihtiyacı yarattığını ve Kobanili annelere karşı Suruçlu kadınların çalışmanın verilerinin gösterdiği gibi daha fazla dayanışma edimi gösterdiği söylenebilir.

Bu durum, kadınların göç süreçlerinde ve sonrasındaki süreçte de kadınların göçten kaynaklı yükümlülüklerini arttırmaktadır. Ve bu durum kadınları çocuklara bağımlı kılarak anne olan kadınların yardıma daha çok gereksinim duymalarına neden olmaktadır.²² Kadınların çatışmalar esnasında eşini kaybetmesi ve ya eşlerinin çatışmalara katılmaları sonucu yalnız kalan anneler çocuklarının tüm ihtiyaçlarından ve sorunlarından sorumlu olmaktadır.

“...Bence savaştan çocuklar çok etkilendi yalın ayaktilar bu nedenle ben de ayakkabılarımı çıkarıp yalınayak yardım dağıtımında bulundum. Hem anneler için hem çocuklar için elimden geleni yaptım. Anneliğimden ötürü annelik boyutuyla yüreğim çok acıdı...”(S4, Suruç, 13. 12. 15)

S4’ün ifadesi ışığında anne olan kadınların ortak annelik duygusu temelinde göç trajedisine karşı dayanışma edimi gösterdiğini söylemek mümkündür. Ortak duygudaşlığın (annelik duygusu gibi) kadınların dayanışma edimlerinde etkili olduğunu söylemek olanaklıdır.²³ Burada anneliğin hem aynı cinsiyetten olma hem de annelik empatisi temelinde kesişimsel bir yapıya işaret ettiği de söylenebilir.

Genel olarak annelik, toplum içerisinde yapıcı davranmayı, bütünleştirici olmayı sağlayan ve yapıcı bütünleştirici olması beklenen bir kadınlık rolüdür. Anne ailede hem çocuklara hem de yaşlılara ve genel olarak aile içindeki herkesin bakımıyla ilgilidir. Annelik sevgisi toplumu bir arada tutan güç olarak düşünülür

²¹“... Psikolojim çok değişti, her şeyimizi kaybettik ve ben nefes alamıyorum. İlk yerleştığımız eve geçtiğimizde kilim bile yoktu üzerinde oturacak çocukları nerede yatırabilirdim. Gerginim ve çocuklarıma eskisi kadar sabırlı değilim. Çocuklarımin gelişimi de durdu mesela iki yaşındaki çocuğum hala yürümüyor. Çocuk bakmak çok zor. . . ” (K8, Suruç, 14. 11. 15)

²² “ ... Herkes seferber olmuş ve herkes yardım halindeydi. Bizim ekmek alacak paramız bile olmuyordu. İş yerimde çok zaman sifatah yapmadık bir iş aldığımızda da o parayla hemen bakkala gider mama alırdım onların bebekler için kendi çocuklarıma almıyordum. Çünkü pek çok kadın süten kesilmişti...” (S2, Suruç, 13. 12. 15)

²³ “...Benim oğlum IŞİD’e karşı savaşmak için Kobani’ye gitti. Çok geçmeden orada hayatını kaybetti. Benim en büyük oğlumdu ilk göz ağrımdı. Çok üzüldüm ama sonra bir de baktım ki Kobani’den gelen pek çok kadın ya kızını ya oğlunu bu savaşta kaybetmiş. Mesela bizim taziyemize bu savaşta oğlu yakılarak can veren bir kadın vardı onu tanıdıktan sonra onun acısının daha ağır olduğunu fark ettim. Taziyemizde benim gibi annelerin birbirine destek olduğunu birbirilerine yardım ettiğini gördüm. Bu beni çok etkiledi. Ondan sonra benim gibi olan anneler ile taziyelerde buluşuyorduk. Özellikle yardıma ihtiyacı olan Kobanili annelere yardımcı oluyorduk...”(S17,Suruç, 06. 02. 16)

(Donovan, 2013: 99). Dolayısıyla annelik duygusunun hem toplumsal alanda hem de kadınlar arasında dayanışmayı sağlama niteliği taşıdığı söylenebilir.

2.2.3.2. Mahremiyet

Mahremiyet, kişisel olanla ilgili olduğu kadar toplumsal olanla da ilgilidir. Suriye ve Türkiye gibi Ortadoğu toplumlarında kadınların mahremiyeti, toplumsal cinsiyet yapısı temelinde önemli bir olgudur. Dolayısıyla göç sürecinde ve sonrasında yaşanan ve olası mahremiyet ihlalleri kadınları kadın olmaktan kaynaklı dayanışma içine girmesini sağlayan bir diğer önemli bir unsurdur. Bu çalışma verileri ışığında Kobanili kadınların göç esnasında ve sonrasında bir takım mahremiyet ihlalleri yaşadığını söylemek olanaklıdır. Bu ön bilgi mahremiyet kavramı ve mahremiyet ihlalleri bağlamındaki olası ve yaşanmış deneyimler ile ilgili bir takım sorulara odaklanmaktadır. Bunlar, mahremiyet kavramı ne demektir ve mahremiyet ihlallerinin kadınlar tarafından nasıl deneyimlediği ve bu ihlaller karşısında nasıl bir dayanışma edimi gerçekleştirdikleri vb. sorulardır.

“Mahremiyet, bizim başkaları tarafından ne ölçüde tanınıp bilindiğimiz, başkalarının fiziksel olarak bize ne ölçüde ulaşabilir oldukları, bizim başkalarının ilgi ve dikkatinin ne ölçüde nesnesi olduğumuz hususlarıyla yakından ilişkili bir kavramdır” (Yüksel, 2009: 278). Tük Dil Kurumuna göre de “gizli olma durumu, gizlilik”tir.²⁴ Kişinin ya da kişilerin başkaları tarafından bilinmesini ve dokunulmasını istemediği tüm alanlar mahremiyet alanını kapsamaktadır. Dolayısıyla mahremiyet ihlali aynı zamanda kişiye özel olanın istismar edilmesidir. İnsanların kendi yaşamlarını düşünceleri doğrultusunda yaşamaları ve özel hayatlarını başkalarının müdahale etmeden yaşama hakları vardır; bu hak mahremiyet hakkıdır. Bu hakkın, kişilerin özel yaşamını sürdürebilmesine yardım etme gibi yükümlülükleri de bulunmaktadır. (Yüksel, 2009).

Bu çalışmada göç sonrasında ve göç esnasında Kobanili kadınların, göç sonrasında da Suruçlu kadınların bir takım mahremiyet ihlalleri yaşadığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla mahremiyet ihlalleri hem Kobanili kadınlar hem de Suruçlu kadınlar için önemli bir kadınlık sorunu olmuştur.

²⁴ www.tdk.gov.tr

“...İlk günler evimde çok sayıda insan kalıyordu bu nedenle ben kendi evimde yatacak yer ve üstüme örtecek bir örtü bulamıyordum. Çünkü evime gelenlere her şeyimi vermiştim. Birçok kişiyle aynı yerde (odalarda, mutfakta, ara girişlerde) kalıyordum. Diğer yandan banyoyu ve tuvaleti birçok kişiyle kullanmamız bizim bu alanlarda acele etmemize neden oluyordu. Bu nedenle hem öz bakım ihtiyaçlarımı hem de diğer tuvalete çıkma ve duş alma gibi ihtiyaçlarımı karşılarken sanki herkes beni gözetliyor ya da birileri hep beni bekliyor gibi hissederdim. Eskiden duşa girdiğimde istediğim kadar hiç tedirgin olmadan kalabiliyordum...” (S3, Suruç, 13. 12. 2016).

Burada S3’ün göç sonrasının dayanışma sürecinde mahremiyete duyulan ihtiyacı görülmektedir. Toplumsal yaşamda insanların mahremiyete ihtiyaç duymaları farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Birincisi yalnız kalma isteği ikincisi yakın akraba veya ilişkilerin gözetim ve denetimlerinden uzak ilişki yaşama isteği ve üçüncüsü de kişisel yaşamını kamusal dikkatlerden uzak yaşama isteği yönündedir(Yüksel, 2003). Bu araştırmanın görüşme verilerinden görüldüğü üzere insanların kişilerin kamusal dikkatlerden uzak olma, yalnız kalabilme isteği olarak belirmektedir. Suruçlu ve Kobanili bazı kadınların kişisel ihtiyaçlarını birçok kişinin arasında gerçekleştirmeye çalışmak durumunda kalması bu mahremiyet ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Kobanili kadınlar hem göç esnasında hem de göç sonrasında mahremiyet ihlalleri yaşadığını söylemek mümkündür. Kadınların mahremiyetlerinin ihlallerine yönelik olarak, göç esnasında yüzlerce kişi ile çok yakın temas halinde sınır kapısından geçmek durumunda kalmak ve o esnada tacize uğradıkları bilgisi yapılan görüşmelerden edinilmiştir.

“...Sınırdaki tel örgüler vardı kıyafetlerimiz yırtıla yırtıla geçtik, bu arada onlarca belki yüzlerce insanla birbirimize değerek geçtik. Kadın erkek yaşlı çocuk neredeyse birbirimizi eziyorduk. Geçtikten sonra da yaklaşık 45 kişi aynı dolmuşa binip tepiştik sınırdan Suruç’a gelene kadar. Korkudan doğum sancısı tutanlar regl olanlar oldu sınırdaki ve sınır geçişinde yanımızda hiç malzeme yoktu, bu aç kalmaktan, susuz kalmaktan daha zor ve utanç bir şeydi vericiydi. Suruçlu kadınlar hijyen malzemeleri, kadın pedi, bez vb. getiriyorlardı. ...” (K19, Suruç, 27. 12. 2015)

Kobanili kadınların göç esnasında ve göç sonrasında doğum ve regl hallerinde uygun ortam ve malzeme bulamamaktan dolayı bu özel durumlarının mahremiyetleri ihlal olmuştur. Bu mahremiyet ihtiyaçlarını Kobanili kadınların Suruçlu kadınlarla paylaştığı görülmektedir. Bu durum bir kadınlık ilişkisine dayanmakta ve kadınların bu kendi cinsiyetleri bağlamındaki mahremiyet duygusu kadınlar arasındaki etkileşimde kolektif bir hareket alanı oluşturmaktadır. Böylece kadınlar arasındaki mahremiyete ilişkin empatinin, bir kadınlık sorunu olarak görülen mahremiyet olgusunun, kadınların dayanışmasında önemli bir kilometre taşı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak bu çalışmada dayanışmaya ilişkin yapılan literatür araştırması ve saha verileri ışığında Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasında gerçekleşen dayanışma örüntülerinin gözardı edilemeyecek derecede önemli etkiler yarattığını söylemek olanaklıdır. Söz konusu dayanışma pratikleri yardımlaşma ve ritüeller olarak iki başlık altında toplanabilir.

Saha çalışmasında elde edilen veriler, her iki grup kadının etnik ve kültürel yakınlık ve türdeş olma durumu sebebiyle dayanışmaya başladığı görülmektedir. Etnik ve kültürel yakınlık durumu dil, din, kültür ve soydaşlık unsurlarıyla dayanışma örüntülerinin motivasyonu olduğunu söylemek olanaklıdır. Etnik ve kültürel yakınlığın içerisinde, ayrıca cinsiyete dayalı bir dayanışma mevcuttur. Aynı cinsiyetten olma bağlamında ortaya çıkan dayanışma örüntülerinin aynı zamanda her iki grup kadının politik tutumlarını ve toplumsal cinsiyet farkındalığını geliştirdiğini söylemek de olanaklıdır.²⁵ Özellikle Suruçlu kadınların, kadınlık konumlanışlarında bir takım değişiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Suruçlu kadınlar dayanışma pratikleri sayesinde daha fazla dışarı çıkmanın olanaklarını yarattığı söylenebilir. Bununla beraber her iki grup kadının kadınlıklarına ilişkin farkındalık sağlayarak bu kırılgan sürece bir güçlenme mekanizması olarak dayanışma edimlerinin ortaya çıkardığı söylenebilir.

Kadınlar gerçekleştirilen dayanışma ağları sayesinde birbirilerini yakından tanıma olanağına sahip olmakta, birbirilerinden etkilenmekte, birbirilerinden yeni şeyler öğrenmekte, birbirileriyle vakit geçirmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet baskısı, annelik rolleri ve kadınların mahremiyet algıları, kadınları cinsiyet birliği bağlamında bir araya getiren unsurlar olmuştur. Bu unsurların göç bağlamındaki

²⁵ “...başka bir ülkedeler ve rahat giyinmek rahat olmak istiyorlar. Çok zorlanıyorlar. Şu da var ki tüm zorluklara rağmen umutlular yaşama sevinçleri var. Sokağa çıkıyorlar bundan Suruçlu kadınlar da etkileniyor ve onlar da çıkmaya başladılar. Çünkü eskiden Suruç’ta kadınlar istedikleri zaman dışarıya istediğini giyerek çıkamazdı. Kıyafetlerini seçmeye başladılar Suruçlular. Onlar dışarıda dolaşınca toplum kadını dışarda görmeye alıştı, normalleşti kadının dışarı çıkması normal görülmeye başlandı. Eskiden Suruç’ta kadınlar dışarı çıksa bile en geç saat beş oldu mu, mutlaka evde olmalıydı. Kendi hayatının karar mekanizmasına sahip değildik, erkekler karar veriyordu onların, bizlerin nasıl yaşayacağına, ne giyeceğine nasıl evleneceğimize kaç çocuk yapacağımıza. Yıllardır ben Suruç’ta çalışıyorum ama bu süreçte biz Suruçlu kadınlar güçlendik, kendimize güven duymaya başladık. Eskiden durumumuzun farkında olsaydık bile pratikte bir şey yapamıyorduk ama şimdi öyle değil, fikirlerimizi yaşadığımız bir süreç oldu. Sosyalleşmeye başladık. Çabamız ne kadar büyük olsa da bu mücadelenin toplumsal destek bulması gerekir. Tek başımıza kadınların özgürleşmesi zor. Özellikle evli kadınlar için eşlerin kadınları görmesi gerekiyor artık. Bizim düşüncelerimize saygı göstermeleri gerekiyor. Ama bu göç sırasındaki çabamız erkeği etkiledi. Aslına bakarsanız erkekler bizim bu değişimimizden pek memnun değiller. Fakat erkekler artık kadınlardan korkuyor ve korkudan bu özgürlük mücadelemizi tanımaya başladılar çünkü kadınlar politikleşti, farklılaştı gücünü gösterdi ve Suriye’de kadınlar savaştı... (S3, Suruç, 13. 12. 15)

edimleri göz önüne alındığında kadınların aynı cinsiyetten olma ilişkisinin göç sürecinde çok yönlü etkiye sahip olduğu sonucu çıkarılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINLAR ARASI ÇATIŞMALAR

"Maddi olarak gerçekleştirmek mümkün olsaydı, bir insanı toplumda, hemcinsleri tarafından fark edilmeden yaşamaya mecbur etmekten daha zalimce bir ceza bulunamazdı"

W. James²⁶

3.1. KADINLIĞIN MİKRO İLİŞKİSEL ÇATIŞMA ALANLARI

2011 yılının Ekim ayı itibariyle Suriye'nin Kobani bölgesinden Şanlıurfa'nın Suruç ilçesine göç etmiş Kobanili kadınlar ile Suruçlu kadınlar arasında oluşmuş olan dayanışma, göç tarihinde kadınlar arasında görülmüş önemli dayanışma örneklerinden bir tanesi olarak düşünülebilir. Bu dayanışma ilişkisi Suruç'taki kadınlarla sınırlı kalmamış Türkiye'nin pek çok ilinden kadınlar da bu dayanışmaya dâhil olmuştur. Kobanili ve Suruçlu kadınların ilk etapta dayanışma saikiyle karşılıklı iletişime geçmeleri göçten kaynaklı pek çok problemin giderilmesi ve kadınların kadınlıklarına ilişkin farkındalıklar geliştirmesini mümkün kıldığı düşünülmektedir. Ancak zaman içerisinde Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki dayanışma yerini yer yer çatışmalara bırakmaya başladığı görülmüştür.

Göç tarihine damgasını vurmuş olan bu kadınlar arası dayanışma örneği birkaç yıl içinde nasıl oldu da çatışmalı bir sürece evrildi? Göç sürecinin ilk söylemleri olarak Suruçlu kadınların "ha biz ha onlar ne fark eder, kadınız, akrabayız, Kürdüz vb." ve Kobanili kadınların da "biz ilk geldiğimizde bize Suruçlu kadınlar çok iyi davrandı çok güzel anlaşıyorduk" söylemlerinin yerini, Suruçlu kadınların, Kobanili kadınlar için "artık gitsinler" halini ve Kobanili kadınların "artık gitmek istiyoruz, Suruçlu kadınlar bizi erkeklerini ellerinden almakla suçluyor, bizi

²⁶ (Bilgin, 2007: 17)

sevmiyorlar” söylemlerine dönüşmesi kadınlar arasındaki dayanışmanın çatışmalı bir sürece dönüştüğünü göstermektedir. Bu noktada dayanışmayı çatışmaya dönüştüren mekanizmaların neler olduğu, nasıl ve hangi ortamda ortaya çıktıkları soruları önemli olup, saha verileri ışığında kadınlar arasında oluşan çatışma pratikleri ile onları besleyen daha örtük nedenleri incelemek bu sorulara makul yanıtlar oluşturmak açısından elzem olmaktadır.

Her şeyden önce, çatışma kavramı ve gruplar arası çatışmanın nedenlerine dönük bir kuramsal çerçeve belirlemek söz konusu hedef doğrultusunda önemli bir adım olacaktır. Kişilerin veya grupların istek, değer ve çıkarlarındaki farklılıklar ya da rekabet çatışmayı üretmektedir.²⁷ Farklılık ve rekabet bağlamında gelişen çatışmalar bireyler ve gruplar arasındaki uyuşmayı zedeleyebilir. Çatışmayı, iki ya da daha fazla tarafın isteklerinin birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan anlaşmazlık olarak tanımlamak mümkündür (Akbalık, 2001).

Çatışmaya yönelik tanımlamalardan hareketle çatışmanın kişiler ya da gruplar arasında çeşitli şekillerde ve sebeplerle ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Çatışma bazen bir algı farklılığından ortaya çıkabiliyorken bazen kıt kaynakların paylaşılabilmesi ve bazen de bulunan sosyal ortamdaki konumun zayıf olması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çatışma ve türleri üzerinde kapsamlı bir çalışma yapmış olan Yakup Şahin çatışmaları iki temel uyuşmazlık üzerinden değerlendirir:

“Genel olarak çatışma türleri üzerinde yapılan ayrışmanın gerçekçi (realistic, rational, tangible) ve gerçek dışı (irrational, intangible, unrealistic) uyuşmazlıklar altında ikiye ayrılmaktadır. Aslında bunları daha geniş bir çerçevede akılcı ya da irrasyonel ve duygusal tutumlar olarak da ikiye ayırmak mümkündür. Gerçekçi olarak ifade edilen uyuşmazlık türleri daha çok çıkar, iktidarın ve ekonomik kaynakların dağılımı, kültürel ya da politik haklar, kimliksel anlaşmazlıkların (daha başka bir ifade ile dinsel, ideolojik, etnik ya da cinsiyet gibi kimliksel taleplerin çakışması) vb. konuları kapsamaktadır. Gerçek dışı çatışmalar ise daha çok psikolojik kökenli olup, önyargılar, etnosentrik ve algısal tutumlar, geçmişte yaşanmış travmalar, ideolojik, dinsel veya kültürel değerlerin çakışması, tezatlıkları ya da bunlar üzerinden kurulan ilişkilerin etkisi ile geline duruma göre şekillenmiş çatışmalar olup, mutlak somut sebeplerden dolayı oluşmuş çatışmalar değildir (Şahin, 2013: 34).

Suruçlu ve kobanili kadınlar arasında kıt kaynaklar, kimliksel sorunlar ve değerlerdeki farklılıklar iki grup kadının gerçekçi çatışma temelinde çatışmalar

²⁷ Sınırlı kaynakların olduğu bir çevrede, farklı gruplar bu kaynaklar için rekabet içerisine girebilmekte ve bu durum gruplar arasında ön yargıların oluşmasına neden olabilmektedir. Örneğin, yerel halka mensup bireyler, göçmenleri iş gücü piyasasında kendilerine rakip olarak görebilmekte ve onlar olmasaydı kendilerinin bu işlerde çalışacaklarını düşünerek, olumsuz önyargılar geliştirebilmektedir (Zarate vd., 2004 akt. Türker ve Yıldız, 2015: 10).

yaşadığı söylenebilir. Her iki grup kadın arasındaki çatışmaları Muzafer Şerif'in Robbers Mağarası Deneyi'nde kullandığı gerçekçi çatışma teorisiyle açıklamak mümkündür. Bu deney üç haftalık bir yaz kampında 11-12 yaşları arasında benzer özelliğe sahip 22 erkek çocuğun davranışları üzerine yapılır. Deney üç aşamada yapılır. Birinci aşamada çocuklar eşit iki gruba ayrılır. İkinci aşamada gruplar arasında rekabet ve anlaşmazlık yaratılır. Oynatılan oyunlarda sürtüşme ve çekişme gerektiren oyunlardır. Oyunları kazananlara ödülleri verilerek yenilen tarafın kazanan tarafa olumsuz duygu ve davranışlar geliştirmeleri sağlanır. Üçüncü aşamada ise gruplar bir araya getirilir ve aralarında kaynaşmaları sağlanır. Gruplara, gruplar arası ortaklaşmayı gerektiren görevler verilerek aralarındaki eğilim düşürülmeye çalışılır. Fakat oluşan güvensizlik duygusunun ortadan kaldırmak için fiziksel biraradalık ortak bir iş yapma artık işe yaramamaktadır. Bu deneyde çatışan grupların kaynaşması için bazı şartlar gereklidir: Birincisi karşılıklı dayanışma ihtiyacı ikincisi ortak amaçlarda buluşma, üçüncüsü eşit statülerde olma, dördüncüsü gruplar arasında ilişkide olma, diğer grubun yalnız bir üyesiyle birden fazla üyesi ile iletişimde olma ve kardeşliği, diyalogu destekleyen toplumsal kurallara sahip olması.²⁸

Kobani'den Suruç'a yapılan göçte Suruçlu ve Kobanili kadınlar göçün ilk günlerdeki trajedilerini ortadan kaldırmak için bir takım dayanışma ağları oluşturmuştur. Bu yönde Suruçlu ve Kobanili kadınların birlikte göç edenler için mekan bulma, yerleştirme, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının giderilmesi noktasındaki ortak hareketleri çatışmayı engelleyen ortak hedeflerdir. Diğer yandan her iki grup kadının sahip oldukları kardeşlik, soydaşlık değerleri de bu dayanışmaları sağlayan unsurlardandır. Fakat gruplar arasındaki bu dayanışmanın çatışmaya dönüşmesi bir takım rekabet unsurlarının ortaya çıkmasıyla baş göstermektedir. Göç edenlerin kalma süresinin uzamasıyla kıt kaynakların tükenmesi, ekonomik rekabet, kişisel bakım uygulamalarındaki farklılıklar, Kobanili kadınlarla yapılan evlilikler ve her iki grup arasındaki toplumsal cinsiyet alanındaki görece farklılıklar her iki grup arasındaki çatışmaları derinleştirebilmektedir. Bu çatışmalar her iki grup arasında güvensizlik ve kaygı duygusu oluşturarak grupların birbirilerine karşı ayırıcı ve önyargılı davranmasına neden olarak gruplar arasındaki iletişimin tıkanmasına da böylece neden olmaktadır.

²⁸ Detaylı bilgi için bkz. Sherif, M. vd., (1988). *Intergroup Conflict and Cooperation: The Robbers Cave Experiment*. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press.

Gruplar arasında ortaya çıkan çatışmalar çeşitli gruplara ayrılır. Şahin çatışmaları dört gruba ayırır; çıkar çatışmaları, ilişkisel çatışmalar, ideoloji/ değer çatışmaları, yapısal uyumsuzluk ve çatışmalar olarak dört gruba ayırır.

“Çatışma türlerini oluşturan öğelere bakıldığında; Çıkar çatışmalarının; tarafların belli amaçlar üzerinden kendi kazançlarını diğer tarafların kaybetmesi şeklinde algılanan rekabete dayanan, maddi kaynaklar ve kimliksel/ statüsel kazanım amaçları olarak ikiye ayrılabilen amaçlar üzerinden yapılan çatışmalardır. İlişkisel Çatışmalar; genel olarak tarafların aralarına güven duygusunun bulunmaması, düşmanlık hissi, olumsuz algılar, eksik iletişim ve mağduriyet egoizminden doğan psikolojik kökenli çatışmalardır. İdeoloji/ Değer Çatışmaları; birbiri ile çatışan değer veya dünya görüşlerinden kaynaklanan çatışmalardır. Bu çatışmalar, sosyalleşme ve idealleştirme süreçlerinin etkisi ile benliğin bir parçası haline gelen inanç ve görüşlerin, kimliği bütünlemesiyle algılanan dış tehditlere karşı güçlenen kimliği ateşli biçimde savunmak ve inanmaktan kaynaklı sahiplenilen değerlerin diğer değerler, inançlar ve normlar ile farklılaşması, tezatlıklar göstermesi ile ortaya çıkmaktadır. Yapısal Uyuşmazlık ve Çatışmalar; bireylerin kontrolleri dışında oluşan maddi kaynakların adaletsiz dağılımı azınlık gruplarının politik süreçlerden dışlanmaları, kültürel şiddet gibi yapısal sorunlardan kaynaklanan çatışmalardır.” (Şahin, 2013: 35).

Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki çatışmaları ilişkisel çatışma türüne dâhil etmek mümkündür. Gruplar arasında oluşan çatışmalar gruplar arasında güvensizlik duygusu, iletişimin aksamaması, önyargılar ve çeşitli mağduriyetler biçiminde tezahür ederek ilişkisel çatışmalara işaret etmektedir. Tüm bu çatışmaya yönelik literatür bilgisinin Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasındaki çatışmanın anlaşılması yönünde ön açıcı olacağı öngörülmektedir.

Kobanili ve Suruçlu kadınlar çeşitli çatışmaların oluşması sonucu gruplaşmışlardır. Bununla beraber iki grup arasında bir takım çatışma alanları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın bu kısmında her iki grup kadın arasındaki çatışma alanları olarak; yerleşik halkın Suriye’den gelen kadınlarla yaptığı evlilikler, ev emeği, güzellik ve kendine bakım, görece özgürlük algısı olarak dört başlıkta tartışmaya değer bulunmuştur.

3.1.1.Bir Kadınlık İnşası Olarak Güzellik

“Epiktetos’un retorik öğrencisi lüleli saçlarıyla süslü püslü gelir ve böylece retorik eğitiminin süslenme, sahtekârlık, baştan çıkarma eğitimi olduğunu gösterir. Söz konusu olan kendiyile ilgilenmek değil, başkalarının hoşuna gitmektir. Epiktetos da tam bu arada retorik öğrencisini sorgular ve şöyle der: Çok iyi, kendini hepten süslemişsin; kendinle ilgilendiğini sanmışsın ama aslında biraz düşün: Kendiyile ilgilenmek nedir? ” (Foucault, 2015: 87).

Bu bölümün önemli konularından biri olarak güzel görünmek, Epiktetos’un öğrencinin yaptığı gibi bir ikna ve ya baştan çıkarma amacıyla yapıp yapılmadığı bir tartışma konusudur. Diğer yandan güzelliği kadına dayatan kültürün güzellik uygulamaları çerçevesinde kadının konumlanması ve her iki grup kadın arasında nasıl

bir etkileşim yarattığı önem taşımaktadır. Dolayısıyla burada güzellik kavramı ve güzelliğin nasıl bir kadınlık inşası olduğu tartışmaya açılacaktır. Bir yandan da göç olgusunun Kobanili ve Suruçlu kadınların güzellik ve güzel görünmek bağlamındaki bakımlı olma uygulamalarında bir değişken midir? Eğer bir değişkense nasıl bir değişken olduğu merak konusu olmaktadır.

Tarihten günümüze güzellik, dış görünüş gibi kavramlar daha çok kadınlar arasında tartışılır bir konu oldu. Kadın olmak güzellik kavramından bağımsız değildi. Bu bağlamda güzellik kadın olmanın önemli unsurlarından biri olarak karşımızda varlığını sürdürmektedir.

“Friedman da kadınların değerli olmaları için güzel olmaları da gerektiğinin sürekli yinelenildiğini söyler.-İçinde yaşanılan kültür çoğu kadın için ulaşılamaz olmakla kalmayıp aynı zamanda sağlıksız olan güzellik standartlarını ortaya koymaktadır: Kadın güzellikle ilgili hayatı boyunca “Çirkinsin, şişmansın, göğüslerin çok küçük (ya da büyük), kalçan çok geniş, bacakların çok ince, gözlerin çok küçük, saçların fare tüyü gibi, burnunda çıkıntı var, çok incessin, yüzünde tüyler var, saçın çok kıvrıkcık, belin çok kalın, gözlük takıyorsun, yüzün sivilcelerle dolu” (Stanford ve Donovan 1999: 401, akt. Oğuz, 2002: 186).

Bu sorgulamalar kadını kendi bedeni üzerinde sürekli olarak düşünmeye ve standartlara ulaşma yolundaki sonsuz çabalara düşürmektedir. Kadınlarının görünüşlerinin toplumda sürekli tartışılır olması kadının kendini sürekli gözetim altında hissetmesine neden olmaktadır. Toplumsal olarak kız çocuklarına kendi kendisini gözlemesi gerektiği öğretilir ve başkalarının beğenileri önemli kılınır. Kadınlara başkası tarafından beğenilme duygusu kadının kendini algılayış biçimini de etkilemektedir bu durum kadının kendini görsel bir obje haline getirmesinde etkilidir (Oğuz, 2002).

Bu açıdan güzelliğin bir kadınlık konumlanışı olarak kadını ikincilleştiren önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

“Kadınların sahip olduğu bu ikincil konum onları baştan çıkarma gibi belirli silahları kullanmaya iter. Ancak baştan çıkarma eril tahakkümün işlediği kurulu cinsiyet düzenin de tam kadınlardan yapmaları beklenen şeydir ve nihayetinde bu silah, kadının kendisine döner. Son bakışta kadının yaptığı şey bu tahakkümü güçlendirmektir” (Bourdieu, 2001: 59).

Bu bağlamda kadınların güzellik uygulamaları bazen kadınlar farkında olmadan eril tahakkümü güçlendirmektedir. Böylece güzellik uygulamaları politik bir melese olma özelliği de taşıdığı söylenebilir.

“... Bakın bu fotoğraflara, bunlar kız kardeşimden aldığım eski fotoğraflarımız nasılda bakımlıyız değil mi? Bizler kendimize çok bakarız evin içinde saçlarımız sürekli yapılı, kılık kıyafetimiz düzenlidir. Kıyafet uyumu bizde çok önemli; ama Suruçlu kadınlar da bu yok. Mesela etekleri bir renk, gömlekleri bir renk, başörtüleri bir renk çok uyumsuz giyiniyorlar. Eşleri için hiç kendilerini güzelleştirme kaygıları yok. Burada onlardan daha yoksul olmamıza rağmen kendi bakımımıza özen gösteriyoruz. Suruçlu kadınlar bir giydikleri kıyafetle hem evde hem dışarda hem de yataktalar. Ama bizlerin öyle değil uyurken pijamalarımızı, evde gündüz, günlük kıyafetimizi, gezmeye giderken başka kıyafet giyiniriz.

Suruçlu kadınlarla bazen aramızda şakalaşırken bize diyorlar ki “sizin ne haliniz var bu kadar bu kadar giyinip süslenip püslenmeye. Çeşitli maskeler uyguluyoruz, temizliğimize, makyajımıza, oldukça zaman ayırırız. Suruçlular bizim yöresel kıyafet giymediğimizi söylüyor ve aslımızı kaybettiğimizi söylüyorlar. Ama biz yöresel kıyafetlerimize de sahip çıkıyoruz her ne kadar modern giyinsek de günlük hayatta düğünlerimizde yöresel giyiniyoruz. Suruçlu kadınlar düğünler için çok fazla hazırlanmıyorlar hatta makyaj bile yapmıyorlar. Bizim için görünüş çok önemli, istediğimizi giyinmekte özgürüz. Suruçlu erkekler de Suriyeli kadınları bakımlı oldukları için çok beğeniyorlar dolayısıyla Suriyeli kadınlarla evlenmek istiyorlar.” (K13, Suruç, 27. 11. 15)

K13'ün görüşmesinden güzellik uygulamaları ve kendine bakım konusunda Suruçlu kadınların giyim tarzlarını, dış görünüşlerini beğenmemekle birlikte yadırgadığı görülmektedir. Onların güzellik uygulamalarındaki görece yetersiz bulmaya bağlı olarak kadınlıkları konusunda eksik görerek böylece kendi kadınlıklarını idealleştirmeye çalışmaktadır. Kadınların bu uygulamadaki rahatlık ve özgürlükleri gerçekçi bir özgürlükten uzaklaşarak erkek merkezli bir bağımlılığa da işaret etmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki göç sonrasında çeşitli mağduriyetler yaşayan kadınların yerleşik erkeklerle evlenmeyi önemsedikleri ve dış görünüşe verilen önemin bu anlamda Kobanili kadınların evlenmelerinde kolaylaştırıcı bir unsur olduğuna inanıldığı görülmektedir. Mahmut Kaya'ya göre Suriye'den göç eden kadınların yaşam tarzları ve kültüründen kaynaklı kişisel bakım ve makyaj tercihlerini yerleştikleri mekanlarda sürdürmesi, yerleşik erkeklerde yeniden evlenmeleri etkileyen bir faktördür. Bu tür iddialar ve söylemler, kişisel bakım ve güzellik uygulamalarını her iki grup kadın arasında çatışma yaratan bir rekabet unsuru yapmaktadır. Kadınların evliliği kolaylaştırıcı bir unsur olarak güzellik ve bakım uygulamaları bu anlamda bir kadın imgesi dayatmasına dönüşmektedir. Bu bağlamda, Ebru Güzel, Güzellik Dayatması Altında Tüketim Nesnesine Dönüşen Kadın, çalışmasında güzellik dayatmasının kadınlar arası rekabeti oluşturan bir sorun olduğu kanısına varmaktadır. Ona göre güzellik idealleri kadını sözde özgürleştiren söylemlerle ifade bulurken, onu başka bir bağımlılığın da içine atmaktadır (Güzel, 2013: 94).

“...Babamız derdi ki “hele bu sefer de çalışın size “tırtıro carso” enpirme kumaşını alacam.” Hep böyle vaatlerle her ekin ekme ve hasat zamanı tarlalarda çalışırdık. Bir de öyle git kendin beğen falan da yok babam şehre iner hepimize dokuz kız kardeşe aynı kumaşı alırdı. Yeter ki bir şeyler alınsaydı bize, bu ekonomik durumun kötü olmasıyla alakalı değildi aksine durumumuz iyiydi. Öyle bir gelenektir bizimki. Zamanla bu durum değişti Suruç'ta artık kadınlar kendileri gidip kıyafet alabiliyorlar. Gençler kısmen modern kıyafet giyiniyor benim gibi orta yaş ve yaşlılar daha geleneksel giyiniyoruz. Makyaja gelince en çok bir sürme çekerdik eskiden başka da bir şey yoktu. Ama şimdi öyle değil göçten beri bazı şeyler değişti. Suruçlu kadınlar makyaj yapıyor daha fazla giyime özen gösteriyor. Kobanili kadınlar da göçten sonra kıyafet tarzlarını değiştirdiler. Eskiden yöresel elbise giyerken şimdi daracık taytlar giyiniyorlar ve bizi beğenmiyorlar. O kadar fedakârlık yaptık yine de beğenmiyorlar bizi. Suriyeli kadınlar kendilerini çok seviyorlar bakım yapıyorlar abartılı bir şekilde ama bence erkekler için yapıyorlar, diyorlar ki bize “biz erkek olsak sizinle

yatmayız” çok ilginç ama Suruçlu kadınlar bir şey yapsalar kendileri için yaparlar. Kadınların göçten sonra hemen toparlanıp makyaj yapmalarına çok üzüldük, biz perişan halde günlerce saçlarımızı daha hiç taramamışken onlar makyaj yapıyorlardı. Bu bizi biraz kızdırtıyordu. Şu dikkatimizi çok çekti hiç birşey getirmemişler ama makyaj malzemelerini unutmamışlardı...”(S2,Suruç,5. 12. 15)

Suruçlu kadınların ile Kobanili kadınların güzellik ve bakım uygulamaları bağlamında iki temelde karşı karşıya geldikleri görülmektedir. Birincisi Kobanili kadınların göç ve sonrasındaki tüm mağduriyetlere rağmen güzellik ve bakım uygulamalarına yöneliktir. Buradan Kobanili kadınlar için güzellik ve bakım uygulamaları bir yaşam biçimiyken Suruçlu kadınlar için görece daha lüks uygulamalardır. O nedenle olağanüstü durumlarda güzellik ve bakım uygulamalarının ikinci planda kalması gerektiği algısı, bu hayal kırıklığını oluşturmaktadır. Kaya’ya göre de “savaştan kaçmış, mağdur, muhacir, evi barkı yıkılmış kişiler olarak düşünülen Suriyelililerin kişisel bakıma düşkünlüğü, yerli halk tarafından rahatsızlık konusudur” (Kaya, 2017: 103). İkincisi, Kobanili kadınların güzellik ve bakım uygulamalarının Suruçlu kadınları tehdit etmeye yönelik bir algı olarak sunulmasıdır.

Kobanili kadınların Suruçlu kadınları bakımsızlıkla yadırgamaları ve Suruçlu kadınların Kobanili kadınları güzellik uygulamalarına karşı olumsuz eleştirileri karşılıklı bir çekişme alanı yaratmaktadır. Kobanililere makyaj yapma serbestliğinin erkekler tarafından verilmesi ve Kobanililerin süslenmesinin ve bakımlı olmasının Suruçlu kadınların tehdit olarak algılanması nedeniyle onların da bu uygulamalara özenmeleri ve bu uygulamalara başvurmaları, kadınları bir süs objesi, bir nesne haline getirmektedir. Bir yandan da güzellik unsuru üzerinden kadınlar arasında ortaya çıkan çatışmalı süreç kadınların ikincil konumlanışını pekiştirme niteliğindedir.

Kültür tarihi boyunca kadının üzerine kodlanan olumsuz, ikincil, zayıf olan dişilik imajı, güzelliğe dair söylemler aracılığıyla yeniden üretilmektedir. Bir diğer ifade ile tüketim kalıpları altında bir dayatmaya dönüşen ve sadece dış görünüşü iyileştirmeye odaklı günümüz güzellik ideali, olumsuz dişilik imajını güçlendirmektedir. Kişilik, akıl ya da zekâ gibi özelliklerinden bağımsız olarak sunulan bu güzellik ideali problematiktir(Güzel, 2013: 8).

Sonuç olarak Kobanili kadınların güzellik ve buna bağlı bakım uygulamaları Suruçlu kadınların onları tehdit olarak algılamasına neden olabilmektedir. Güzellik ve buna bağlı bakım uygulamaları gerçekte insanların benlik saygısını²⁹ geliştiren bir

²⁹ “Benlik saygısı bireyin benliğini beğenme derecesidir. Benlik saygısı benliğin duygusal yanıdır (Kulaksızoğlu 2011). Adams (1995) ‘a göre birey, kim olduğuyla ilgili belirli fikirlere sahip olmasının

unsurdur. Fakat aynı zamanda bir kadınlık inşası olarak kadınlar arasında görünüş kaygısı oluşturarak rekabete neden olan bir unsur olma özelliği de taşımaktadır. Söz konusu rekabet Suruç'ta her iki grup kadın arasında çatışmalı bir alan yaratarak, kadınlar arasındaki dayanışmayı zedeleyen bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir.

3.1.2. Ev Emeği

Ataerkil toplumlarda ev içi emek kadına, ev dışındaki işler de erkeklere tahsis edilmektedir. Kadınlık ve erkeklik rolleri de bu çerçevede biçimlenir. Kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanır ve yeniden üretilir. Aile içindeki bireylerin bakımıyla ilgili evde ve ailede yapılan tüm işler ev emeği tanımını karşılar niteliktedir. Bu nedenle, ev ve ev işleri, kadın öznelliğinin kurulmasını anlamak için kilit alanlardan biri olarak karşımıza çıkar. Ev ve ev işleriyle kurulan ilişki her kadın için merkezi önem taşısa da kadının ait olduğu sınıfa, statüye, kuşağa ve eğitim düzeyine göre farklılaşır(Bora, 2011: 21).

Kadınların sahip oldukları diğer kimlikler, her ne kadar kadınların ev emeği ile ilişkisini etkilese de ev emeği, kadınların kadınlık konumlanışlarında önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Toplumsal değerlerle sürekli olarak kendini yeniden üreten bu işbölümünde kadınlar, ev içi işlerle erkekler, gelir getirici işlerle ilgilenmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı bu iş bölümü, kadınların ve erkeklerin ne yapması gerektiğini ya da neleri yapabileceği, toplumda yaratılmış olan fikirlere dayalı kadınlara ve erkeklere farklı roller, sorumluluklar yüklemesi anlamına gelmektedir. Kadınların bu iş bölümümdeki gelir getirmeyen ev emeği, böylece karşılıksız kalmaktadır.

Türkiye’de 1980’lerin ortalarından beri önemli bir tartışma konusu olan karşılıksız ev emeğini “...en kaba biçimiyle piyasa değeri olarak karşılığı olmayan, meta ekonomisi sınırları dışında gerçekleşen, büyük bir kısmının günlük yaşamsal ihtiyaçları sağlayan ev içi işlerin oluşturduğu ekonomik veya ekonomiyi doğrudan etkileyen faaliyetler” (Memiş ve Özay, 2011: 251) şeklinde tanımlamak mümkündür. Türkiye’de son yıllarda bu tartışmalar önemli ivmeler kazanmış olmasına rağmen kadınların karşılıksız ev emeğinin hala büyük oranda varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Suruç ve Kobani gibi ataerkil yapının hâkim olduğu yerlerde kadın, toplum içerisinde bir birey olmanın yanında; evde anne olmak, eş olmak, ev kadını olmak, akraba ilişkilerini düzenlemek gibi sorumluluk gerektiren oldukça zor görevler yüklenmiştir. Her iki toplum arasında ev emeği bağlamındaki işbölümünde

yanı sıra, kim olduğuyla ilgili belirli duygulara da sahiptir. Böylelikle benlik saygısı bireyin benliği beğenme ve değerli bulma derecesi olmaktadır” (Saygın 2008, akt. Kılıç, 2015: 11).

görece farklılıklar bulunmasına rağmen temelde kadınların ev içi işler, erkeklerin ev dışı işlerden sorumlu tutulduğu görülmektedir.

“...Evlennemle hayat maceram başladı. Bu nedenle buradan başlayacağım hayatıma. Babam, kızlarım çabuk evlenip gitsinler diye beni on dört yaşında evlendirdi. Çok yoksul birine vermişti beni. Yoksulluk yetmezmiş gibi bir de alkolikti, çalıştığını içkiye veren biriydi. Evlendiğimizde bu evi almıştık. Bu evi dediysem arsayı yani. Sonra ben kendim kerpiç kesip yavaş yavaş evi yaptım. Kendimi bildim bileli hep mevsimlik işlerde çalıştım. Suruçlu kadınlar çalışmayı severler. Buna rağmen eşleri onlara değer vermiyor. Eskiden kadınlar hep iş yapmakla değerlendirilirdi. Erkekler sürekli kadınları işe koşturuyordu. Karnındaki çocukla bile kadınlar her işi yapıyordu. Çocuk bakımı, yemek yapma, kışlık yakacak temin etme(tezek yapma, hasatlar sonrası kurumuş ot toplama) ekmek yapma, hasta bakımı, bunun yanında kilim dokuma, çeşitli bitkilerle tedavi etme, dağlama, ebelik etme vs. pek çok iş vardı. Şimdi biraz daha iyi, teknoloji gelişti ve iş yükümüz azaldı. Suriyeli kadınlara bakıyorum, bizim gibi değiller, kendilerine değer veriyorlar. Bizim gibi her işi yapmıyorlar. ‘Eşimle evlendiysek bize bakmak zorundalar’ diyorlar eşleri onlara değer veriyor, yardım ediyor. Mesela benim evimde kalan Kobanili H yeni doğum yapmıştı. Eşi arayıp ‘Kıpırdama, yorma kendini, yeni doğum yapmışsın’ dedi. Oysa kadın iyileşmiş ne gerek var...” (S13, Suruç 18.12.2015)

Teknolojik gelişmeler evdeki iş yükünü hafifletmiş olsa da kadınların hala bu işlerden sorumlu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kerpiç kesmekten, kilim dokumaya kadar geniş bir yelpazeye sahip olan ev emeği pratikleri bulunmaktadır. S13, ev emeğini layıkıyla yerine getiren bir kadın olarak kendini, Kobanili kadınlarla kıyaslayarak ideal kadın olarak konumlamaktadır. Çünkü Suruç’ta kadın olmak tüm bu evle ilgili işleri yapmakla özdeşleşmiştir. Toplumsal olarak belirlenen kadınlık rolleri tüm bu işleri yapmayı gerektirmiştir. Diğer yandan S13 Kobanili kadınların görece ev emeğinde onlardan daha az iş yapıyor olmalarını içten içe önemli bulmakta ve kendileri içinde istedikleri bir şey olduğu görülmektedir. Bu durum S13’ün ev işleri konusunda bir farkındalık geliştirdiğini de göstermekle beraber ev emeğinin kadınlar arasında bir rekabet alanı oluşturduğunu göstermektedir.³⁰ Bu rekabet ortamı kadınlar arasında bir dizi çatışmalı süreci başlatmaktadır.

“...Suruçlu kadınlar çok çalışkanlar ve çok eziliyorlar. Bizim eşlerimiz de bize yardımcı oluyor. Ama onların eşleri yardımcı olmuyor. Şöyle bir şey de var yaşlılarımızın tutumları Suruçlulara benziyor ama yeni nesil daha demokratik ilişkilerde. Aslında Kobanililer olarak Baas rejimine³¹ karşı geldiğimizden beri yeni bir toplumsal yapıya geçiş yaptık. Kadınların okuma oranı arttı. Ev işlerini kadınlar erkekler birlikte yapmaya çalışıyoruz. Halı silkeleme,

³⁰ “...Bence Kobanili kadınlar bizim gibi işlerine özenmiyorlar, yemekleri yenmiyor. Mesela birbirimize farlılığımızı kanıtlamak için Kobanili bir kadınla aynı günde kelle-paça yemeğini yapıp başka bir komşumuza yedirdik ve benimki beğenildi. Ben dedim ki; siz kendinize odaklanırken biz işimize bakıyoruz. Ben onları uyarıyorum evlerine baksınlar diye ama onlar nasılsa biz gideceğiz diyorlar. Keçi bile yayılacağı yeri düzeltip öyle yayılır. Onlara verilen yastık, yorgan vb. şeyleri yıkamadan kullanıyorlar. Onların eşleri de onlara ev işlerinde yardım ediyor ama bizimkiler etmiyor...” (S1, Suruç, 18.12.2015)

³¹ Baas rejimi: Ortadoğu’da Arapları, Arap milliyetçiliği etrafında toplayarak tek bir yapı altında birleştirmeyi amaç edinen teori, 1940 yılından sonra Baas ideolojisi ile birleşmiş ve bu tarihten itibaren de Arap ülkelerinin büyük bölümünde ve bünyesinde Arap toplulukları barındıran ülkelerde, kısa zamanda örgütlenmiştir (İnce, 2017: 261).

ev silmede, ağırlık kaldırma, salça çıkarma, perde takma gibi tek başına yapamayacağımız şeylerde yardım ediyorlar. Bize diyorlar ki Suriyeli kadınlar yeteneksiz halbuki bizi çok çeşitli kışlık ürünler hazırlarız yazdan burada o kadar şey yok. Bizim yaptığımız şeyleri pek beğenmiyorlar mesela havucu biz neredeyse pek çok şeyde kullanırız ama onlar bunu yadırgıyor. Bence biz yemekler konusunda Suruçlu kadınlardan çok daha yetenekliyiz...” (K1, Suruç, 27. 11. 15.)

Kobanili kadınlar eşitlikçi işbölümüne sahip olamasalar da bir takım ev işlerini (perde takma, ağırlık taşıma, halı yıkama vs.) eşleri ile birlikte yapmaya yöneldikleri görülmektedir. Söz konusu bu işbölümü de aslında cinsiyet çerçevesinde düzenlenmiştir. Çünkü gerçekleşen işbölümünün kadının fiziksel güçsüzlüğü bağlamında değerlendirildiğini göstermektedir. Fiziksel güçsüzlük söylemi kadınların özel mülkiyet ve çocuklar gibi korunacak şeylerden sayılmasına neden olurken bir yandan da onların belirli işleri yapmalarına yönelik cinsiyet temelli işbölümü zemini hazırlamaktadır (Buz, 20019: 56). Fakat bu durum Suruç'taki ev emeği ile mukayese edildiğinde Kobanili kadınların kendilerini ev emeği bağlamında Suruçlu kadınlardan daha cinsiyet eşitlikçi görmelerine olanak tanımaktadır. K1 Baas rejimine karşı gelme ile beraber evdeki işbölümünün de daha eşitlikçi bir yön aldığını belirtmektedir. Bu da politikleşmenin cinsiyet eşitliğinde olumlu etkiler yarattığı tespiti destekler niteliktedir. Bir yandan da özel alanın politik olma tartışmasını yaratmaktadır.

İkincilleştirilmiş ve kamusal alanın mahremi haline getirilmiş kadınlık durumuna şiddetle karşı çıkan feminizm, kişisel olan politiktir sloganı ile özel alana hapsedilen kadınları ve onların kadınlık deneyimlerini kamusal alana çıkarma ve bu alanda görünür kılma hedefini şiar edinmiştir (MacKinnon, 2003: 143, akt. Öztürk, 2008: 88).

Bu bağlamda Baas rejimine karşı gelme sürecinin kadınlarda oluşturduğu politikleşmenin özel alanla sınırlandırılmış kadınlığın kamusal alana taşınmasının önünü açmış olduğu söylenebilir. Yapılan görüşmelerde kadınların özel alanla sınırlanmış konumlanışlarında Kobanili kadınları yeteneksiz ve yetersiz bulmakla beraber onların kendilerinden daha az ev emeği ile yükümlü olmalarını benimsedikleri görülmektedir. Her iki grup kadının ev emeği bağlamındaki çatışmalı etkileşimleri sonucu ev emeği bağlamındaki yani özel alanla sınırlandırılmış kadınlıkları tartışılmaya başlanmıştır. Kadınların içerisine girdiği bu çatışmalı ve karmaşık yapı kadınlar arasında bir anlama ve farkındalık kazanma ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla kadınlar arasında rekabet oluşturan bu sürecin kadınlar arasında bir kategorileşme ve hiyerarşi oluşturması beklenirken kadınların kadınlıklarının temellendirildiği özel alanın kamusal alana taşınması ile özel alan ve kamusal alan sınırlarının aşıldığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak her iki gruptaki ev emeğine göre konumlarındaki farklılıklar tarafların birbirleriyle yan yana gelmeyen kimliklere sahip olduklarının farkına varmalarına neden olmaktadır. Bu farklı kadınlık konumlanışları kadınların ideal kadınlık rollerini etkilediği için her iki grup kadının bu alandaki konumlanışları çatışmalı bir alan olarak görülmektedir.

3.1.3. Gruplar Arası Evlilikler

Göç sürecinde ve sonrasında Kobanili ve Suroçlu kadınlar arasında ciddi dayanışma örüntüleri olduğu görülmektedir. Dayanışmanın önemli bir boyutu, evlilikler ve akrabalıklar üzerinden geliştirilmektedir.

“Akrabalık ve evlenme bir yönüyle Suriyeli göçmenlere Türkiye’deki toplumla eklemlenmesine imkân veren sosyal kanallardır. Conrad Phillip Kottak’a göre evlilik yabancıları dostlara dönüştürmenin kişisel ve siyasal ittifak yaratmanın, sürdürmenin başlıca yollarından biridir.” (Kaya, 2017: 76). Göç öncesi sınırın her iki tarafı arasında gerçekleşen evlilikler sosyal bağları güçlendirirken göçten kısa bir süre sonra Suriye’den gelen kadınların yerleşik erkeklerle evlilikleri dedikodularının artması, Suriyeli kadınların istismar edilmeleri ya da istismar edilme olasılığı, ekonomik anlamda ve buna bağlı sosyal anlamda erkeğe bağımlı yerleşik kadınların evlilikleriyle ilgili tedirginlik yaşamalarına ve rahatsızlık duymalarına neden olduğu bilinen bir durumdur.

Bölgede kadınların çok önemli bir bölümü Suriyeli genç kadın ve kızlardan endişeli olduklarını bir biçimde ifade etmişlerdir. Bunun önemli nedeni, kamplardaki ya da kamp dışındaki genç Suriyelilerin “kendi eşlerini ellerinden alma” endişesi olarak gözlenmiştir. Yerel kadınların, “Suriyeli kızlar süslenip püslenip bizim erkeklere yanaşıyorlar” sözleri, görüşmelerimizde sıklıkla duyulmuştur. Bu konuda bazı çalışmalarda Suriyeli genç kadınlar nedeniyle bölge kadınlarında depresyon oluştuğuna dair bulgulara da rastlanmıştır. Bölge erkeklerin eşlerini “gider başlık parası ve diğer masraflara da ihtiyaç duymadan kolayca genç Suriyeli bir kız alırım” şeklinde tehdit ettiklerine dair çok sayıda duyum alınmıştır. Ancak bu tür evlilik tehditleri kadınları depresyona sokacak kadar etkili olsa da, bu tür evliliklerin ya da evlilik dışı birlikte olmanın yaygın olarak yaşandığına dair gerçek bulgulara rastlamak zordur.

Kilis ortak platformuna göre bölgede Suriyeli genç kadınların yerel halkla dini nikah şeklinde evlilikleri çok artmış, buna bağlı boşanmalar da sıklıkla yaşanmaktadır. Bu konuda somut bilgilere ulaşmak evliliklerin resmi değil dini nikahla yapılması nedeniyle çok mümkün değildir. Bu konuda abartılı değerlendirmeler olduğu düşünülse de olgunun belirli ölçülerde varlığından şüphe edilemez. Toplumsal kabul bakımından da konu genelde bir algı meselesidir. Bu algı Suriyelilere özellikle bölge kadınları tarafından sempatiyle yaklaşılmasında ciddi bir darbe vurmaktadır. Bu algı, görüşülen Suriyeliler tarafından önemli bir rahatsızlık unsuru olarak dile getirilmekte ve bunun olduğuna dair söylentiler şiddetle reddedilmektedir(Erdoğan, 2018: 121).

Söz konusu tedirginliklerin Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki dayanışmalı ilişkiyi ne derece ve nasıl etkilediği soruları görüşmelere net bir şekilde yansımaktadır.

“... Artık üç yıl geçti biz yorulmadık yardım etmekten ama, artık gitsinler istiyoruz. Çünkü erkekler sürekli Suruçlu kadınları onlarla tehdit ediyor. Biz Suruçlular bundan rahatsız oluyoruz. Ben gördüm, boşanmak isteyen gelinine boşanma izni karşılığında 3 milyar para isteyen kaynanayı, peki gelin ne yapsın bir Suruçludan 3 milyar başlık isteyip evleniyor. Kobanili kadınlar buna benzer şeylere mecbur bırakılıyorlar...” (S11, Suruç, 12.12.2015).

Buradaki görüşmecinin Kobanili kadınların yerleşik erkeklerle evliliklere mecbur kaldıklarını ya da mecbur bırakıldıklarını bilmesi, onların “kendi memleketlerine” dönmelerini isteme fikirlerini değiştirmemektedir. Onlarla evlenmeseler bile erkeklerin eşlerini bu düşünce ile tehdit etmeleri kadınlar arası dayanışmanın sürdürülmesi açısından sorunlu bir durum yaratmaktadır.

Sınır bölgelerinde Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabulü konusunda ortaya çıkan ve sıklıkla da dillendirilen en önemli sorunlardan birisi, kamplarda ya da kamp dışında yaşayan genç Suriyeli kadınların, yerleşik kadınlar içinde yarattığı tedirginlik olarak gözlemlenmiştir. Pek çok rapora da konu olan bu durumun gerçeklikten daha çok bir algı sorunu olduğu söylenebilir. Ancak bölgede kadınların tedirginliğinin sadece bir algı sorunu olmadığı da açıktır. Türkiye’ye gelen Suriyeliler içinde çocuk ve kadınların oranı %70’lerin üzerinde olması, Suriyeli genç kadınların belirsizlik ve umutsuzluk içinde kendilerine dayanak arama potansiyeli taşımaları önemli faktörlerdir(Erdoğan, 2015: 202).

Suruçlu kadınlar, Suriye’deki toplumsal yapıya bu göç öncesinde de zaten aşinalar. Dolayısıyla Suruçlu kadınlar Kobani veya Suriye genelinde kadınların erken yaşta evlendirildiklerini, çok eşli evliliğin yaygın olduğunu ve yasaların buna olanak tanıdığını bilmektedirler. Bu alt bilgi, yerleşik kadınların kumalık ve boşanma korkusunu güçlendirmektedir. Diğer yandan Suriye’den gelenlerle evlenmek daha ekonomiktir ve dini nikâh yapıldığı için erkeğe yasal bir sorumluluk da getirmemektedir.

“...Biz Suruçlu kadınlar elimizden geleni yapıyoruz Kobanili kadınlar için. Kadınların birbirlerine el vermesi çok iyiydi, çok güzeldi. Çünkü kadınlar empati kurabiliyor. Fakat erkekler öyle değil, onlar Kobanili kadınlara fayda sağlamak amacıyla bakıyor. İster çocuk, ister deli olsun yeter ki kadın olsun, çünkü bu kadınları elde etmek kolay. Bizim komşumuz psikolojik sorunları olan Kobanili bir kadını ikinci eş olarak aldı. Erkeklerin bu fırsatçı yanını görünce, Suruçlu kadınlar, Kobanili kadınlardan ellerini geri çektiler. Eskiden her şeyini paylaşan Suruçlu kadınlar artık selam bile vermek istemiyor. Diğer yandan Kobanili genç kadınların Suruçlu erkeklerle sevgili olabiliyor olması ve bakımlı olmaları Suruçlu

bekâr kadınları rahatsız ediyor. Kumalık sayısında çok az bir artış oldu. Bence kadınlar daha fazla dayanışsa bu sorun aşılabılır. Ama erkekler kadınlar arası bu dayanışmaya da izin vermez...”(S7, Suruç, 19.12.2015)

Yapılan görüşmelerde Suruçlu kadınların göçten bu yana giderek birbirlerine daha mesafeli davrandıkları görülüyor. Suruçlu kadınların, kumalık sorunundan erkekleri sorumlu görmelerine rağmen kadınlarla olan bağlarını koparmaya çalıştıkları görülmektedir. Çünkü burada kadınların ataerkil yapı ile mücadele edebilecekleri koşullar kapatılmaya çalışılmaktadır. Erkek, kuma getirdiğinde bile kadınlar sessiz kalmaya devam etmektedir. Suruçlu yerleşik kadınların ikinci eşi kabul etmemesi durumunda, toplum tarafından dışlanması, yalnız bırakılması ve evden kovulması olası bir durum olmaktadır. Herhangi bir ekonomik güce sahip olamayan Suruçlu kadınlar için evden kovulmak ya da boşanmak kadınları geçim sıkıntısı, çocuklarına bakamamak gibi sonuçlarla karşı karşıya bırakabilmektedir.

S7’nin “*ama erkekler kadınlar arası bu dayanışmaya da izin vermez*” söylemi ile şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Yerleşik erkekler kadınlar arası dayanışmadan rahatsız mı oluyor; eğer ki bir rahatsızlık söz konusu ise, bunun nedeni nedir? Dayanışmanın olmadığı bir ortamda Suriyeli kadınların istismar edilmeleri ya da Suruçlu kadınların bu yönde tehditlere maruz kalması Kobanili kadınlara karşı önyargıları güçlendirebilir. Dolayısıyla Kobanili kadınlarla yapılan evliliklerin sebebi olarak Kobanili kadınların görülmesiyle yerleşik erkeklerin sorgulanması ortadan kalkacaktır.

Evlilik kurumu göçmenlerin sosyal korumaya ve güvenliğe erişimini kolaylaştırmaktadır. Fakat bir yandan da bu durum özellikle göçmen kadınların konumunu erkeğe bağımlı kılmaktadır. Yapılan bu evlilikler, evlilik ihtimallerinin tehditleri Suruçlu kadınların da konumunu erkeğe bağımlı kılmaktadır. Bu duruma bir çözüm geliştiremeyen Suruçlu kadınlar, Kobanili kadınları suçlamakta ve onlara karşı tepkili olmaktadır. Oysaki, rahatsızlık her iki tarafın da deneyimlediği bir durumdur. Zira, söz konusu evlilikler ve istismar pratikleri ve söylentileri Kobanili kadınları da rahatsız etmektedir.

“... Aslında aynı toprağın insanlarıyız dilimiz kültürümüz bir; fakat Suruçlu kadınların bizim için söyledikleri can yakıcı. Bir gün bir kadın bana ‘bu Suriyeliler evimizi yaktı erkeklerimizi elimizden aldılar’ dedi. Yine geçenlerde bir arkadaşşıma Suruçlu bir kadın ‘kocam on altı gündür Kobanili bir kızla evlendi’ demiş. Biz böyle şeyleri tasvip etmiyoruz. Bu durum bizi üzüyor hepimizi genelliyorlar ve bizi, erkeklerini ellerinden almakla suçluyorlar. Kızlarını kuma verenler de çaresizlikten veriyor. İnsanlar çok yoksul ve kalabilecekleri güvenli bir yerleri yok. Dolayısıyla kızlarını güvenli bir yere vermek istiyorlar...”(K16, Suruç, 28.11.2015)

Sonuç olarak Suriye’den gelen kadınlarla yapılan evlilikler bir yandan her iki toplum arasında sosyal bağlar geliştirip toplumlar arasındaki dayanışma örüntüleri örülmesini sağlarken diğer yandan bu evliliklerin söylem düzeyinde abartılarak çeşitli yollarla sunulması Suruçlu kadınların bu evliliklerden rahatsız olmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de resmi nikah uygulaması ve tek eşli evliliklerin yaygın olmasına rağmen özellikle Suriyelilerin gelmesiyle dini nikah uygulamasının yaygınlaşması ve bu yönde hukuki alandaki boşluk; yerleşik erkeklerin Suriye’den gelen kadınları Suruçlu kadınlara karşı bir tehlike olarak sunmasını kolaylaştırmaktadır. Yapılan görüşme verilerinde her iki kadın grubu arasında evliliklerden dolayı ortaya çıkan çatışmaların basit düzeyde bir rekabet çatışması olmadığını göstermektedir. Göçle gelen kadınların ekonomik olarak güçsüzlüğü, kimisinin ailesini yitirmesi vb. durumlar kadınların yerleşik erkeklerle evlenme ihtimallerini olanaklı kılabilmektedir. Bu durumların farkında olan ve yerleşik oldukları halde ekonomik, toplumsal ve sosyal gücü zayıf olan Suruçlu kadınlar Suruç’taki toplumsal cinsiyet yapısı karşısında herhangi bir güç oluşturamadığı için Kobanili kadınlarla karşı karşıya gelmektedirler. Burada toplumların toplumsal cinsiyet yapısının çok eşli evliliği normalleştiriciliği ve kadınların ekonomik güce sahip olamamasının gruplar arası evlilikler temelli çatışmalara zemin hazırladığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla gruplar arası evlilikler temelli çatışmalar hem toplumların cinsiyet yapısı hem de kadınların ekonomik güce sahip olma durumuyla kesişimseldir.

3.1.4. Görece Özgürlük

Birey kendi benliği, kendi bedeni ve kendi beyni üzerinde tek başına egemen midir? Yahut John Stuart Mill’in sorduğu gibi, “acaba bir yaşama uymak bir cekete uymaktan daha mı kolaydır? Yoksa insanların ruh ve beden suretleri ayaklarının şekillerinden daha mı birbirine benzer?” (Mill, 2013; 122). Oysaki her kadının birbirinden sayısız farklılığı bulunmaktadır. Hele ki kadınlar kendi içinde onca farklılığı taşıırken nasıl oluyor da aynı kategorilerle aynı rollerde tutuluyorlar? Bu ve bu gibi sorular kadınların toplum tarafından belirlenmiş kimliklerden bir çıkış kapısı aralamanın yollarını aratmaktadır. Bu kısımda Suruçlu kadınlar ile Kobanili kadınların özgürlüğe bakış açıları ve kendilerini özgürlük kavramı içinde nasıl

konumlandığı ve bu konumlamanın her iki grup kadın arasındaki sonuçlarına odaklanılacaktır.

Yapılan görüşmelerde hem Suruçlu hem Kobanili kadınların Türkçe “özgürlük” kelimesinin Kürtçe karşılığı olan “azadî” kelimesi yerine Kürtçe “bi seri xwe” sözcüğünü kullandıkları gözlemlenmiştir. Kendi bireysel özgürlükleri söz konusu olduğunda kadınların bu sözcüğü kullandıkları gözlemlenmiştir. Bu sözcük Kürtçe’de kendi kendini yönetebilme, kendine yetebilme, kendi kararlarını verebilme, kendi istekleri doğrultusunda yaşama anlamını taşımaktadır. “Bi serî xwe” sözcüğünün “özgürlük” kelimesinden farklılaşan yönü, bireyselliğe daha çok vurgu yapmasıdır. Her iki toplumda da görece farklılıklar olmasına rağmen kadınların yaşamı erkeklerin aldığı kararlar doğrultusunda geçmektedir. Kadınların kendi başlarına karar verememeleri her iki toplumda da geçerliliğini korumaktadır. Fakat bu aynılık kadınların aynı tepkiler verdiğini veya aynı şekilde etkilendiklerini göstermez. Söz konusu sözcüğün her iki toplumdaki görece farklı özgürlük kavramı, anlamının aynı dil içindeki yapısını göstermektedir. Bu sözcük (bi seri xwe) kültürel ve toplumsal belirlenimlerin içinden kadınların oluşturduğu bir göstergedir. Bu göstergeler Luce Irigaray ve diğer postfeministlerin savunduğu dişil öznellik kurulumunda zorunluluk arz eden kadınlar arası dilin göstergelerinden biridir.

“...Ben 15 yaşında 6. sınıfı bitirdiğimde görücü usulüyle evlendim. Biz Suriye’de gezebiliyorduk mesela akrabalarımızın evine gidip bir süre orada kalabiliyorduk. Bizde kadınlar daha özgür ve daha rahat çünkü biz istediğimiz gibi giyiniyoruz. Kendimize zaman ayırabiliyoruz; ama Suruçlu kadınlar varsa yoksa hep çalışıyorlar. Üstelik de kendi başlarına değiller (bi serî xwe), eşlerinden izin almadan bir yere gitmiyorlar. Ben izin almıyorum eşimden; ama akşam o eve gelince söylüyorum bilsin diye. Burada erkeklerin çok baskısı var. Tabi bunda Suruçlu kadınların da suçu var. Bence erkeğe ilgi göstermeli ki erkek hevesle gidip çalışabilsin evine baksın. Mesela bir komşumuz Suruçlu bir kadın hep eşim beni gezdirmiyor diye söyleniyor ama adam nasıl onu gezdiresin eşini herkesin içinde rezil ediyor kadın. Ben ona dedim ki erkekler küçük bir çocuk gibidir, sürekli ilgi göstermelisin. O da bana dedi ki sanki her şey tamam tek eksik ilgisizliğim mi? Ee tabi kadın böyle olunca erkek de kadına iyi davranmaz. Çoğunlukla erkekler eşlerini yanına alarak bir yere gitmiyorlar; ama biz eşlerimizle gidiyoruz. ...” (K13, Suruç, 27.11.2015)

K13 Suruçlu kadınların özgür olma deneyimleriyle karşılaştırarak ortaya koyması burada özgürlük kavramının ne anlama geldiği ve hangi zeminde ortaya çıktığı tartışmasını doğurmaktadır. Zygmunt Bauman’a göre; “Özgürlük esasen bir sosyal ilişkiye, toplumsal koşullarda bir asimetriye işaret eder; o, esasen, toplumsal ayrımı gösterir yani toplumsal bölünmeyi varsayar ve gerektirir” (Bauman, 2015: 18). Dolayısıyla bu araştırmada özgürlük meselesine eğilmedeki zorunluluk, göç sonrasında her iki grup kadın arasında toplumsal bir ayrımın söz konusu olmasıdır. Görüşmecî Suruç’taki kadınlar ve erkekler arasındaki özgürlük bağlamındaki

bölünmelerine işaret ederken aslında bir yandan da Kobanili ve Suruçlu kadınların özgürlük bağlamındaki ayırımına işaret etmektedir. Burada görüşmecinin özgürlük kavramını ataerkil düzen içerisinde tanımladığı görülmektedir. Kadınların özgürlük sınırları ataerkil yapının izin verdiği boyutta kalmaktadır. Fakat dikkat çeken diğer bir önemli şey K13'ün özgürlük kavramını serbest giyinmeye, dışarı çıkabilmeye ve kendine zaman ayırmaya bağlamasıdır. Serbest giyim, dışarı çıkabilme ve kendine zaman ayırma konusundaki özgürlük değerlendirmesinin Suruçlu kadınlar üzerinden yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla K13 bir kıyas yaptığında görece farklılıklarının kendilerini özgür hissetmelerini sağlamakla birlikte Suruçlu kadınların özgür olmadığı ve erkekler tarafından ezildiği fikrine varmaktadır. Aslında çok da haksız değildir. Suruçlu S15'in görüşme ifadesi, bu durumu destekler niteliktedir.

"...Mesela resim yapmayı istiyorum ama gidemiyorum bir kursa. Dayımın, babamı ikna etmesiyle dışarıda çalışma şansı buldum. Kadınlar Suruç'ta mevsimlik işlere gidiyor ama parayı eşler alıyor. Suruç'ta hiçbir kadın özgür değil. Ben öyle istediğimi giyip gezemezdim işe gittiğimizde başımı örttüm, uzun etek giyinirdim. Kot pantolon giyinemezdim. Ben örtünmek istemiyordum bunun için mücadele ettim yine de kısa süre örttüm. Okul arkadaşlarım da benim gibiydi okuldan eve, evden okula onun dışında görüşmek yoktu. Kendim için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Suriyeli kadınlar burada dışarı çıkabiliyorlar, istedikleri gibi giyiniyorlar, dışarda kolaylıkla çalışabiliyorlar. Bence göç sonrasında böyle serbestleştiler eskiden Kobani'de kadınlar böyle özgür değildi, göçü fırsat bildiler. Bizden daha özgürler şimdi sürekli dışarıdalar. Onların bu rahatlığı Suruçlu kadınları da etkiledi, "onlar çıkıyorsa biz de çıkabiliriz dediler" Suruçlu kadınlar artık çıkıyorlar. Eskiden Suruçlu kadınlar daha az ve kontrollü çıkıyordu hatta mutlaka yanlarında biri olmalıydı; hiç yoksa bir çocukla çıkmalıydı. Bizim kadınlarımız okumadıkları ve dışarda çalışmadığı için erkeğe bağımlı yaşıyor ve eğer eşini kaybederse ortada kalmaktan çok korkuyor. Suruçlu kadınların ekonomik gücü yok bu onları bağımlı kılıyor. Normalde kuma getirilen bir kadının eşini bırakmalıdır; ama bakıyorum bırakamıyorlar. Mecburlar hem Suruçlular mecbur hem göçmen kadınlar mecburlar..."(S15, Suruç, 13. 12. 15)

Kadınların özgürlük anlayışı, onların sosyalleşebilmeleri, dışarıya çıkabilmeleri, kamusal alanda çalışma, serbest giyinebilme³² gibi unsurlarla şekillenmektedir. Özgürlük sıklıkla kadınların bu alanlardaki sınırlandırılması üzerinden anlamlandırılmakla beraber bu durumu etkileyen farklı unsurların olduğu da görülmektedir. Kadınların üretim sürecine dahil olmaları onları özgürleştiren ve bağımlı olmaktan kurtaran bir etmen olarak kabul edilmektedir.

Kadınların kendilerine ait gelirlerinin olması ekonomik bağımlılıklarını azaltacaktır. Aynı zamanda kadınların karşı karşıya kaldığı, aile içi şiddet ve taciz, ekonomik şiddet, erken evlenme, erken doğum gibi konularla baş edebilmelerine de yardımcı olacaktır. Ev içinde her gün tekrarlanan rutin işlerle uğraşmak onları durağan bir yaşama mecbur bırakarak potansiyellerini sınırlamakta iken istihdama katılmaları yeteneklerini, ilgi ve yaratıcılıklarını açığa çıkarma fırsatı verecek ve bu fırsatları başkalarıyla paylaşabilme imkânı sağlayacaktır. Kadınların iş yaşamına katılmasıyla toplumsal hayatta daha fazla yer alıyor olması cinslerin sosyal yaşamda birlikte var olma durumunu güçlendirecek, güç dengelerini

³² Giyim tarzı insanların hareket yeteneğini, özgürlük ve saygınlık duygusunu etkileyebilir ve etkilemektedir (Bhasin, 2003: 5).

kadının lehine dönüştürecektir. Aile hayatı eşitler arasında daha demokratik ve özgürlükçü bir birliktelik olacaktır. Birlikteliklerin, maddi koşullar ya da mağduriyet gereği değil, sevgi ve saygı içinde yaşanması, insanı ve toplumu güçlendirecek bir olgudur(Karabıyık, 2012: 240).

Hem Kobani’de hem de Suruç’ta kadınlar çoğunlukla tarım işlerinde çalışmaktadırlar. Tarım işlerinde çalışan kadınların yevmiyeleri babalar veya eşler tarafından alınmakta ve ihtiyaçlar bu erkekler tarafından karşılanmaktadır. Kadınların ücretlerini kendilerinin alamaması, onların aile içindeki erkeklere bağımlı olmalarında belirleyici olmaktadır. Her iki grup kadının ataerkil anlayış tarafından bir tahakküm altında olduğu, kadınların dışarı çıkmalarının sınırlandırılmış olmalarında, ekonomik gücü ellerinde bulunduramamalarından, giyim kuşam konusundaki toplumsal çerçeve vs. pratiklerden anlamak mümkündür. Her iki grup üzerindeki tahakküm kadınların özgür bireyler olmaları yönündeki engellerdir. Fakat burada Suruç’ta, Kobanili kadınların Suruçlu kadınlardan görece tahakküm alanlarının daha az olduğunun düşünülmesi Suruçlu kadınların, Kobanili kadınlardan hoşlanmamalarına neden olmaktadır. Zaman zaman Suruçlu kadınlar bu durumdan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir.³³ Suruçlu kadınların bu çatışmalı yaklaşımı Kobanili kadınları rahatsız etmekte ve Kobanili kadınların onlara karşı mesafeli davranmalarına hatta bazılarında eve kapanmayla sonuçlandığını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak evlilik içinde eş ve kayınvalide baskısı, yabancı olma, ekonomik gücün elde olmayışı, sosyalleşme önündeki toplumsal baskılar, serbest giyinememe vb. konular her iki kadın grubunda görece farklılıklar olmasına rağmen kadınların özgürlüklerini kısıtlayan faktörler olmaktadır. Söz konusu farklılıklar kadınların kendi aralarında çatışmalı bir süreç geçirmelerine neden olurken bir yandan da her iki grup kadının özgürlük ile ilgili tartışmalı ve çatışmalı bir süreç yaşayarak bir farkındalık süreci kazandığını ve böylece Suruçlu kadınların kamusal alandaki görünürlüklerinin çatışmalar sayesinde arttığını söylemek de mümkündür.

³³“ ...Pazar günü tatil ama o gün de ben uyuyorum ancak. Sadece işe gidip geliyoruz, hiç dışarı çıkamıyoruz. Benim hiç arkadaşım yok. Ben buradaki insanları seviyorum aslında ama onların bizi sevdiğinden emin değilim. Suruçlular kadınlarımızın çok serbest, açık, kendi başlarına (bi serî xwe) yaşadıklarını düşünüyor ama öyle değil mesela ben kapalıyım ve hiç bir yere de gitmiyorum. Ha şöyle bir şey var göç ettik ve bir çoğumuz dışarda çalışmak zorunda kaldık, çok kişinin de eşi ya da evin erkekleri savaşta ya da yurt dışına gitti bu nedenlerle biz Kobanili kadınlar daha çok dışarda görülmüyoruz. Suruçlu kadınlar bizi sevmiyorlar diye düşünüyorum. Zaten bizim düşüncemizin de bir anlamı yok. Burada mutlu değilim...(K4, Suruç, 8. 11. 15)

3.2. İLİŞKİSEL ÇATIŞMA ALANLARININ MAKRO BELİRLEYİCİLERİ

Suriye sınırı çizilmeden önce ortak değerlere, kültüre, sahip olan insanlar sınır çizildikten sonra farklılaşmalar gösterdiler. Temelde ortak etnik kökene sahip olsalar da sınır hattıyla beraber kültürel farklılaşmalar yaşadılar. Her iki toplumun toplumsal cinsiyet yapısında da görece farklılıklar oluştu. Örneğin çok eşliliğin Suruç'ta değeri azalırken Suriye'de daha fazla oranda varlığını sürdürmüştür. Kısmen kadın erkek ilişkilerinde ve kadınların kadınlık konumlanışlarında (ev emeği, özgürlük, güzellik uygulamaları vb.) farklılaşmalar oluştu. Göç olgusu sonrasında bu farklılaşmalar kadınlar arasındaki ilişkinin seyrine bağlı olarak daha görünür olmaya başlayarak mikro düzeyde çatışma alanları yarattı. Ancak bu görünür çatışma alanları daha derinlerde bir takım ideolojik ve toplumsal yapılar tarafından beslendi. Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasında zaman içerisinde ortaya çıkan çatışmaların bu türden nedenlerini anlamaya çalışmak daha bütünlüklü bir kavrayış sağlayacaktır.

3.2.1. Kimlik ve Dışlanma

“Öteki'nin benim ne olduğum hakkındaki düşüncesi, benim en mahrem öz kimliğimin yüreğine kazınır”.

Slovaj Zizek³⁴

Kimlik çok yönlü ve karmaşık yapısıyla yaşamın neredeyse tamamında etkisini gösteren canlı bir olgudur. Göç gibi mekân değişiklikleri, farklı inanç sistemleri, değerlerdeki farklılıkların karşılaşması gibi durumlar bu canlılığı sağlayan unsurlardır.³⁵ “Kavram olarak kimlik, kolektif aidiyetlerden başka, arzularımız, hayallerimiz, kendimizi tasavvur etme, yaşamla ilişki kurma-tanınma biçimimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren niteliklerin toplamını ifade etmektedir” (Bostancı 1998: 42, akt. Yanık: 227). Nuri Bilgin'e göre de “kimlik insanın kendini kavrayışının ifadesidir” (Bilgin, 2007: 79). Geniş bir literatüre sahip olan kimlik

³⁴ (Zizek, 2002:97, akt. Alp, 2018: 27).

³⁵ “Bilinçli olarak kimlik edinme, yenileme ve ya değiştirme yalnızca ergenlik çağıyla ilgili değildir. Hayatın ileriki döneminde de devam eder. Özellikle göç meslek değiştirme, yabancı ülkelerde bulunma gibi deneyimler kimliği de etkiler” (Şimşek, 2002: 34).

kavramı daha çok kişinin kendini konumlama ve kendini tanımlama biçimine işaret etmektedir. Kimlik kavramı için diğer bir önemli unsur ise kimliğin değişebilir, dönüşebilir ve inşa edilebilir olduğu yönündedir. Dolayısıyla kişinin diğer insanlarla etkileşiminin kimlik edinmeye etkisi yadsınamaz bir öneme sahip olmaktadır.

Bir kimlik toplumsal olarak kabul edilmiş bir dizi farklılıkla olan ilişkisi yoluyla oluşturulur. Bu farklılıklar onun varlığı için hayati önem taşır. Eğer onlar farklılık olarak birlikte var olmasaydı, kimlik de onlardan farkı sayesinde ve kendi sağlamlığı içinde var olmazdı. Bu vazgeçilmez ilişki içinde, yerli yerine oturmuş kimlikleri, sanki yapıları, şeylerin doğru düzenini ifade ediyormuş gibi düşünülen ve yaşanan sabit formlar halinde dondurma yönündeki ikinci bir dizi eğilim yerleşmiştir ve bu eğilimlerin de araştırılmaları gerekir. Bu tür baskılar hüküm sürerken kimliğin (ya da kimlikler alanının) varlığının sürdürülmesi bazı farklılıkların ötekiliğe, kötülüğe ya da onun yerine geçebilecek birçok şeyden birine dönüştürülmesini gerektirir. Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür (Connolly, 1995: 92-93, akt. Öztürk, 2014: 89).

Kimliğin diğeri üzerinden yapılandığı iddiasına dayanarak kimliğin diğeri ile olan ilişkisinin çatışmalı alana da sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bir insanın ötekine göre tanımlandığı ve öteki karşısında gruplaştığı durumlarda gruplar arasında ve grup üyeleri arasında kimlik sorunu oluşabilir. Böylece kişiler toplumsal olarak kendilerini tanımladıkları kimlikleri ve kişisel olarak kendilerini tanımladıkları kimlikler arasında kalır. Toplumun sunduğu kimlikler tanımlamalarını bazen kabul ederken bazen reddederler. Bu durum sosyal çatışmaların zeminini oluşturabilmektedir (Aktaş: 2013).

Bu çalışmada Kobanili ve Suruçlu kadınların farklılıklarını esas alarak bir takım ayrımlara gittiği ve bu farklılıklar temelinde kimlik edindikleri görülmektedir. Her iki grup kadın birbirleri karşısında ‘kolektif kimlik’³⁶ oluşturarak konumlanmıştır. Kimlik için yapılan çatışmalar ekonomik, politik güç ve kaynak paylaşımı için ortaya çıksa da diğer grubun algılanışını olumsuz kılabilir. Her iki grup kadın grubu zaman içerisinde bir güç oluşturarak kimlik çerçevesinde zamanla çatışmaya alan açan; damgalama, ötekileştirme, önyargı gibi unsurların pratiklerini göstermişlerdir.³⁷ Bu pratikler diğer gruba yönelik olumsuz algının sürdürülmesindeki psikolojik öğeler niteliğindedir.

³⁶ “Kolektif kimlikler, daima gruplar arası ilişkiler bağlamında ve karşıtlıklar tarzında inşa edilmektedir. İnsan gruplarının birbirini karşıt kategoriler halinde tasnif etmesi, kuşkusuz yeni bir olgu değildir” (Bilgin, 2007: 35).

³⁷ Hem uluslar düzeyinde hem de gruplar düzeyinde düşündüğümüzde; farklı kimlik ve yapılarının birbirlerine yönelik toleransları gün geçtikçe azalmaktadır. Bu süreç beraberinde birbirini olumsuz olarak etiketlemeyi, “diğer” i olarak görmeyi, böylelikle kolektif kimlik arayışında da artışa neden olabilmektedir (Çömez Polat ve Kaya, 2017: 41).

Damga, kızgın demirle veya kesici bir aletle yapılan bir iz, görünür nitelikte bedensel bir izdir. Ansiklopedik bilgilere göre, bazı toplumlarda çok eski zamanlardan bu yana damgalama adeti vardır. Damgalamanın daha ziyade esirlere, kölelere, vahşilere, haydutlara, canilere, hırsızlara, cüzzamlılara ve daha sonraları, hayvan sürülerine uygulandığı bilinmektedir. Her iki durumda da temel amaç, damgalananın kolayca tanınabilir ve görünür olmasını sağlamaktır. Damgalama olgusunda, 'kişinin toplumda aşağı, düşük mertebesini görünür kılan fiziksel işaretlerin, vücudu bir sosyal temsile dönüştürmüştür'(Moscovici, 2002, akt. Bilgin, 2007: 72).

Erving Goffman'a göre de damga bedensel belirtisinden ziyade gözden düşmenin kendisi için kullanılır. Goffman'a göre üç damga tipinden bahsetmek mümkündür. Birincisi, bedenin korkunçlukları-muhtelif fiziki deformasyon ikincisi, zayıf irade, baskıya müstahak ya da doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı ahlaksızlık olarak algılanan bireysel karakter bozuklukları; örneğin alkolizm, işsizlik intihara girişim gibi. Üçüncüsü de ırk ulus ve din gibi etnolojik damgalardır. Bu çalışmada her iki grup kadın aynı etnik kökene sahiptirler; fakat farklı ülkelerde olmaları bağlamında etnolojik bir damgalama türü ortaya çıktığı söylenebilir.

"...Bize Suriyeli diyorlar; ama biz Kobaniliyiz, böyle tanımlayarak bizi genelliyorlar. Suriye'de çok farklı kadınlar ve halklar var ve biz Kobanili kadınlar farklıyız, farklılıklarımızın bilinmesini istiyoruz. Kobanili kadınların Suriye'deki kadınlardan farklı yönleri var. Bu nedenle Suriyeli yerine Kobanili olarak adlandırılmak istiyoruz. Suriyeli diyerek bizi küçük düşürmeye çalışıyorlar. Biz diğer Suriyeliler gibi evlenme düşkünü değiliz, namusumuzu korumak için geldik; şimdi de başkasının eşine göz dikemeyiz, temiz ve bakımlı kadınlarız..." (K14, Suruç, 27.11.2015)

Burada "Suriyeli" kimliğinin bir damgalama içerdiğini söylemek mümkündür. Söz konusu veriden hem Kobanili hem de yerleşik halk tarafından, Suriye'den gelen kadınlara ilişkin bir damgalamanın olduğunu söylemek mümkündür.³⁸ Her iki grup arasında çatışmayı yaratan edimlerden olan güzellik ve kendine bakım, görece özgürlük algısı, Suriyeli kadınlarla evlilikler ve ev emeği bağlamında Kobanili kadınlara "Suriyeli kadınlar" diye hitap edildiği,

Suriyeli kadınlar makyajı abartıyor ve ev işlerini umursamıyor, Suriyeli kadınların gözü erkeklerimizde, Suriyeli kadınlar çok serbestler, Suruçlu kadınlar çok eziliyor ve çok bakımsızlar, Suruçlu erkekler lokum kadınları bokum, Suriyeliler artık gitsin evde huzurumuz kalmadı eşlerimiz bizi Suriyeli kadınla tehdit ediyor vb. söylemlerin her iki grup kadın arasında damgalama ve bununla beraber gelişen önyargılar ve ötekileştirmeler olarak yansıdığını söylemek olanaklıdır. Bu tür söylemler gruplar veya kişiler üzerinde zamanla baskıya veya yeni bir konumlanışa neden olması olasıdır.

³⁸ Görüşme verisinde ortaya çıkan bu duruma ilişkin olarak Murat Erdoğan ilişkin olarak "Suriyeliler kendi içlerinde kendi ötekilerini yaratmaktadırlar" (Erdoğan, 2015: 329) demektedir.

Önyargı, kolektif kimlik inşasında önemli bir rol oynarlar.

“Çünkü yöneldikleri bir dış grubun tüm üyelerine yapıştırılan damga ve etiketler olarak, bu grubun bizim gözümüzdeki anlamını tayin ederler. Bir grup insana baktığımızda birbirinden farklı bireyler veya tek tek kişiler görmek yerine hepsi de aynı renge, aynı sese, aynı özelliklere sahip, birbirinin kopyası olan, biri diğerini yansıtan insanlar görme sonucunu doğururlar. Bu tavır genelleştiğinde, sosyal hayatı, farklı önyargı yapılandırıldığı grupların sahnesi veya aktörleri topluluklar olan bir oyun sahnesi gibi görmeye götürür. Toplum farklı gruplardan oluşur, ama grupların her biri kendi içinde homojendir. Bu demektir ki önyargılar, her bir grubun kendi içinde paylaştığı ortak hakikatleri ifade ederler” (Bilgin, 2007: 130).

Diğer yandan öteki kavramını açıklamak gerekirse akademik alanda,

“Öteki, ‘Biz’den olmayan. İnsanlar, kendi aidiyetlerini (kimliklerini) paylaşmayan toplumsal/kültürel çevreleri yabancılaştırma eğilimindedir. Bu yabancılaştırmayı en iyi ifade eden kavram “öteki”dir. Irk, etnisite, din, mezhep, hemşehrilik, aşiret, akrabalık, gibi etkenlere göre durumsal olarak belirlenen öteki, farklı olmayı ifade ettiği gibi, düşman olmayı da ifade edebilir ya da potansiyel olarak düşmanlaştırma eğilimini içinde barındırır” (Ayдын, 2003: 661).

Ötekinin inşası bir bakıma ben’in yaratımıdır. Toplumsal olarak biz grubunun dışındakiler, farklı olanlar öteki olmakla beraber çeşitli önyargılarla karşılaşabilmektedirler.

İnsanların karşı karşıya geldiği arenada en önemli kutuplaşma “biz ve “onlar” ayrımıyla ifade edilir. Bauman’a göre “ ‘biz’ ve ‘onlar’ yalnızca iki ayrı insan grubu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki, duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder. Bu iki zıt kutupta ‘onların’ olan ‘bizim’ olmaz ve ‘onlar’ ‘biz’ değildir” (Bauman 2002: 51, akt. Tatar, 2012: 77). Söz konusu ayrışma toplumsal ayrışmanın zeminini hazırlamaktadır. Böylece “onlar” olan “biz” in dışında kalmaktadır.

Jodelet' ye göre, diğerinden (autre) genel olarak söz etmek, onun nasıl inşa edildiğini, neden böyle olduğunu. hangi biçimler altında görüldüğünü, sosyal ortamda hangi konumlarda bulunduğunu anlatmıyor; bunu anlamak için, bir kişi veya grubun ötekilik konumuna sokulma sürecine, bunun sonuçlarına, dolayısıyla ortaya çıkış bağlamına, etkileşim halindeki aktörlerin tipleri ve ilişkilerine bakmak gerekir. Jodelet, bu sorularla ilgili olarak öncelikle, iç ve dış ötekilik kavramlarını ayırt eder. Diğeri veya ötekini, kabaca, 'ben olmayan' olarak tanımlamak, yeterince açıklık sağlamamaktadır. Ötekinin farklı çehrelerini ayırt etmek için, onu bağlamına oturtmak gerekir. Bunun için ben veya biz ile ötekinin ne tür bir ilişki içinde olduğunun belirtilmesi gerekir. Örneğin benzer-farklı, yerli-yabancı, yakın-uzak, dost-düşman, normal-sapkın, azınlık-çoğunluk ve benzeri çiftlerde, ötekinin konumu aynı değildir. Bu terimlerden her biri diğerine göre tanımlanmakta ve aralarında diyalektik bir ilişki bulunmaktadır(Bilgin, 2007: 176-177).

Bu diyalektikte yer alan gruplar arası kıyaslamalar kolektif kimlik inşa sürecinin kendisi niteliğindedir.

Kimlik çatışması kadınlar arasındaki iletişimi zayıflatarak aralarındaki mesafeyi derinleştirmektedir. Bu durum göç başlangıcında oluşmuş dayanışmanın gücünü kırma yönündedir. Burada ortaya çıkan diğer bir önemli sonuç da her iki

kadın grubu arasında kimlik nedeniyle ortaya çıkan çatışmaların kadınların kadınlık konumlanışlarıyla ilgili olmalarıdır.³⁹ Kadınların toplumsal kimlik edinme süreci dışıl kimlik edinme sürecine dönüşmüştür. Bu çatışmalı pratikler çerçevesinde inşa edilen kadınlık kimlikleri kadınların ikincil konumlanışını yeniden üreten pratikler olarak kendini göç olgusuyla beraber yeniden üretmektedir. Her iki grup kadının kolektif kimlik bağlamındaki kıyaslamaları kadınlık rolleri deneyimleri bağlamındadır. Bunlar ev işlerini en iyi yapan, en bakımlı-bakımsız kadınlar, görece özgürlük pratikleri bağlamında ortaya çıkan rekabet temelli çatışmalardır.⁴⁰ Kadınlar arası rekabeti oluşturan bu çatışmalar, kimlik temelli çatışmalara işaret etmektedir.

3.2.2. Medya Mitleri

Medya farklı sınıfsal, etnik, dinsel ya da sosyo-kültürel gruplarının medyadaki temsil biçimlerinin bu grupların toplumsal olarak nasıl algılandığını ve bu algının medya yoluyla nasıl yeniden üretildiğini gösteren önemli bir alandır. Bu nedenle Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasındaki çatışmalı süreçte Suriyeli kadınların medyadaki temsili her iki kadın grubu arasındaki çatışmanın nedenlerinin anlaşılmasında önem taşımaktadır.

Toplumda farklı sınıfsal, etnik, dinsel ya da sosyo-kültürel grupların birbirlerini “öteki” ilan etme süreçlerinde aracı rol oynayan psikolojik ve politik araçlar da bulunmaktadır.

Ataerkil düzen kadını aile ve toplumsal cinsiyet rolleri ekseninde “sıkıştırıp/”normatifleştirerek ötekileştirirken; medya, ahlak, töre, politik sistemler de ötekileştirici araçlar olarak kullanılabilir. Foucault’nun (2015) düzenleyici kontroller adını verdiği teknolojinin sağladığı iktidar ve günümüz sosyal medya algısı da ötekileştirici araçlar olarak görülebilir. Ötekileştirmeye işaret eden bu süreç zaman içerisinde günlük çatışmalardan çıkıp daha büyük ölçekli tarihsel çatışmalara evrilebilir(Çömez Polat ve Kaya, 2017: 41).

Bu bağlamda medyanın bir temsil biçimi olarak çatışma alanlarını yeniden üretebilir bir niteliğe sahip olduğunu söylemek olanaklıdır. “Ötekileştirici tarz ve pratiklerin yerleşik hale gelmesinde medyanın rolünün de belirgin olduğu söylenebilir. Sosyal medya ve yazılı basın alanında yapılan haberlerde medyanın

³⁹ Toplumda farklı sınıfsal, etnik, dinsel ya da sosyo-kültürel grupların birbirlerini “öteki” ilan etme süreçlerinde aracı rol oynayan psikolojik ve politik araçlar da bulunmaktadır. Ataerkil düzen kadını aile ve toplumsal cinsiyet rolleri ekseninde “sıkıştırıp/”normatifleştirerek ötekileştirir (Çömez Polat ve Kaya, 2017: 41).

kullandığı dil gruplar arası çatışmayı derinleştirmektedir” (Arar & Bilgin, 2010). Bu bağlamda Suriye’den gelenlere ilişkin olarak, “Türkiye’deki medya unsurlarının da Suriyeliler konusunda hedef gösteren bir tutuma sahip olduğu söylenebilir” (Çömez Polat ve Kaya, 2017: 46). Dolayısıyla farklı sınıfsal, etnik, dinsel ya da sosyo-kültürel grupların medyadaki temsil biçimleri bu gruplara yönelik algının söylem yoluyla da nasıl inşa edildiğini gösterir niteliktedir.

“Söylemler, şeyler hakkında bilgi vermek yerine onları inşa ederler ve bu uygulamayla kendi niyetlerini gizlerler. Gerçekliği kurar ve toplumsal dünyaya dair bilgimizi şekillendirir, anlamları belirler” (Foucault, 1987, akt. Keskin, 2018: 27). O halde söylemin nasıl ve hangi yollarla sürdürüldüğü, söylemin anlaşılması açısından önemli sorulardır. “Toplumsal iktidarın yeniden üretimi için gereken ideolojik çerçeve “iletişim ve söylem yoluyla kazanılır, onaylanır ya da değiştirilir” (Doğanay, 2018: 22). İletişimin ve söylemin üretildiği alanlardan biri medyadır. Burada şeyler hakkında bir yandan bilgi üretilirken bir yandan inşa edilirler. Bu alanda (medya) söylemde bulunanın gücü elinde bulundurduğu öngörüsünden hareketle, söylemin toplumsal güç ilişkilerinin görünürlüğünü de sağladığını söylemek mümkündür.

Murat Erdoğan, hem çocuk yaşta evlendirme, hem kuma hem de cinsel istismar konularının, “bir erkek muhabbeti” tarzında, yani dedikodu şeklinde, gerçek olanın çok üstünde bir yaygınlıkla etrafa yayıldığı, bunun da Suriyelilerin ötekileştirilmesinde ve hatta aşağılanmasında etkili olduğunu ifade eder (Erdoğan, 2018: 204). Dolayısıyla söylemlerin Suroçlu ve Kobanili kadınlar arasındaki mesafenin derinleşmesine neden olduğunu söylemek mümkündür. Halk arasında Kobanili kadınlara yönelik aşağılayıcı tutumların medya yoluyla da temsil edilmesinin de söz konusu ötekileştirmeyi politik olarak yeniden üretme potansiyelini gösterir niteliktedir.

Murat Erdoğan *Türkiye’deki Suriyeliler ve: Toplumsal Kabul ve Uyum* çalışmasının medya taraması bölümünde Türkiye’nin 21 ulusal ve Suriyelilerin yoğunlukta olduğu on ildeki 56 yerel gazeteyi taramıştır. Bu çalışmada ulusal ve yerel basında Suriyelilerin toplumsal sorun olarak haberleştirildiği sonucuna varılmıştır. Yine bu çalışmanın önemli sonuçlarından biri Suriyeli kadınların mağduriyetleri ve kuma sorunun Türkiyeli ailelerin parçalanmasındaki sebeplerden olduğudur (Erdoğan, 2018: 147-164). Hrant Dink vakfının 2017 yılındaki raporuna göre, göç nedeni ile Suriye’den gelen kadınlara yönelik haberler; etnik dini farklılığı ön plana çıkarmanın yanında kadınlık sınırları çerçevesinde temsil edilmektedirler

(Akınerdem, 2016). Suriye’den gelen kadınlarla ilgili haberler incelendiğinde, bu haberlerin yerleşik kadınlar için potansiyel tehlike olarak sunulduğu görülmektedir. Örneğin Milliyet gazetesinin 03.03.2018 tarihinde Suriye’den gelen kadınlara yönelik yaptığı “Suriyeli gelinler 14 bin damadı kaptı”⁴¹ haberi bu algıyı güçlendiren biçimlendiren bir haberdır. Suriye’den gelen kadınların medyadaki temsillerine yönelik kapsamlı bir çalışma yapan İlayda Keskin “Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadın Temsilinin İncelenmesi” çalışmasında, Suriye’den gelen kadınların temsilinin fail ve mağdur olarak iki şekilde yapıldığını söyler. Fail olarak Suriyeli kadınlar:

- Dilenci, dolandırıcı ve hırsız olarak temsili
- Şiddetin faili
- Boşanmanın sebebi
- Yetkililerin referans gösterilmesi
- Türk-Suriyeli kadın karşıtlığı yaratma, bulaşıcı hastalık sebebi olarak temsil edilir.

Suriye’den gelen kadınlar bu çalışmada mağdur olarak:

- Fuhuş mağduru
- Ölüm şiddet ve tecavüz kurbanı
- Yoksulluk üzerinden kurulan mağduriyet haberlerinde temsil edilmektedirler (Keskin, 2018).⁴²

Tüm bu sonuçlar Suriye’den gelen kadınları potansiyel tehlike ve rahatsızlık oluşturma durumuna koymaktadır. Bu algı Süruç’ta dayanışma ile başlayan göç sürecinin dayanışma ediminin zamanla zayıflamasına ve kadınlar arasında bir karşıtlık oluşturmaya sebep olan unsurlar arasında yer olmaktadır. Medyanın bu

⁴¹ “Türkiye’deki Suriyeli gelin sayısı son 3 yılda 14 bini aştı. Suriye’de 7 yıldır süren savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyeli ailelerin evlenme yaşına gelen kızlarından binlercesi Türk damatlarla hayatlarını birleştirdi. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) açıkladığı evlenme ve boşanma istatistiklerinde, yabancı ülke vatandaşlarıyla yapılan evliliklerin sayısı da yer aldı. Buna göre Suriyeli gelin sayısı 2016’da 6 bin 500’e yaklaşarak zirve yaptı, ardından gelen 2017’de ise 4 bin oldu. Son üç yılda Türk damatlarla evlilik yapan Suriyeli gelinlerin sayısı 14 bin 138’e ulaştı. 2017’de boşanan çiftlerin sayısı yüzde 1.8 artarak, 128 bin 411 oldu. Boşanma hızı en yüksek il İzmir olurken bu ili Antalya ve Muğla izledi. Boşanma hızı en düşük il Hakkari oldu. Bu ili Bitlis ve Şırnak takip etti. Boşanmaların yüzde 38.7’si evliliğin ilk 5 yılı, yüzde 20.7’si ise 6-10 yılında gerçekleşti” <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-gelinler-14-bin-damadi-ekonomi-2620190/>.

⁴² Detaylı bilgi için bakınız: Keskin R. İ. 2018, Ötekilik bağlamında Suriyeli Kadınlar: Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi, yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi.

yönü ataerkil cinsiyet rejimi ile ilişkisini'⁴³ görünür kılmakla beraber, Suruçlu ve Kobanili kadınların medya yoluyla bir karşıtlık ilişkisine girme potansiyeli yarattığı yönündedir. Bu potansiyel algı Suriye'den gelen kadınların ötekileştirilmesine alan açarak her iki grup kadın arasında çatışmalı bir sürecin önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla her iki grup kadın arasındaki çatışmalı ilişkinin Suriye'den gelen kadınların medyadaki temsiliyle nedensellik ilişkisi içinde olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.3. Ekonomik Rekabet

“Mültecilerin ev sahibi ülkelere olan etkilerinin niteliksel ve niceliksel yapısı toplam sayıları, kaldıkları süre, etnik kökeni, sosyo-ekonomik geçmişleri gibi unsurlara göre farklılık gösterebilmektedir” (Navruz, 2015: 66). Suruç’a göç eden ve buraya yerleşenlerin sayısının yerleşik halkın nüfusundan fazla olması, göçle gelenlerin kalıcı yönde yerleşmeleri ve göçle gelenlerin istihdama katılmaları göz önünde bulundurulduğunda Suruç’taki yerleşik halkın göçten etkilenme durumu apaçık ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik olarak aktif yer aldıkları kentsel ortamda mültecilerin olumlu veya olumsuz etkileri yerel halkla olan ilişkilerinde doğrudan etki eden önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Zira mültecilerin ve yerel halkın ekonomik durumları kentsel alanda sınırlı ekonomik kaynaklar ve imkanlar üzerinde baskı veya rahatlama yaratabilmektedir(Navruz, 2015: 92).

Mülteci ve yerel halk rekabetinde istihdam önemli bir sorunsal niteliğindedir. Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzamasıyla birlikte geldikleri yerlerde iş hayatına katılmaları her geçen gün artmıştır. Buna paralel olarak göçmen ve mültecilerin daha az ücretle daha fazla çalışmayı göze alabilmeleri yerel halkta işlerini kaybetme veya kazançlarında azalma yaratma korkusu oluşturabilmektedir. “Tarih boyunca göç hareketlerinde yerel halkın göçmen algısında istihdam sektörü kritik bir alan teşkil etmiştir” (Navruz, 2015: 97). Benzer bir yargı Suriyeliler için de gelişmeye başlamıştır. Bu bağlamda Murat Erdoğan Suriye’den gelenlerin istihdam

⁴³ Hrant Dink Vakfının raporunun sonuçlarına göre, medya cinsiyet rejimi ile yakından ilişkilidir. Medyanın üretim biçimleri, teknikleri, teknolojileri ve özneleri rutin işlerini yaparken ayrımcılık ve cinsiyetçilik üretirler. Haber üretimi, duygusal çekimler, özellikle de negatif duygular üretmek okuru cezbetmeye dayalı olarak işleyen bir süreçtir. Kurbanlaştırıcı, pornografik, kafa karıştırıcı, çelişkili görsel ve metinler bu nedenle bir araya gelir. Üretimin değer rejimi ilgi çekici haberleri önceler. Bu öncelik, toplumsal cinsiyet rejimi içerisinde eşitsizlik üretmek için oldukça elverişli bir alt yapı sağlar (Akınerdem, 2017).

alanına girmelerinin halk tarafından tedirginliğe ve hatta zaman zaman saldırıların yaşanmasına neden olduğunu söyler.⁴⁴ Ekonomisi tarıma dayalı olan Suruç ilçesinde halkın istihdam alanını tarım işleri oluşturmaktadır. Göç sonrasında Suriyeli halkın da burada tarım işlerine katılması günlük yevmiye ücretlerinin düşmesine neden olmuştur bu durum yerleşik halkın Suriyelilere olumsuz yaklaşımlarında önemli bir unsur olmuştur.

Suruçlu kadınların, Kobanili kadınların kamusal alandaki görünürlüklerine ilişkin olarak;

“Suriyeli kadınlar burada dışarı çıkabiliyorlar, istedikleri gibi giyiniyorlar, dışarda kolaylıkla çalışabiliyorlar. Bence göç sonrasında böyle serbestleştiler, eskiden Kobani’ de kadınlar böyle özgür değildi, göçü fırsat bildiler. Bizden daha özgürler, şimdi sürekli dışarıdalar” söylemleri aslında büyük oranda ekonomik temellidir. Göçle beraber kadınların istihdam alanlarına yöneldiği görülmektedir. Bu nedenle Kobanili kadınların kamusal alandaki görünürlüğü artmıştır. Diğer yandan ev içi ve diğer ihtiyaçların da göçle beraber kadına yüklenmesi ile kadınların dışarıda alışverişe gidip gelmeleri, yardım veren kuruluşlara gidiş gelişlerinin sıklıkla gerçekleşmesi bu görünürlüğü artmıştır. Bu durum dışarıdaki görünürlüğü düşük olan Suruçlu kadınların rahatsız olmalarına neden olmuştur.

Kobanili kadınlar Suruç’ta ev hizmetleri, kuaförlük, tezgâhtarlık vb. işlerde çalışmaktadırlar. Kobanili kadınların özellikle kuaförlük ve bakım malzemesi satan mağazalarda çalışması ve ya bu mağazaları kendilerinin açması, göç öncesinde sahip oldukları güzellik uygulamaları (makyaj, kuaförlük, bakım kürleri hazırlama) becerisiyle ilgilidir.⁴⁵ Suruç’ta göç sonrasında açılan kadın kuaförlerin ve makyaj

⁴⁴ “Suriyeliler, sürenin uzaması ile birlikte çalışma hayatında yer almayı ve kendi hayatlarını kendileri idame etmeyi istediklerini ortaya koymuşlardır. Bu durum özellikle sınıra yakın bölgedeki çalışanları tedirgin etmiştir. Ucuz emek akınından dolayı kendilerini işsiz kalma tehdidi altında hisseden yerel halkın bu konudaki rahatsızlığı zaman zaman ciddi protestolara ve hatta saldırılara da dönüşebilmiştir. Türk halkının “ Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar” önermesine desteği %56,1 olarak gerçekleşmiştir. Buna katılmayanların oranı ise % 30,5’tir. Bekleneceği üzere bölge illerinde bu önermeye destek verenlerin oranı % 68,9 gibi çok yüksek oranda gerçekleşmiştir” (Erdoğan, 2018: 130).

⁴⁵ “Kent mültecileri kamplarda yaşayan emsallerine oranla ekonomik yapı olarak daha aktiftir. Sivil toplum kuruluşları, ulusal veya uluslararası yardım kuruluşları ve dini cemaatlerden yardım alanlar veya karşılığında herhangi bir katma değer üretilmeyen dilencilik, ev hizmetçiliği, seyyar satıcılık gibi enformel sektörlerde istihdam olanlar hariç çalışma imkanı ve gelir sağlama olanakları açısından birçok engelle rağmen bazı mültecilerin ekonomik olarak başarı sağlamasında yatan temel unsurlar, kente iltica edenlerin kentli geçmişinden ötürü beraberinde getirdikleri ticari deneyim ve yetenekler, yüksek eğitim düzeyleri ve girişimcilik ruhu, yerel piyasanın eksikliklerini gözlemleyebilme ve kendi gruplarına yönelik piyasada var olan şeylerin satışı, ithalat ve ihracat ürünlerinin satışında daha başarılı olmaları gibi unsurlardır” (Navruz, 2015: 91).

malzemesi satan mağaza ve bu mağazalarda çalışan kadın sayısının artması, bu durumu açıklar niteliktedir.⁴⁶ Buradaki çatışmanın önemli sonucu olarak Suruçlu kadınların da kamusal alanda istihdama ve dışarıda vakit geçirmeye yönelik bir dönüşüm sürecine girmesi yönündedir. Bu durum, ev içi alanla sınırlandırılmış Suruçlu kadınların kamusal alana çıkışının olanaklı olması için önemli bir sonuç olmaktadır.

Kobanili kadınlarla evliliklerin en büyük nedenlerinden biri de ekonomik temellidir. Göç sonrasında oluşan ekonomik zorluklarla kadınların tek başına mücadele etmek zorunda olması, Suruçlu erkeklerle evlilikleri cazip kılabilmektedir.

Evlilik kendi başına göç etmekten ziyade göç edilen yerde “dışarıdakiler” olmanın dezavantajının üstesinden gelmek için kadınlara bir araç sağlamaktadır. Bu nedenle göçmen kadınlar yaşamış olduğu niteliksizleşmeyi, sosyal dışlanmayı ve ekonomik problemleri gidermek ve göç etmiş oldukları topluma uyum sağlamayı kolaylaştırmak için evliliği bir strateji olarak görmektedirler(Kaya, 2017: 75).

Sonuç olarak Suriyelilerle evlilikler temelli çatışmalar ve Kobanililerin dışarıdaki görünümünün artmasıyla ilgili (görece özgürlükleri) her iki grup kadın arasındaki çatışmaların önemli nedenlerinden biri olan ekonomik rekabet temelli olmaktadır.

3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Yapısı

Toplumsal cinsiyet kavramı öyle bir kavramdır ki, bir yandan kadınların dayanışmalarını sağlarken bir yandan da kadınları kutuplaştıran bir mekanizmaya sahiptir. Kadınların benzerlikleri ve ortak ezilmişlikleri temelinde dayanıştıran toplumsal cinsiyet aynı zamanda kadınların farklılıklarına yönelik sosyal yaptırımlara sahip olmakla beraber kadınlar arasında çatışmalara da mahal veren bir yöne sahip olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyetin etkileşimsel modeline göre; “davranışlar, sosyal ortam, başkalarının davranışları ve kişisel tercihlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile kişilerin diğer kişilere gösterecekleri toplumsal cinsiyet ile ilişkili davranışları, büyük oranda kendilerini nasıl sunmak istedikleri ile doğru orantılıdır (Dökmen, 2015: 86-87). Etkileşimsel yaklaşıma göre, biyolojik cinsiyet doğuştan kazanılırken, toplumsal cinsiyet öğrenilmektedir. Bu yüzden teori, toplumsal olarak cinsiyet rollerinin sonradan kazanıldığını savunmaktadır. Etkileşimciler, cinsiyet rollerinin sosyalleşme ile nasıl edinildiğini ve buna bağlı olarak kadın ve erkeklerden hangi davranışların beklendiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşıma göre, her toplum belli faaliyetlerin erkeklere, diğer faaliyetlerin ise kadınlara ait olduğuna

⁴⁶ Suruç'ta kuaför sayısı çoğaldı ve çoğunu Suriyeliler açtı. Suruç'ta kadın çalışan sayısı arttı ve Suruçlu kadınlar yaşama katılmak için mücadele ediyorlar. Bunun Suriyeli kadınlarla ilgisi var mı bilmiyorum. Burada Suriyeli kadınlar çoğunlukla ya bir dükkanda birinin yanında çalışıyor ya da ev temizliklerine gidiyorlar. (S8, Suruç, 26. 12. 15)

ilişkin düşünceye sahiptir. Buradan hareketle sosyal kurumlar, cinslere uygun faaliyetleri belirlemektedir. Toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerine uygun davranılmaması halinde ise bireyler toplumca ayıplanıp, dışlanma ile karşı karşıya kalabilmektedir (Demirbilek, 2007: 20). Etkileşimciler, toplumsal cinsiyet temellerinin sosyal etkileşim vasıtasıyla oluştuğunu savunmaktadır (Deaux ve Major, 1987: 370 akt. Keskin, 2018: 55).

Bu bağlamda Kobani'den Suruç'a göç sonrasında yaşanan etkileşimsel süreç yaşamın neredeyse her alanında kendini göstermiştir. Hem Kobanili hem Suruçlu kadınlar günlük hayat pratikleri, kutlamalar, törenler, yas tutma vb. pek çok şeyi deneyimleyerek birbirlerini etkilemişlerdir. Bu etkileşim sonucunda her iki grup kadın birbirlerinin toplumsal cinsiyet normlarını çeşitli şekillerde etkilemiştir. Örneğin Suruçlu kadınların ev içi emekle ilgili olarak Kobanili kadınları kadınlık bağlamında yetersiz bulmaları ve bu yetersizlik karşısında ev işlerini layıkıyla yerine getiren kendilerini ideal kadın olarak tanımlamış ve konumlandırmışlardır. Diğer yanda Kobanili kadınlar da bakımlı ve güzellik uygulamalarında kendilerini başarılı buldukları kendilerini ideal kadın olarak görmektedir. Suruçlu kadınlarla etkileşimleri sonrasında Suruçlu kadınların yeterince bakımlı ve güzel görünmediklerini iddia ederek Suruçlu kadınları ideal kadın konumlamasının uzağında tutmuşlardır. Tüm bu ve buna benzer etkileşimsel pratikler her iki kadın grubun karşıtlıklar temelindeki çatışmalı sürecini görünür kılmaktadır. “Kadınlar, yakın zamana kadar toplumsal cinsiyet hiyerarşisi içinde iyi kızlar, fedakar anneler, destekleyici eşler ile entrikacı metresler, boğucu anneler, erkeklerden nefret eden “cadı” kadınlar olarak ayrılırdı” (Altuntaş, 2012: 17). Kadınların farklılıklarını böylece göz ardı eden karşıtlıklar kadınları bu karşıtlıklar bağlamında konumlandırmaktadır. Bu konumlanış kadınların farklılıklarına saygı duymaları ve birbirleriyle dayanışmalarına engel olmaktadır. Kadınlar arasındaki farklılıkların kadınlar arasında çatışmalara neden olduğuna yönelik Aksu Bora şöyle der:

Erkekliğin “kadın” dan farklılıkla; ama kadınlığın başka kadınlıklardan farklılıkla kurulduğu doğruysa, kadınlar arasındaki ilişkilerin dayanışma ve ortaklıktan çok farklılık ve rekabet içermesi, sadece kadın düşmanlığının yaygınlığı ve kadınlar tarafından da içselleştirilmiş olmasından değil, toplumsal cinsiyetin kuruluşuna ilişkin bu temel yapısal durumdan da kaynaklanıyor demektir (Bora, 2012: 189-190).

Dolayısıyla kadınların kadınlarla kıyas edilmesi kadınların kadınlık konumlanışının kadınlar arası rekabeti getirdiğini söylemek olanaklıdır. Söz konusu farklı kadınların çatışmaya/rekabete başlamasıyla beraber cinsiyet kültürünün yaptırımları devreye girmektedir. Kobanili kadınların farklılığı öteki olmalarına ve yalnızlaşmalarına neden olmuştur. Suruçlu kadınların da toplumsal alanda bakımsız kadın olarak değerlendirilerek, farklılaştırılması Suruçlu kadınların benlik algısının

zayıflamasına neden olmaktadır. Kadınlar bu kendilerine dayatılan rolleri yerine getirdiğinde ideal olmaktadır. Fakat bu rolleri yerine getiremeyenler ideal olmayan kadınlar olarak düşünülmektedir. Kadınlardan beklenen ideal kadınlık rollerinin kadınların farklılıklarını görmezden geldiğini kadınları aynılaştırmaya yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Görece farklılıklara sahip olan kadınların farklılıkları temelinde rekabete yönelmeleri, kadınları çatışmalı bir sisteme sürüklemektedir. Kadınlık rollerini yerine getiren-getiremeyen ya da layıkıyla yapan –yapmayan kadınlar arasında böylece sürekli bir çatışma sistemi oluşmaktadır. Bu çatışmalı sistem aynı zamanda kadınları kategorileştirmeye de yöneliktir. Söz konusu kategorilerin oluşması kadınlar arasında kutuplaşma yaratarak kadınların dayanışma gücü göstermelerinin önünde engel oluşturmakta ya da mevcut dayanışmaları zedeleyen bir unsur olmaktadır. Dolayısıyla her iki grup kadının toplumlarının toplumsal cinsiyet yapısı ve Suruç'taki cinsiyet yapısının kadınlardan beklediği kadınlık rollerinin, bu kutuplaşmada payının olduğunu söylemek mümkündür. Hooks'a göre ataerkil düşünce kadınları rekabet ettiren bir yapıya sahiptir. Kadınlar birbirilerine kıskançlık besleyip birbirilerini hor görürler. Dolayısıyla kadınların kutuplaşması olanaklı hale gelmektedir(Hooks, 2012).

Hooks'un söylemi bu bağlamda ideal kadınlık rekabetleri Kobanlı ve Suruçlu kadınların kadınlık rollerini yeniden üretmeye yönelik olarak işlevini sürdürmektedir.

Sonuç olarak her iki grup kadın arasında “zaman” içerisinde oluşan çatışmalı ilişkinin göçle gelenlerin kalma süresinin artmasıyla paralel olarak arttığını söylemek mümkündür. Çatışmaların daha çok Kobanlı kadınların Suruç'taki, erkeklerle evlilikleri, ev emeği, güzellik ve kendine bakım ve görece özgürlük bağlamında ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Çatışmayı üreten söz konusu alanların mikro belirleyicileri kimlik ve dışlanma, medya mitleri, ekonomik rekabet ve toplumsal cinsiyet yapısı olmuştur. Çatışmaları üreten alanlar ve bu alanların belirleyicilerinin kadınların kadınlık rolleriyle ilişkiseldir. Dolayısıyla çatışmaların tüm alan ve belirleyicilerinin aynı zamanda toplumsal cinsiyet yapısı gibi önemli bir olguyla kesişimsel olduğunu söylemek olanaklıdır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Gerçekleşen göç ile birlikte Kobani'den Suruç'a Suruçlu kadınlar ile Kobanili kadınlar arasında büyük oranda etkileşimler yaşanmıştır. Bu etkileşimler kadınların dayanışmalarında ön açıcı olmuştur. Kadınlar arasındaki ilk dayanışma ağı Suruçlu kadınların göç öncesinde kendi aralarında kurmuş oldukları barış nöbetleri tutma gruplarıyla gerçekleşmiştir. Göçün gerçekleşmesiyle de Suruçlu kadınlar Kobanili kadınlarla yardımlaşma ve günlük ritüeller çerçevesinde dayanışma sürecine girmişlerdir.

Yardımlaşma sürecinde her iki grup kadının işbölümü yapmaları, onlar arasındaki kolektif hareket bilincinin oluşmasına yönelik önemli bir deneyimdir. Yine bu süreçte Suruçlu kadınların, Kobanili kadınlara karşı kadınlık bağlamında bir aidiyet duygusu geliştirdiği de gözden kaçırılmaması gereken bir husustur.

Dayanışmanın diğer bir önemli örüntüsü olarak ritüeller ortaya çıkmaktadır. İnsanlar arasında dayanışma işlevi gören ritüeller toplumdan topluma değişiklikler gösterse de Kobani ilçesi ve Suruç ilçesinin tarihsel ve kültürel arka planındaki etnik köken ortaklığı nedeniyle benzerlik hatta zaman zaman aynılık göstermektedir. Cenaze törenleri, taziyeler, doğum olayı, bayram kutlamaları, çeyiz hazırlama, doğum yapan kadınlara bulamaç hazırlama, yeni doğan bebeklerin kırkını çıkarma, kahve falı bakma, mevlitler, düğünler vb. Bütün bu ritüeller Kobanili ve Suruçlu kadınları bir araya getiren, birlikte vakit geçirmelerini, birbirilerinin mutluluklarına acılarına ortak olmalarını, birbirilerini tanımalarını sağlamıştır. Diğer yandan söz konusu ritüellerin birden fazla kişi ile gerçekleşiyor olması kadınların sosyalleşmelerini de sağlayan önemli bir dayanışma örüntüsü olduğunu söylemek mümkündür. Yardımlaşma ve gündelik ritüeller bağlamındaki dayanışmalar aynı zamanda Suruçlu kadınların kamusal alandaki görünürliğini de olumlu yönde etkilemiştir.

Kobanili ve Suruçlu kadınlar arasındaki dayanışma ilişkisinin anlaşılabilmesi ortaya çıkan dayanışma edimlerinin nedenlerinin ortaya çıkarılmasına bağlıdır. Yapılan çalışmanın sonuçlarından her iki kadın grubu arasında ortaya çıkan

dayanışma örüntülerinin nedenleri olarak kadınların birbirlerine karşı empati kurmaları, etnisite ve kültür birliği ve cinsiyet birliği başlıklarıyla ortaya çıkmıştır.

Her iki grup kadının kendi toplumlarının ve birbirlerinin toplumsal cinsiyet yapılarını bilmeleri kadınların yaşadığı ve yaşanması olası tehlikeleri ve trajedileri anlamaları yönünde birbirlerine karşı empati kurmalarını sağlayarak kadınların birbirlerine destek olmalarını sağlamıştır. Göç sonrası Kobanili kadınların yaşamaları muhtemel sorunları Suruçlu kadınlar empati kurarak Kobanili kadınlara destek olmuşlardır.

Dayanışma edimlerinin ilk nedenlerinden biri olarak etnisite ve kültür birliği ön plana çıkmıştır. Göç gerçekleşmeden hemen önce çatışmaların şiddetlenmesi üzerine Suruçlu halk Kobanili yakınlarını merak ederek sınıra gidip beklemişlerdir. Akrabalık bağları ve etnik köken dayanışmanın ilk nedeni olarak ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet birliği ya da aynı cinsiyetten olma durumu ise kadınların kadın olmaktan kaynaklı mağduriyetlerini tahmin etmelerinde başat bir unsur olmuştur. Kadınlar için annelik ve mahremiyet gibi önemli olgular kadınların kadın olmaktan kaynaklı bir araya gelmelerini sağlamıştır. Göç eden kadınların kimisinin çocuğunu kaybetmiş olması, kimisinin çocuklarının gereksinimlerini özellikle beslenme ihtiyaçlarını karşılayamaması, kadınların doğum olaylarının bu süreçte gerçekleşmesi ve tüm bu durumların yanı sıra kadınların bu çatışmalı süreç sonrası mahremiyetlerinin ihlal olmuş olması Suruçlu kadınların bu olgular temelinde Kobanili kadınlarla dayanışmasını sağlayan temel nedenler arasında merkezi bir konuma sahiptir. Her iki kadın grubu arasında oluşmuş dayanışma Kobanili kadınları güçlendirmiş ve göçün olumsuz etkileri ile baş edebilmelerini sağlamıştır. Öte yandan Suruçlu kadınlar da kolektif hareket bilinci edinmiş ve bununla beraber toplumsal cinsiyete yönelik farkındalık kazanmışlardır. Böylece Suruçlu kadınların da ataeril sisteme karşı bir güçlenme süreci yaşadıklarını söylemek olanaklıdır.

Her iki grup kadın arasında oluşmuş olan dayanışma sonuç olarak Deniz Kandiyoti'nin belirttiği gibi, "Ortadoğu'daki kadınların işbirliği ve dayanışmasının erkeklerin var olan ayrıcalıklarına en az tehdit oluşturacak maddi ve simgesel araçların harekete geçirildiği yoğun bir ataeril bağlamda gerçekleşmektedir" (Kandiyoti,1996: 86). Suruç'ta her iki grup kadın arasında ortaya çıkmış dayanışma ilişkisi her ne kadar göçün olumsuz etkilerini kırmaya yönelik olumlu etkiler yarattıysa da sürdürülebilir bir dayanışma ilişkisinin sağlandığını söylemek zordur. Çünkü kadınların dayanışmalarının daha çok kendileri arasında gerçekleşmesi

dayanışmanın tek yönlü olmasına neden olmaktadır. Bu durumda toplumsal cinsiyet yapısı belli noktalarda aşınma gösterse de dayanışmanın ataerkil yapıyı dönüştürme gücü yetersiz kalmıştır. Çünkü her iki grup üzerinde ve toplumsal alanda önemli değişimler yaşanmasına rağmen ataerkil sistemin kadınları rekabete geçiren yönü istikrarını kaybetmemiştir. Böylece zaman içerisinde söz konusu rekabetler kadınlar arasındaki dayanışmalı süreci çatışmalı bir sürece dönüştürmüştür.

Çatışmalı sürece kadınların nasıl, ne zaman ve niçin ortaya çıktığı sorularına değinmeden önce her iki grup kadın arasında görülen çatışma alanlarının neler olduğu öncelikli bir sorudur. Kobanili ve Suruçlu kadınların güzellik ve kendine bakım uygulamalarındaki farklılıklar, Suriye’den gelen kadınlarla yapılan evlilikler, ev emeği ve görece özgürlük bakış açısındaki farklılıklar kadınlar arasındaki çatışma alanlarını oluşturmuştur.

Suruçlu ve Kobanili kadınlar arasında güzellik ve bakım uygulamaları konusundaki farklılıklar kadınlar arasında rekabete neden olmuştur. Kobanili kadınların daha bakımlı ve daha güzel görüldüğü algısı Kobanili kadınların yerleşik erkeklerle evlenme ihtimalini yarattığı düşüncesi Suruçlu kadınlarında güzellik ve bakım uygulamalarına yönelmelerini sağlamıştır. Bu durum kadınlar arasında çatışmalı bir sürece neden olurken bir yandan da kadınların güzellik objesi olarak toplumsal alandaki ikincil konumunu da pekiştirmektedir. Bir yandan da güzellik ve bakım uygulamalarındaki görece farklılıklar kadınların bu temelde bilgi paylaşımlarıyla dayanışmayı sağlayarak, dayanışmanın her zaman aynılık ve benzerlik çerçevesinde geliştiği düşüncesini de kırılganlaştırmıştır. Benzer bir durum, ev emeği bağlamında da ortaya çıkmıştır. Suruçlu ve Kobanili kadınlar benzer rollere sahip olmalarına karşın görece bir takım farklılıklar bulundurmaktadırlar. Suruçlu kadınlar Kobanili kadınları ev emeği bağlamında yetersiz bulmakta ve bunun karşısında kendi ev emeği bağlamındaki pratiklerini idealleştirmektedirler. Kobanili kadınlar da Suruçlu kadınların ev emeği bağlamında çok ezildiklerini belirterek ev emeği bağlamında kendi pratiklerindeki görece rahatlığı yüceltmektedirler. Özellikle evdeki erkeklerin bir takım işlere yardımcıları hem Kobanili hem Suruçlu kadınların kadın erkek arasındaki işbölümü konusundaki farkındalığını geliştirme niteliğindedir.

Suriyeli kadınlarla evlilikler konusu her iki grup kadın arasında en hassas çatışma alanına sahiptir. Çünkü yerleşik erkeklerin Suriye’den gelen kadınlarla evliliği ya da evlilik olasılıkları ve Suriyeli kadınların yerleşik erkeklerle

evliliklerinin abartılarak gündemleştirilmesi, Suruçlu kadınların Kobanili kadınlara olumsuz bakış edinmelerine hatta zaman zaman onları dışlamalarına neden olurken Kobanili kadınların da huzursuz olmalarına ve bir kısmının eve kapanmasına varan sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Her iki toplumun toplumsal cinsiyet yapısı ve her iki grup kadının ekonomik bağımsızlığa sahip olamayışı kadınların bu evlilikler karşısında kırılmaşmasına neden olabilmektedir.

Her iki grup arasında kadınların özgürlüğüne dair bakış açısında görece farklılıklar görülmüştür. Kobanili kadınlar özgür olmayı serbest giyinmeye, kendine vakit ayırıp bakım yapmaya, dışarı çıkabilme bağlamında değerlendirirken Suruçlu kadınlar, ekonomik güce sahip olma, sosyal hayata katılım, kamusal alanda çalışma, serbest giyinme ve dışarıya kolaylıkla çıkabilme ile değerlendirmektedirler. Her iki kadın grubu özgürlük kavramına benzer bakış açılarına sahiptir. Fakat görece Kobanili kadınların dışarıdaki görünürlükleri, kendilerine bakım yapabilmeleri önünde herhangi bir engel olmayışı ve giyim konusunda da görece daha serbest olmaları, onlara kendilerini Suruçlu kadınlardan daha özgür hissi vermektedir. Bu durum ataerkil baskıya daha fazla maruz kalan Suruçlu kadınların rahatsızlık duymalarına neden olmaktadır. Suruçlu kadınlar da çeşitli kozmetik ürün ve giyim malzemesi satan mağazaları, kuaför dükkânları açarak vb. kamusal alana çıkış yollarını aralamışlardır. Böylece kadınların farklılıklarını fark ederek yeni bir kadınlık konumlanışına gidildiğini söylemek mümkündür.

Her iki kadın grubu arasındaki çatışmaların neden, nasıl ve ne zaman gerçekleştiği sorularının cevapları dört başlık altında gruplamak mümkündür. Kimlik ve dışlanma, medya mitleri, ekonomik rekabet ve toplumsal cinsiyet yapısıdır. Söz konusu bu unsurlar çatışmaları besleyen toplumsal ve ideolojik yapılarıdır.

Her iki grup kadının farklılıkları temelinde ayrımlara gitti görülmüştür. Bu temeldeki ayırım gruplaşmalara ve grupların birbirilerinin farklılıkları üzerinden kolektif bir kimliklenmeye gittiğini söylemek mümkündür. Suruçlu kadınlar ve Kobanili kadınlar olarak gruplaşmalar görülmüştür. Zaman içerisinde bir güç oluşturan kimlikler, çatışmaya alan açan; damgalama, ötekileştirme, önyargı bağlamında pratiklere zemin hazırlamıştır.

Her iki kadın grubu arasındaki çatışmaların ideolojik kaynaklarından biri olarak medya mitleri karşımıza çıkmaktadır. Suriye'den gelen kadınların medyadaki temsilleri aşağılayıcı, ötekileştirici ve rahatsızlık yaratan şeklindedir. Yerel ve ulusal basına yönelik yapılan bazı araştırmaların sonucu da bu yöndedir. Yerleşik halk

tarafından Suriye'den gelen kadınlara yönelik ayırımcı, ötekileştirici, aşağılayıcı tutumlar medya temsilleriyle yeniden üretilmektedir. Bu durum her iki grup arasındaki çatışmayı tetikleyen bir unsur olarak politik bir yapı göstermektedir.

Suriye'den gelenlerin kalma sürelerinin uzamasıyla geldikleri yerde çalışmaları ihtiyaç haline gelmiştir. İstihdam alanındaki zorluk Suriye'den gelenlerin daha az ücretle çalışmayı göze almalarına neden olmuştur. Bu durum Yerleşik halkın kazançlarında azalma ya da işini kaybetme olarak yansıyabilmektedir. Bu bağlamda Suriye'den gelenler rahatsızlık konusu olabilmektedir. Diğer yandan Kobani'den gelen kadınların Suroç'ta istihdama katılması Suroçlu kadınların da istihdama katılmasını etkilemiştir. Suroç'ta Kobanili kadınların kuaför, kozmetik ürünler, giysi mağazalarında çalışmaları Suroçlu kadınlarında bu alanlara yönelmelerini sağlamıştır. Suroç'ta göçten sonra açılan kadın giyim, kozmetik ürün mağazaları ve kadın kuaför sayılarının sayısının oldukça artması bu tespitle paralellik göstermektedir.

Nezahat Altuntaş'a göre toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde kadınlar zıtlıklar bağlamında konumlanırlar (Altuntaş,2012). Boğucu anneler-fedakâr anneler gibi karşıtlıklar farklı kadınların bir araya gelmelerindeki engelleri oluşturmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarından biri de Suroç'ta her iki kadın grubunun kadınlık rolleri bağlamında kategorileştirildiği yönündedir.

Yerleşik Suroçlu ve göçle gelen Kobanili kadınların dayanışmalı süreci her iki grup kadın için olumlu etkiler yaratmıştır. Çatışmalı süreç kadınlar arasında bir ayırım, kategorileşme yaratmıştır. Fakat diğer yandan kadınların farklılıklar temelindeki çatışmaları, birbirilerinin farklılıklarını görmelerini ve birbirilerinin farklılıklarından beslenmelerini sağlamıştır. Bu paralelde kadınların kadınlık konumlanışında farklılaşmalardan bahsedilebilir.

Kadınlar arasındaki dayanışma edimlerinin farklı kadınların bir aradalığını sağlamada, göç olgusunun trajedilerinin atlatılmasında ve kadınların göç gibi olağanüstü durumlarda güçlenmesinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Kadınlar arasındaki çatışmaların da çok yönlü etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kadınların farklılıkları temelindeki çatışmalar bir yandan kadınları kutuplaştırırken bir yandan da kadınların farklılıklarından beslenmelerini ve böylece kadınların çatışmalarının birer güçlenme mekanizmasına dönüşebildiğini söylemek olanaklıdır.

Son olarak bu araştırmanın giriş kısmında araştırmanın Şerif'in *gerçekçi çatışma* teorileriyle analiz edilmesi uygun görüldü. Gerçekçi çatışma teorisine göre

olağanüstü durumlarda gruplar dayanışma gösterirler. Fakat olağanüstü durum ortadan kalkınca ve kaynaklar gruplar arasında yetersiz hale geldiğinde rekabet kaçınılmaz olmakta ve gruplar arasında çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada da Suruç'ta yerleşik ve göçle gelen kadınların kendilerini Suruçlu ve Kobanili kadınların olarak gruplandıkları görülmüştür. Başta göç gibi olağanüstü bir durum karşısında gruplar dayanışma gösterirken zaman içerisinde gruplar çatışmalar yaşamışlardır. Zaman içerisinde ekonomik kaynakların yetersiz hale gelmesi ve toplumsal cinsiyet yapısının kadınlarda ideal kadınlık rolleri bağlamında kıyaslamalar ve çok eşli evlilikleri normalleştiren ve yerleşik erkeklerle evliliği gruplar arasında rekabet oluşturuıcı yönü grupların çatışmalar yaşamalarına neden olmuştur. Bununla beraber her grup diğer grupta kendini kıyaslamayarak konumlandırmaya başlamıştır. Bu kıyaslamalar sayesinde grupların birbirilerinin farklılıklarından etkilendikleri ve zaman zaman bu farklılıkların kadınların kadınlık konumlanışına yansıdığı görülmüştür. Bu durum kadınların süregelen kadınlık rollerinde kırılanlaştırma ve kadınlarda farkındalık kazandırma niteliği göstermiştir. Dolayısıyla çatışmalı süreçlerin her zaman olumsuz sonuçlar doğurduğu genellemesi de böylece sarsılmıştır. Her iki grup arasındaki çatışmalar gruplarda olumsuz sonuçların yanısıra olumlu sonuçlar da yaratabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbalık, G. F. (2016). Çatışma Çözme Ölçeğinin (Üniversite Öğrencileri Formu) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Türk Psikolojik ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 7-13.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Ercan G. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akınerdem, F. (2016). *Türkiye Medyasında Kadınların Temsili: Gazete Ve İnternet Haberciliği*. Hrant Dink Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Aksan, G. Ve Topçuoğlu, A. (2013).Yardımlaşma ve Dayanışma Ağlarını Bir Kent Yoksulluğu Örneği Üzerinden Okumak: Konya, *İdealkent Dergisi*, 4(8), 250-269.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aktaş, A.(2016). *Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadınlar: Kilis Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Alp, H., (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayırıcı Ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi. *Karadeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt:5 (Sayı No: 15), 22-37.
- Altuntaş, N. (2012). Postfeminist Çağda Kadın Ve Farklılık Tartışmaları. N, Altuntaş (Ed.), *Türkiye’de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar*, (s.8-35). Ankara: Orion Kitabevi.
- Aristoteles, (1993). *Politika*. (Çev. Mete Tunçay), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aşkın, M. , (2007). Kimlik Ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220.
- Aydın, S. , (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. (der. S. Aydın ve K. Emiroğlu), Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları, 661-663.
- Ankara: Bilim Sanat Yayınları
- Badinter, E. (2017). *Kadınlık mı? Annelik mi?* (Çev. Ayşen Ekmekçi), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bahadır, H. (2007). *Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu*. İstanbul Teknik Üniversitesi: Sosyal Bilimlerde Açılımlar Konferansı Bildirisi, İstanbul.

- Bal, F. (2018). "Sosyal Grup Yanlılığının Cinsiyet Farklılığına Göre Belirlenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(53), 432-447.
- Bauman, Z. (2015). *Özgürlük*. (Çev. E. Kübra). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benek,S. (2016). Türkiye- Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(1), 171-192.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet: Bize Yüklenen Roller*. (Çev. K. Ay). İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina Kitaplar Turmaks Yayıncılık.
- Bora, A. (2011). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğini İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, E. Ve Baysan., L., (2009). Empati Ölçeği-Türkçe Formunun Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dizin: Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(1), 39-47.
- Bourdieu, P. (2001). *Eril Tahakküm*. (Çev. B. Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2018). Etnisite, Kimlik ve Dış Politika: Türkiye'nin Suriye Türkmenleri Politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 105-124.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. (Der.), *Toplum Ve Hizmet Dergisi*, 20(1), 53-65.
- Canbay, Tatar, H. (2012). Sürgünler Mekânı Dünya: Göç, Çok kültürlülük ve Ötekileştirme. *Humanities Sciences*, 8(1), 72-81.
- Chambers, L. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*. (Çev. İ. Türkmen ve M. Beşikçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Chodorow N.J. (2007). *Duyguların Gücü: Psikanalizde, Cinsiyette ve Kültürde Kişisel Anlam*. (Çev. J. Özata). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cockburn, C. (2004). *Mesafeyi Aşmak: Barış Mücadelesinde Kadınlar*. Ebru Kılıç. (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cockburn, C. (2007). *Buradan Baktığımızda: Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi*. Füsun Özlen. (Çev. F. Özlen). İstanbul: Metis Yayınları.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü; Ugandalı Göçmen Kadınlar Örneği. *Fe Dergi*, 8(1), 91-104.

- Çağırkan, B. (2018). Modernizm Ve Postmodernizm Bağlamında Milliyetçiliğin Aidiyet Algısı Üzerine Etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 379-393.
- Çağlar, Ali (2011). *Türkiye’de Sığınmacılar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, H. (2006). *Feminist Perspektiften Kürt Kadın Kimliği Üzerine Niteliksel Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çelebi Ö., Polat A. (2018). “Yarının Kadınları” Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2018, 4(3), 81-87.
- Çömez Polat, ve. F. Kaya E. (2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Dergi*, 1(1), 38-48.
- Çubukçu Uçan, S. (2013). Küreselleşme, Göç ve Kadın Üzerine. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 227-233.
- Dalbayı, R. S. (2018). “Kimlik” ve “Toplumsal Kimlik” Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (31), 161-176.
- Davaz Aslı, (2014). *Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri. 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Demren, Ç. (2008). Kadınlık Dolayımıyla Erkeklik Öznelliği. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 73-92.
- Demren, Ç. (2008). Ortadoğu’ da Ataerkillik ve Erkeklik İlişkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 32(2), 321-329.
- Deniz, A. (2017). “Kesişen Kimlikler Ekseninde Bir Konum Tartışması: Bir Kadın Araştırmacının Türkiye’de Yaşayan Rus Göçmen Kadınlarla Karşılamaından Notlar” *Fe Dergi*, 9(1), 12-26.
- Deniz, A. Ç., Hülür, A. B. ve Ekinci, Y. (2016). Göç, Strateji ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(42), 1077-1087.
- Doğanay, Ü. (2018). *Söylem ve Medya Ayırmacılığın Yüzleri*. Ankara Şen Matbaa-Kapasite Geliştirme Derneği.

- Donovan, J. (2013). *Feminist Teori*. (Çev. A. Bora ve M. Gevrek Ağduk). İstanbul: İletişim Yay.
- Durkheim, E. (2018). *Toplumsal İşbölümü*. (Çev. Ö. Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ekinci, O. (2018). Adorno, Habermas ve Rorty’de Toplumsal Dayanışma. *İnsan & Toplum Dergisi*, 8(1), 1-36.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., Kaya, A. (2015). (Der.) *Türkiye’nin Göç Tarihi:14.Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow’un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi unsuru Olarak Annelik. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 4(14), 73-82.
- Erkal, Mustafa E. (Temmuz-Ağustos 2001). “Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine”. *Türkiye ve Siyaset*, (3), 33-40.
- Ersoy, E. G. ve Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9-17.
- Feng, Y. (2013). *Kadının Özgür ve Bütünsel Gelişimi: Feminizm ve Marksist Hümanizm Diyalektiği*. İstanbul: Canut Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *Öznenin Yorum Bilgisi*. (Çev. F. Taylan). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göker, G. (2015). *Göç Kimlik Aidiyet; İletişim Açısından İsveçli Türkler*. Konya: Literatürk Akademia.
- Göle, N. (2014). *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (Çev. Kollektif) İstanbul: Heretik Yayınları.
- Greenwood, R.M. (2008). *Intersectional Political Consciousness: Appreciation For Intragrup Differences and Solidarity in Diverse Groups*. *Psychology of Women Quarterly*, Vol.32, (pp. 36-47). Blackwell Publishing, Printed in the USA.
- Gordon, M. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akıncı, D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Gürhan, N. (2010). “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi*. (4), 58-80.

- Gürlek, M. Tuna M. (2018). Sosyal Kimlik Teorisi Açısından Örgütsel Özdeşleşmenin Teorik Temelleri. *Yönetim Ekonomi Ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 39-48.
- Güzel, E. (2013). Güzellik Dayatması Altında Tüketim Nesnesine Dönüşen Kadın. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(7), 81-96.
- Hebermas, J. (2013). *Öteki Olmak, Öteki'yle Yaşamak- Siyaset Kuramı Yazıları*. (Çev. İ. Aka). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hooks, B. (2012). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*. İstanbul: BGST Yayınları.
- İnce, E. (2017). Suriye'de Baas Rejiminin Kuruluşu Ve Türkiye. *Atatürk Ve Türkiye Cumhuriyeti Tarih Dergisi*, 1(1), 261-280.
- Kandiyoti, D. (2011). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar: Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler*. (Çev. A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç Ve F. Özbay), İstanbul: Metis yayınları.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 231-260.
- Karaman, K. (2010). Ritüellerin Toplumsal Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 227-236.
- Karcıoğlu, F. ve Alioğulları, Z. D. (2012). Çatışmanın Nedenleri Ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 215-237.
- Keskin, R. İ. (2018). *Ötekilik Bağlamında Suriyeli Kadınlar: Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Kadın Temsillerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, M. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Görünüş Kaygıları İle Benlik Saygıları Ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kolukırk, S. (2006). Bulgaristan'dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 1-13.
- Kropotkin, P. (2007). *Evrimin Bir Faktörü: Karşılıklı Yardımlaşma*. (Çev: S. Altıparmak), İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Köse, A. M. , Sunata, U. ve Deniz, E. (2018). Sosyal Baskınlık Yönelimi Ve Empatinin Suriyeli Sığınmacıların Tehdit Olarak Algılanması İle İlişkiler: Çankaya Ve Altındağ Örnekleriyle Bir Yapısal Eşitlik Modeli. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 283-314.

- Kurt Ayyıldız, M. (2015). *Kadın Dergilerinde Sunulan Kadın İmgesinin Feminist Yaklaşım Kavramlarıyla Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet Ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki. *Doğu Batı Dergisi*, (44), 11-41.
- Memiş, E. Özay, Ö. (2011) *Ev içi Uğraşlardan İktisatta Karşılıksız Emeğe: Türkiye Üzerine Yapılan Çalışmalara İlişkin Bir Değerlendirme*. 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar İçinde. (ed.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Mill, J. S. (2016). *Özgürlük Üzerine*. (Çev. T. Kanbur). İstanbul; Litera Yayıncılık.
- Miller, T. (2010). *Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler*. (Çev.) İstanbul: İletişim.
- Murtezaoğlu, S. (2012). Kültürel Belleğin Ritüel Yoluyla Kuruluşu. *Motif Akademi Halk bilimi Dergisi*. 2(2), 334-350.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-Denizli/Tavas*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nahya Z. N. (2011). İmgeler ve Ötekileştirme: Cadılar, Yerliler, Avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-38.
- Navruz, M. (2015). *Bütünleşme ve Ayrışma İkileminde Kent Mültecileri: Konya’da Suriyeli Mülteciler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Oğuz, G. Y. (2010). Güzellik Kadınlar İçin Nasıl Bir Vaade Dönüşür: Kadın Dergilerindeki Kozmetik Reklamları Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(3), 184-195.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. Rapor No:195.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, (ORSAM), (2014). Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. Rapor no:189
- Özbek, M. F. (2005). İnsan İlişkilerinde Empatinin Yeri Ve Önemi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49), 10-21.
- Öztürk, A. (2014). *Çağdaş Agonistik Demokrasi Modeli Çerçevesinde Feminizm Tartışmaları: Kamusal/ Özel Alan Ve Kimlik/Farklılık İkiliği*. III. Uluslararası Felsefe Kongresi-Gelenek, Demokrasi Ve Felsefe. Bursa.
- Öztürk, S. (2012). *Kadın Kimliği Bağlamında Kültürel Bellek ve Van Merkezdeki Kadın Dengbêjliği Yansımaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız Yaşayan Suriyeli Kadınlar: Adana Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1134-1162.
- Sahlins, M. (2015), *Akrabalık Nedir, Ne Değildir?* (Çev. A. Pala). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 123-142.
- Savran-Acar, G. (2003). *Beden, Emek Tarih*. İstanbul: Kanat Yayın.
- Sayın, H. Ve Akbulat, E. F. (2018). Ulusötesi Topluluklar Ve Etnik Dayanışma: Samsun Ve Suriye Çerkesleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 374-394.
- Scott, J. C.,(2014). *Tahakküm ve Direniş Sanatları: Gizli Senaryolar*. (Çev. A. Türker), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sever, M. (2015). “Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller’dan Annelik Duygusu: Mitler Ve Deneyimler ve Corinne Maier’den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması” *Fe Dergi* 7(2), 72-86.
- Sherif, M. vd., (1988). *Intergroup Conflict and Cooperation: The Robbers Cave Experiment*. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal Mobilite ve Çatışma. *Migration Letters*, 9(4), 353-363.
- Sönmez Selçuk,S. (2012). Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacıllaştırılması: “Öteki” ve “Ötekileştirme”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 78-99.
- Spring, J., (2014). *Özgür Eğitim*. (Çev. A. Ekmekçi) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şahin, Y. (2013). Çatışma Kuramları Ve Kimlik Temelli Çatışmalar; Teorik Bir Giriş. *Bariş Araştırmaları Ve Çözümleri Dergisi*, 1(1), 33-55.
- Şeker, D. ve Uçan, G. (2016). Göç Sürecinde Kadın. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.
- Şen, F. (2017). *Bir Öteki Olarak Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Anaakım Ve Alternatif Medyada Temsili*. Atatürk İletişim Dergisi. (12), 27-41.
- Şerbetçi, D. (2013). *Postkolonyal Feminizm Bağlamında “Küresel Kız Kardeşlik” Kavramının İncelenmesi: Hindistan Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Aydın.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu Ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 29-39.

- Uluç, V. (2016). Suriye Kürtleri: Türkiye Kürtleri'nin Devamı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 191-223.
- Vatandaş, C. (2015). Toplumsal Bir Değer Olarak “Yardımlaşma” Ve Dilenciler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 149-160).
- Yamaner, G. (2005). Susan Glaspell'in Önemli Şeyler'in Önemi. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, (19), 1-25.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik Ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (20), 225-237.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyal-Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58(1) 181-213.
- Yüksel, M. (2009). Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(1) , 275-298.
- Walby,S. (2016). Patriyarka Kuramı. (Çev. H. Osmanoğlu). Ankara: Dipnot Yayınları.

Elektronik Kaynakça

- <http://www.kadav.org.tr/gocmen/> Erişim Tarihi: 18.07.2017
- <http://www.toplumsal.org/turkiyede-bir-ilk-uluslararası-gocmen-kadınlar-dayanışma-derneği-kuruldu/>Erişim Tarihi: 01.02. 2019
- <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/668-medyada-kadın-ın-yerini-> Erişim Tarihi: 09. 05. 2019
- <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-gelinler-14-bin-damadi-ekonomi-2620190/> Erişim Tarihi: 10.11.2018
- <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>Erişim Tarihi:21.06.2019
- <https://www.demokratehaber.org/kadın/kadın-yazarlardan-paylaşmaya-ben-de-varım-kampanyasına-destek-h43875.html> Erişim Tarihi: 10.09.2016
- <https://cagilkasapoglu.wordpress.com/tag/kobani/> Erişim Tarihi: 02. 09. 2018
- <http://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10.10.2017
- <http://tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 08.02.2018
- http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/iletisimarastirmalari_b32d2.PDF
- <http://www.guneydoguguncel.com/suriyeli-gelin-patlamaşı2029h.htm>. Erişim tarihi: 10.08.2015

<http://www.milliyet.com.tr/hulya-avsar-kobanili-kadinlarla-bulustu-sanliurfa-yerelhaber-486814/> Erişim Tarihi: 12.07.2018

<http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Ebru%20GU%CC%88ZEL.pdf> Erişim Tarihi: 05.03.2019

<https://www.kitapkoala.com/kitap/optimist-idea-2013-isbirligi-ayse-bilge-dicleli-erdal-talu-ayse-bilge-dicleli-erdal-talu-9786054538928> Erişim Tarihi: 07.09.2018

[http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20d%25%9eında%20ya%25%9eayan%20kadın%20s%25%9einmacılar%20raporu\(9\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/mazlumder%20kamp%20d%25%9eında%20ya%25%9eayan%20kadın%20s%25%9einmacılar%20raporu(9).pdf) (Erişim: 10 Nisan 2018). İnsan Hakları Ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Kadınlar Raporu. 2014.

EKLER

GÖRÜŞMECİLER

Suruçlu Kadınlar

- S1:** 63 yaşında, 10 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor. (18. 12. 15)
- S2:** 40 yaşında, 5 çocuğu var, döşeme dükkânı var. Okuma yazma biliyor. (5. 12. 15)
- S3:** 40 yaşında, 2 çocuğu var, kuaför, lise mezunu.. (13. 12. 15)
- S4:** 32 yaşında, 4 çocuğu var, perde dükkânı var, okuma yazma biliyor. (13. 12. 15)
- S5:** 18 yaşında, bekar, lise öğrencisi. (12. 12. 15)
- S6:** 52 yaşında, 6 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma biliyor. (05. 12. 15)
- S7:** 19 yaşında, bekâr, ev hanımı, okuma yazma biliyor. (19. 12. 15)
- S8:** 32 yaşında, 2 çocuğu var, avukat. (26. 12. 15)
- S9:** 22 yaşında, bekâr, konfeksiyonu var, okuma yazma biliyor (19. 12. 15)
- S10:** 35 yaşında, çocuğu var, 5 cafe çalıştırıyor. (5. 12. 15)
- S11:** 51 yaşında, 8 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma biliyor. (12. 12. 15)
- S12:** 57 yaşında, 12 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor. (12. 12. 15)
- S13:** 67 yaşında, 5 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor. (18. 12. 15)
- S14:** 35 yaşında, 2 çocuğu var, ev hanımı, ortaokul mezunu. (26. 12. 15)
- S15:** 27 yaşında, lise mezunu, bekar, kamuda çalışıyor. (13. 12. 15)
- S16:** 38 yaşında, üniversite mezunu, belediye başkanı. (11. 06. 16)
- S17:** 51 yaşında, 5 çocuğu var, ilkokul mezunu, ev hanımı. (06. 02. 16)

Suriye'den gelen Kobanili kadınlar,

- K1:** 35 yaşında, 7 çocuğu var, üniversiteden terk, ev hanımı. (8. 11. 15)
- K2:** 55 yaşında, 8 çocuğu var, döşeme dükkânında çalışıyor. (8. 11. 15)
- K3:** 35 yaşında, 4 çocuğu var, evden dikiş spariş alıyor. (07. 11. 15)
- K4:** 18 yaşında, liseden terk, bir sağlık polikliniğinde çalışıyor. (8. 11. 15)
- K5:** 30 yaşında, 6 çocuğu var, ev hanımı. (14. 11. 15)
- K6:** 32 yaşında, 8 çocuğu var, okuma yazma biliyor. (14. 11. 15)
- K7:** 60 yaşında, 10 çocuğu var, ev hanımı. (14. 11. 15)
- K8:** 26 yaşında, 4 çocuğu var, ev hanımı. (14. 11. 15)
- K9:** 60 yaşında çocuğu yok, ev hanımı ve hiç okula gitmemiş. (20. 11. 15)

- K10:** 30 yaşında, çocuğu yok, ev hanımı, 6. sınıfı bitirmiş. (20. 11. 15)
- K11:** 46 yaşında, 8 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor. (21. 11. 15)
- K12:** 19 yaşında, liseden terk, çalışmıyor. (21. 11. 15)
- K13:** 32 yaşında, 6 çocuğu var, ev hanımı, 6. sınıfı bitirmiş. (27. 11. 15)
- K14:** 31 yaşında, 6 çocuğu var, ev hanımı 6. sınıfı bitirmiş. (27. 11. 15)
- K15:** 20 yaşında, çocuğu yok, lise mezunu, çalışmıyor, evli. (28. 11. 15)
- K16:** 29 yaşında, 2 çocuğu var, ev hanımı, 6. Sınıfı bitirmiş. (28. 11. 15)
- K17:** 24 yaşında, 4 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma biliyor. (27. 12. 15)
- K18:** 40 yaşında, 3 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazması yok. (27. 12. 15)
- K19:** Yaklaşık 40 yaşında, 6 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazma bilmiyor. (9. 1. 16)
- K20:** 27 yaşında, kuaförde çalışıyor, 6. sınıfı bitirmiş. (09. 1. 16)
- K21:** 30 yaşında, 3 çocuğu var, 7. sınıfı bitirmiş, ev hanımı. (9. 1. 16)
- K22:** 43 yaşında, 7 çocuğu var, okuma yazma bilmiyor, ev hanımı. (09. 1. 16)
- K23:** 18 yaşında, 8. sınıfa kadar okumuş, kuaförde çalışıyor. (14. 12. 15)
- K24:** 18 yaşında 6. sınıftan terk, kuaförde çalışıyor. (14. 12. 15)
- K25:** 75 yaşında, 4 çocuğu var, ev hanımı, okuma yazması yok. (19. 12. 15)
- K26:** 19 yaşında, kozmetik ürün satan bir mağazada çalışıyor, lise terk. (19.12.2015)

ÖZGEÇMİŞ

Müjgan GÜNEŞ, 1982’de Şanlıurfa’da doğdu. Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi Ev Yönetimi Öğretmenliği Bölümünden 2005 yılında mezun oldu. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümünden 2013 yılında mezun oldu. 2011 yılından beri Gaziantep’te Teknoloji ve Tasarım öğretmeni olarak çalışmaktadır.

VITAE

Müjgan GÜNEŞ was born in 1982 in Şanlıurfa. She graduated from Gazi University, Faculty of Vocational Education, Department of Home Management in 2005. She graduated from Anadolu University, Faculty of Open Education, Department of Sociology in 2013. She has been working as a Technology and Design teacher in Gaziantep since 2011.